

LADISLAV MŇAČKO

AKO CHUTÍ MOC

SLOVENSKÝ SPISOVATEĽ

Mŕtvy ležal na katafalku, potiahnutom čiernym súknom, obrátený nohami k vchodu do smútočnej siene.

Mŕtvy ležal v spodnej časti čiernej, lesklým čínskym lakom natretej truhly. Veko truhly dočasne nahrádzal sklenený priklop, aby lúčiace sa zástupy mohli ešte raz, naposledy, vidieť tvár a postavu mŕtveho.

Frankovi sa zdala truhla už akási známa. Na chvíľu ho prepadla dosť nevhodná myšlienka, či to nie je tá istá truhla ako pri poslednej udalosti podobného významu. Ak nie, veľmi sa jej podobala. Ale to je vari priveľmi absurdné, truhlu vyrobili iste na mieru, zvlášť na túto príležitosť.

I tak, pomyslel si Frank, je tá rakva nezmyslom. Rakvy slúžili od nepamäti na ochranu pozostatkov človeka pred farchou zeme, ktorú na neho navŕšili. Musela byť pevná, odolná, podľa významu, urodzenosti a bohatstva mŕtveho, vyrobená z materiálu vzdorujúceho hnilobe, rozkladu a chemickým zmenám. Frank videl rakvy z cínu, olova, striebra, z mramoru i zo žuly, jednoduché i bohato zdobené drahými kameňmi, mramorové prikrovy s vytesanou podobou veľkého mŕtveho. Dobré, to je všetko v poriadku," povedal si Frank, „rakvy sú na to, aby chránili zotlieť pozostatky človeka pred vplyvmi vlhka, plesne, mrazov a páfavy, aby ešte dlho potom, keď už v sebe skrývajú len práchnivé kosti, hlásali veľkosť, slávu, nesmrteľnosť vládarov, kráľov, veľmožov, géniov a tyranov, smiešnych boháčov, ktorí i po smrti chcú ešte ukazovať, že na to mali. Ale v každom podobnom prípade bolo účelom truhly chrániť zotlievajúce či balzamované pozostatky čímsi význačného človeka, ktorý zomrel.

Táto truhla, či ju už vyrobili zvlášť na túto príležitosť, na mieru,

alebo ju už častejšie použili a ešte použijú, je nezmyslom. Nesplňa a nebude plniť nijakú z funkcií určených rakvám. Mŕtveho o dva dni spália. Zostane z neho iba hŕstka popola, ktorá sa zmestí do malej urny. Načo teda taká drahá, čínskym lakom emailovaná rakva, vyleštená na taký lesk, že na nej vidno odtlačky dlaní a prstov mužov, čo ju kládli na katafalk? Ale napokon, zahnal Frank svoje úvahy, v niečom ten mŕtvy ležať musí. V niečom a na niečom.

Mŕtvy bol v čiernom obleku. Na sebe mal snehobielu košefu s tmavočervenou kravatou, na nohách špicaté lakované topánky. To už je veľmi, veľmi dávno, čo ten mŕtvy chodieval zásadne iba v rozhalenke a vysmieval sa z Frankových bielych košiel a starostlivo uviazaných kravát. Nadával mu do meštiakov, neuznával kravatu, pohŕdal kravatou, aj na sobáš, na ktorom mu bol Frank za svedka, prišiel v rozhalenke, a to bývalo veľkým priestupkom proti vtedy ešte panujúcim zvyklostiam. Frank si pripomenul, ako sa mestský matrikár počas sobášneho obradu znechutene mračil.

Frank už dávno nenosí kravatu vždy a všade. Prekáža mu, keď si ju musí vziať, keď to inak nejde, cíti sa nesvoj, čímisi zajatý, zviazaný, neslobodný. Kravata, pravdaže, je nevyhnutná pri jeho povolani, ktoré už dávnejšie znenávidel. Keď si ju viaže, vždy pociťuje dokonalú nepotrebnosť svojej existencie. Najlepšie sa cíti v hrubej farebnej košeli a v ošúchanej semišovej bunde.

A medzitým ten, čo tu leží mŕtvy, si časom vybuodoval povest najlepšie oblečeného muža v krajine. Iste prestál každé ráno dlhý čas pred zrkadlom, keď si viazal uzol, kravata sa mu stala symbolom úspechu, fetišom vzostupu, umocnením jeho šarmu – a pre Franka, ktorý ho tak dobre poznal, dôkazom narastajúcej márnivosti.

„Tak sa časy menia...“ povzdychol si Frank a nemyslel pritom len na tmavočervenú kravatu, ktorú vybrali pre mŕtveho z nepreberných zásob v jeho bielizníku.

Nemyslel pritom len na kravatu. Ani nie na grécke ohne, ktoré práve zažali pri hlave mŕtveho. Neboli to grécke ohne, ale dve silné žiarovky, možno dvojstovky, možno päťstovky, zasadené do dvoch plytkých bronzových mís, obrátených k povale. Také zmodernizované grécke ohne.

K nohám mŕtveho položili dekoratéri sklenú vitrínu s vyznamenaniami a radmi. Bolo ich veľa. Mŕtvy ich miloval. Túžil po nich, priam si organizoval príležitosti, aby sa k nim mohol dostať. Ak nie ešte horšie, ak svoju činnosť neusmerňoval na to, aby sa dostal k novej blyšťavej čačke, akú ešte nemal v svojej kolekcii. Pri každej vhodnej i menej vhodnej príležitosti sa mŕtvy rád ukazoval s tromi radmi pestrých farebných stužiek, pripnutých na hrudi. Frank si so záujmom prezeral tú pestrú metalurgiu, všetky tie križe, hviezdy, plakety, medaily. Takmer všetky štátne rady a veľa cudzích. Frank hľadal medzi nimi hviezdu, ktorá ho zaujala kedysi, keď si tie isté metále prezeral vo vile mŕtveho. Bola tam. Bola tam tá hviezda. Nikto nebude mať čas povšimnúť si ju, nikto sa nad ňou nepozastaví, nezamyslí, nikoho neprekvapí, ako prekvapila kedysi Franka. Bolo to cudzie vyznamenanie, ktoré kedysi všetci nositelia demonštratívne vrátili. V tlači vtedy stálo, že ho všetci vrátili – a hľa – nie všetci, ten mŕtvy si hviezdu ponechal. Prečo si ju ponechal? Neuvedomoval si, akému riziku sa vystavuje? Stačilo, aby niektorý z jeho neprajníkov niekde len nadštrkol, že ju nevrátil, a bolo po kariére, mohlo sa to skončiť veľmi zle. Taký naivný vari nebol, aby si neuvedomoval, aké nebezpečné je ponechať si ten metál. Všetci vedeli, že ho má. Pripli mu ho na hrud' verejne, pri slávnostnej príležitosti, je o tom bohatá fotografická i textová dokumentácia. Frankovi vtedy, keď videl hviezdu po prvý raz, kadečo vrtalo v hlave. Možno mal mŕtvy metále tak rád, že sa nevedel rozlúčiť ani s týmto za cenu všetkých rizík. Ale možno v tom bolo aj čosi inšie – posledná iskrička odporu, dôstojnosti a ktovie, či nie aj protestného postoja. Frank sa znovu a znovu díva na hviezdu. Veľká, bohatá, žiari rubínovou červeňou a akosi sem nepristane, nepristane tomu mŕtvem. Už dávno mu nepristane, možno mu už vtedy, keď ju dostal, celkom nepristala a nepatrila.

Napokon, nič sa mu za to nestalo. Nestalo sa mu nič, hoci Galovič vedel, že tú hviezdu má a že ju nevrátil. A to je vari vysvetlenie. Ponechal si ju, a nič sa mu za to nestalo.

Ale aj tak je čudné, že si ju ten, čo tu leží na katafalku, ponechal. Možno mu predsa len aspoň trošku pristane. A nech sa už Frank tváril akokoľvek, predsa len ho tá hviezda trochu potešila. Kvôli mŕtvem. Možno sa v ňom trochu

všetci mýlili. Možno sa v ňom, aspoň trochu, mýlil aj on, Frank. Možno ten mýtvy nebol celkom, celkom taký...

„Nemojte sa nám tu pod nohami...“ prerušil Frankove úvahy nevľúdny hlas. Frank ustúpil bokom. Dvaja chlapi kládli k nohám mŕtveho veľký, ťažký veniec. Drahý veniec. Z čečiny, poprestýkanný červenými klincami. Frank ich narátal do tristo. Ba skade toľké vzali? Väčšiu časť asi museli dopraviť do mesta letecky, pravdepodobne v noci. Dekoratóri položili veniec šikmo pred vitrínu a na zem pred nim prestreli dve stuhy: jednu červenú, druhú v štátnych farbách.

Všade okolo dokončovali posledné práce. Na veľký čierny zamatový záves v pozadí, ktorý zakrýval celé priečelie haly i s priechodmi do zadnej časti budovy, práve vešali portrét mŕtveho, zväčšenú fotografiu, iniciálky jeho mena, deň narodenia a úmrtia, nepostrádateľnú zlatú vavrínovú haluz a citát, hodnotiaci jeho život a činy. V ľavom rohu siene umiestnili malý vavrínový hájik, niekoľko skleníkových zákrpkov vo veľkých drevených tégloch, ktoré tiež potiahli čerňou. Návštevníci podobných obradov, ľudia zo smútiaceho zástupu, si sotva uvedomujú, že ten nevyhnutný vavrínový hájik nemá len dekoratívnu úlohu. Frank vie, že v jeho závetrí sa počas rozlúčky, trvajúcej dva dni, môže kadečo odohrať. Tá zatahnu omdletú ženu, ktorej pride pri truhle zle, stade budú pozorné oči sledovať pohyb občanov, všimaf si jednotlivé tváre, pripravené zakročiť, keby sa prihodilo čosi nepredvídané a neplánované.

Frank si uvedomoval, že sa tu musí predvídať a plánovať takmer všetko. Je to nevyhnutnosť, inak to nemôže byť, ale teraz je tu iste všetko v pohybe, búchajú kladivá, šušti papier, dunia ťažké kroky na betóne a občas zaznie celkom nepietna kliatba. Ľudia prídu, odídu, a ani len nepomyslia na to, že tu niekoľko chlapov pracovalo celú noc.

Mŕtveho ten ruch a zhon okolo neruší. Mŕtvy má pokojnú, vyrovnanú tvár, pôsobiacu vážne a dôstojne. Farba pokožky je celkom svieža, vyzerá, akoby hlboko spal. Možno v najbližšej chvíli otvorí oči, nadvihne nad sebou sklený prikrov a začudovane sa poobzerá, čo sa s ním a okolo neho robí.

Je to len klam. Šminka. Frank nie je po prvý raz v takejto sieni

smrti, videl už častejšie všetky procedúry okolo posledných vecí človeka. Možno posledná chvíľa mŕtveho vôbec nebola taká pokojná, ako sa má zdať z jeho vyrovnaných črt. Možno nechcel zomrieť, do posledného výdychu sa bránil zubatej, možno ruky, teraz pokojne zložené v lone, vzťahoval v zúfalých, kričovitých gestách, možno mu museli dolámať prsty, aby mu ich mohli vystrieť tak, ako vyzerajú teraz, možno chcel ešte v poslednej chvíli čosi vykriknúť a zuby mu vyvrátil smrteľný krč do neprirodzenej polohy, preparatóri mu museli uvoľniť sánku a ešte kadečo inšie s ním robiť, aby vyzeral tak vznešene ako teraz tu na katafalku. Ale už zajtra sa hrubý nános šminky a púdro roztopí, zleje od tepla, vyžarujúceho z tisícov okolo prechádzajúcich ľudských tiel a z filmárskych reflektorov, nos sa mu stenčí, zošpicatle, oči sa hlboko prepadnú, ožltne, ale na tom už nebude tak záležať, pre rozlúčku je dôležitý prvý deň, vtedy sa odohrá všetko dôležité. Kondolenčné návštevy, prominentské čestné stráže prídu na rad dnes. A pozajtre, pri poslednej rozlúčke, bude už rakva zakrytá vekom z lakovaného materiálu.

Hore, na skrytej galérii, neviditeľní hudci si už začali ladíť nástroje. Zavše zakvíli klarinet, zahučí basa, zaduní bubon, ale tu to nepôsobí ako v koncertnej sieni. V koncertnej sieni je ladenie akýmsi slávnostným úvodom, prísľubom večera, jednoducho patrí k tomu. Už dávno som nebol na koncerte, preniesol sa Frank myšlienkami niekam ďaleko, a dávno som už nesedel pri gramofóne... Frank má veľkú vyberanú diskotéku, bohatú, hemží sa menami svetových majstrov. Prečo ho omrzela? Nie azda aj preto, že nijaká, ani najlepšie reprodukovaná hudba nevie priblížiť neopakovateľnú atmosféru koncertného auditória so všetkým tým počiatočným šumom, kašľom, s nevyhnutným ladením nástrojov, s potleskom, s rozžiarenými, vďačnými očami poslucháčov? Darmo vymýšľajú stereopristroje, high fidelity, platňa nikdy nenahradí čaro koncertného večera, nezachytí to neopakovateľné napätie, očakávanie, oddávanie sa stoviek poslucháčov.

Tu, pravdaže, fidlikanie huslí, padajúce odkiaľsi zhora, pôsobí veľmi rušivo, neprirodzene a nepríjemne. A predsa sa Frankovi zdalo, že iba teraz hrajú mŕtvemu, že sa mu tie husle a violy

posmievajú, že mu nadávajú. Len čo sa otvorí ťažká bronzová brána, zaznie iná hudba, ale tá už nebude platiť jemu. Napokon, mŕtvy ich už nepočuje. Čože on?

Frank ich nevidel a oni nemohli vidieť, čo sa robí dole pod nimi. Ostanú po celý čas rozlúčky skrytí, neuzrie ich nikto. Načo? Sú len doplnkom, slzotvornou rekvizitou pri vytváraní atmosféry smútku. Smiešni fidlikári, neškodní, čudácki filharmonisti...

A ja som čo? pomyslel si Frank. „Nie som aj ja azda len rekvizita? Nie je mojou úlohou zúčastniť sa spolu s nimi a s mnohými ostatnými na výrobe národného smútku? Nemôžem byť taký neviditeľný ako oni, kedy-tedy budem musieť opustiť svoj nenápadný kút za krídlom otvorených bronzových dvier, ale ani keď budem všetkým na očiach, nikto ma nebude vnímať, mňa ľudia nikdy a nikde neberú na vedomie, akosi patrí k tomu, tisícom som sa už toľko ráz mihol pred očami, ale keby sa niekto kohokofvek z nich opýtal, ako vyzerám, asi by sa v pomykove zarazil. Ja nie som človek s tvárou, moja tvár, to je tá vec, visiaca na remienku na mojom bruchu, šošovka veľkého objektívu Hasselblad, to som ja...“

Frank sa usmial svojim myšlienkam. Verejná anonymita, v ktorej žil a pracoval, ho už dávno nemrzela, vlastne nemrzela ho nikdy. Mal dosť príležitostí spoznať, že neverejná tvár človeka je jedným z jeho najväčších bohatstiev a slobôd, je jedným zo základných predpokladov, aby sa človek nemusel vždy a všade tváriť, aby mohol ostať sám sebou. Frank nebažil po sláve ani po popularite. S tým si bol už dávnejšie na čistom. Jeho nechuf k práci, jeho chorobné nálady a stavy vyplývali z čohosi iného. Bol výrobcom, veľkovýrobcom verejných tvárí, retušérom, dodávateľom, popularizátorom tvárí, súčasťou súkolia, ktoré vytváralo verejné legendy o pomyselnej veľkosti malých, o význame bezvýznamných, o kráse mrzkých. Kedysi, keď začínal, chcel v živote čosi inšie. Toto nie...

Tu teda bude stáť, ale tvrdiť, že po celý čas, to by bolo priveľa. Frank nie je začiatok, vie, kedy tu musí byť a kedy nie. Vie to takmer na minútu presne, veď tam vzadu za plentou je kancelária pohrebného štábu a tam mu dali nazrieť do programu všetkých troch dní. Program je presný a s väčšími-menšími výkyvmi sa aj presne dodrží. Bola by katastrofa, keby ho niečo nepredví-

dané narušilo, niekto by to asi odskákal, ale niečo podobné sa ešte nikdy počas bohatej Frankovej praxe nestalo. Štátny pohreb musí klapať, keby neklapalo nič inšie.

„Pri štátnom pohrebe musí ísť všetko ako po masle...“ povedal Frank tajnému pri zadnom vchode, keď ho nechcel vpustiť do budovy. Darmo ho presviedčal, že si musí obzrieť terén, darmo mu ukazoval všetky svoje dokumenty, zvláštnu vstupenku oprávňujúcu zúčastniť sa na všetkých slávnostiach, darmo hrozil podpisom bezpečnostného šéfa, tajný iba krútil hlavou, on má svoje presné inštrukcie, pred započatím smútočnej rozlúčky tam nemá nikto čo hľadať a zadným vchodom môžu vstúpiť do budovy len vyvolení s červenou legitimáciou. Ale pri štátnom pohrebe musí ísť naozaj všetko ako po masle, to uznal aj tajný, keď Franka napokon vpúšťal dnu.

Z chodby, zakrytej čiernym závesom, sa blížil akýsi hluk. Do siene, kde ešte robotníci dokončovali smútočnú výzdobu, vošla skupina sviatočne oblečených ľudí. Všetci vážni, všetci v tmavom, niekoľko vysokých dôstojníkov v uniformách. Skupinu viedol osobný tajomník zosnulého.

„Rozostavte sa do polkruhu, súdruhovia...“ prikazoval, „vyskúšame si nástupy. Prosím prvú čestnú stráž...“

Členovia prvej čestnej šestice, najbližší spolupracovníci zosnulého, príslušníci jeho kabinetu, sa oddelili od ostatných. Osobný tajomník ich dirigoval naspäť za plentu.

„Celkom od začiatku, súdruhovia... s príchodom, všetko ako na ostro, prosím...“

Šiesti muži odišli za plentu a vrátili sa v dvojstupe. Pochodovali tak k čelu katafalku, tam sa rozdelili, jedna trojica zaujala miesto na pravom, druhá na ľavom boku mŕtveho. Tajomník poskakoval, dirigoval, upravoval, vykrikoval, poučoval, chválil: „Výborne, súdruhovia, nástup bol bezchybný, tak to má byť, prosím ostatných, aby si to dobre zapamätali, prosím druhú šesticu, nacvičíme si teraz striedanie, šestica pri katafalku ostane na mieste, kým sa ku každému jej členovi nepostaví striedajúci súdruh, stojaca šestica odpochoduje, spojí sa pred katafalkom do dvojstupe, súdruhovia zo striedajúcej šestice urobia úrok na miesto, kde stáli vystriedaní, prosím, súdruhovia, od príchodu...“

Tajomník sa vyžíval. Bol tu, bol tam, poučoval, radil: „Keby, súdruhovia, niekto z vás pocítil nutkanie poškrabať sa, šteklenie na nose či čo, prosím, potlačte to, nevyzeralo by to dôstojne, ako žuly, súdruhovia, ako žuly, a prosím, pred nástupom skontrolujte jeden druhého, či má dobre uviazanú kravatu, je to vážny akt, súdruhovia, musí vyznieť dôstojne... všetci ste boli vojaci, nemusím vás poučovať, kde je pravá, kde ľavá strana, sekundu odchodu striedanej dvojice vám určí malé červené svetielko nad vchodom, keď blikne po tretí raz, vykročíte... tak si to skúsime ešte raz, súdruhovia, celkom od začiatku...“

Tajomník sa prekonával, poskakoval ako šimpanz, zabudol na mŕtveho, bol to jeho deň, jeho veľký deň, ako náčelník čestných stráží zrazu dostal moc nad politikmi, generálmi, umelcami, mohol ich dirigovať, komandovať, stoja pred ním ako sopliaci, hltajú každý jeho príkaz, dnes je na niekoľko minút ich pánom, ich vládcom, môže ich napomínať, kritizovať, môže viac, môže s nimi manipulovať, pri čestnej stráží dosť záleží na tom, kto na ktorom mieste stojí a kedy stojí, a poradie i zoskupenie určuje on, iba on...

Frankovi sa zdalo, že nie mŕtvy, ale on, jeho osobný tajomník, je tu hlavnou osobou. Prítom je to jediná služba, ktorú svojmu šéfovi preukáže, bol u neho iba krátko, nastúpil niekoľko dní pred jeho ochorením, Frank ho nikdy predtým nevidel, nevie, skade prišiel, ani či je tajomníkova žena blondína či bruneta, je to jediná služba, jediná, prvá a posledná... nový šéf kabinetu si privedie iného osobného tajomníka, ale čo keby nie, čo keby sa mu nejakým spôsobom zapáčil? Preto ten elán, tá horlivosť, je zodpovedný za čestné stráže, a tie budú fungovať! Všetci si musia všimnúť, že budú výborne fungovať!

Frank sa musel uškľabiť. Taká nechutná komédia. Titulári, mocní muži tu skúšajú nástupy, Frank chápe, že podobná udalosť sa nemôže zaobiť bez dobrej prípravy, premyslenej organizácie, ale toto je vari predsa len priveľa!

Pod skleneným prikrovom tu predsa leží mŕtvy! Lenže ten je vedľajší, o neho nejde, ani si ho nikto nevšimol, mŕtvy je tu pre divákov, a oni nie sú divákmi, oni sú hercami na tomto pódiu, ľudia ich budú pozorovať, všímať si ich, šepkať si, to je ten...

a toto je tamten... tak teda skúšajú, nacvičujú, budú tu predsa stáť na obdiv verejnosti, a každý z nich sa rád ukazuje.

Frank sa upamätal na inú takú komédiu. Na každoročnú „generálku“ v štátnej rezidencii, kde dvesto ľudí rok čo rok nacvičuje nástup na prevzatie štátnych vyznamenaní. Na tie čudné voľby do mestského zastupiteľstva, kde vopred určení navrhovateľa navrhovali do predsedníctva vopred určeného kandidáta, a všetci dvíhali ruky na súhlas s návrhom – naslepo, ozajstné voľby sa konali o dve hodiny neskoršie. A nikto sa proti tomu neozval, nikto nevstal a neodíšiel, to smiešne pajáctvo všetci chápali ako disciplínu, povinnosť, ba dokonca česť!

Ba či si aspoň niekto z nich dodatočne uvedomil, že by to všetko mohlo byť aj inak?

Nedalo mu to. Vycvakal na tú „skúšku“ celý film. Boli to všetko ľudia zvyknutí na osľňujúce svetlo fotolampy. Ani si nepovšimli, že si tu z nich niekto robí dobrý deň. Len tajomník ho zbadal. Obdaril Franka vďačným úsmevom, jeho oči drankali, tú fotku chcem, tú mi musíš zväčšiť, bude to parádna fotka, ja v popredí a šesť generálov pod mojím komandom!

Kedysi na počiatku Frank podobné nevhodné zábery na nevhodnom mieste cvakal s istým vnútorným napätím. Čo ak si niekto všimne, že s tým fotografovaním čosi nie je v poriadku? Časom zistil, že sú to zbytočné obavy. Zvykol si na to, že ho nevidia, neberú na vedomie. Patrí k veci, sám je vec, o vypínači, ktorým sa zažína a vypína svetlo, ani o fotografovi pri hociktorej z tých mnohých slávnostných príležitostí sa nerozmýšľa. Frank dnes robí nedovolené, kompromitujúce, trápne snímky s bezočivou istotou. Aj ten sekretárík ho zbadal len preto, že je ešte nový, ešte si nezvykol.

V zadnej časti budovy, v jednej z početných kancelárií sa na čas rozlúčky s mŕtvym usídlil muž, o ktorého existencii nemajú milióny občanov ani tušenia. Frankovi nezišlo na um nijaké vhodné pomenovanie či titul toho dôležitého človeka. Náčelník pohrebného štábu? Vládny zmocnenec pre organizovanie štátnych pohrebov? Šéf pohrebného protokolu? Hlavný ceremoniár? Generálny funebrák? Márne si Frank lámal hlavu, nič vhodnejšie mu neprišlo na um. Ten dôležitý muž rozhodoval o všetkom s konečnou platnosťou. Vymenovaná pohrebná komisia stála pod jeho komandom. On určoval poradie nástupu čestných stráží, čas nástupu delegácií zo závodov, úradov, inštitúcií, početnosť týchto delegácií, on určil, kedy a na aký dlhý čas má byť v smútočnej sieni prítomná vdova po zosnulom, určoval podľa dôležitosti, v akom zoskupení sa majú klásť ku katafalku vence, navrhoval dĺžku prejavov a poradie rečníkov, schvaľoval výber smútočných hudobných skladieb, navrhol a dozrel na celkovú výzdobu veľkej haly. Frank nevedel, ako sa volá. A nevedel si predstaviť, čo, kde a ako robí v čase, keď sa nijaký štátny pohreb nekoná. Nie je predsa možné, aby ten prísne tajný muž, odborník na pohreby, nemal nič inšie na starosti. Ale vyznať sa v tom musel perfektne, nezasvätený laik si sotva uvedomuje, akú zložitú organizáciu a aký mohutný aparát si vyžaduje štátny pohreb, aby bolo všetko v poriadku. Smútiace zástupy musia defilovať okolo truhly plynule, bez trápnych prestávok. Rozlúčka je plánovaná na dva dni, nie je možné, aby prišli všetci tí, čo tu budú defilovať, narať. Tajný muž má s tým už bohaté skúsenosti, podľa jeho odhadu sa vystrieda okolo katafalku do dvestotisíc ľudí. Nie je jedno, ak ľudia to budú v tej či inej hodine. V prítomnosti príbuzných zosnulého by mali prechádzať okolo ľudia z jeho rodného mestečka.

Na to treba myslieť, to treba zabezpečiť. Bolo by nevhodné, keby v čase, keď bude stáť čestnú stráž Galovič, prišla do sály delegácia umeleckých zväzov. Galovič umelcov nenávidí. Hneď by v tom vycítil provokáciu. Treba určiť, aby pred Galovičovými očami defilovala okolo delegácia z najväčšieho závodu v meste. Takýchto detailov musí riešiť tajný muž stovky. Na všetko musí myslieť, všetko predvídať.

Myslel naozaj na všetko. Skúsenosti z minulých pohrebov ho poučili, že prítomnosť fotoreportérov narúša dôstojnosť vážneho aktu a smútočnú atmosféru v rozlúčkovej sieni. Fotoreportéri sú vždy a všade pliahou. Tmolia sa štátnikom pod nohami, prekážajú, počas hymny, keď všetko stojí v pozore, ruja sa o výhodné miesta, pobejú hore-dolu, na zem si líhajú, driapu sa na stromy, lozia po tribúnach ako opice, oslepujú ľudí neprestajným blýskaním, otravujú, pchajú sa všade, kde nemajú čo hľadať. Tajný muž vydal príkaz: jedna filmová, jedna televízna kamera a jeden jediný fotograf z úradnej agentúry. Tým jediným sa stal v takýchto veciach skúsený Frank. Nie nadarmo ho prezývajú banketovým reportérom.

Tu teda bude dva dni stáť v nenápadnom zátiší, maskovaný ťažkým kridlom bronzových dverí, kedy-tedy vyjde zo svojho úkrytu, cvakne, Frank sa v tom už suverénne vyzná, vie, koho cvaknúť a čo cvaknúť, nesmie za nijakých okolností premeškať Galoviča, ako stojí v pozore, Galoviča, ako prednáša smútočný prejav, Galoviča, ako prejavuje sústrasť smútiacej vdove, to príde, to musí prísť do novín, Frankovi sa niekedy zdá, že pohreby, slávnostné zhromaždenia, recepcie a verejné prejavy sú najmä na to, aby Galovič opäť prišiel do novín. Potom, pravdaže, ešte snímka, ako pionieri kladú vence, a stareňka, ktorá si utiera slzy pri katafalku bielou vreckovkou. Frank už má bohatú prax, vie, koľko fotografií môžu noviny odtlačiť, a čo a kto má na nich byť. Pravdaže, spraví do dvesto záberov, inak by ho mohli v redakcii obviňovať, že sa flákal. Dvesto negatívov, to je tak norma na jeden pohreb. Pravdaže sa bude aj flákať. Čo by tu po celý čas robil? Vie presne, kedy tu musí byť, kedy nie, pozná časový rozvrh celého programu, nazrel do neho v kancelárii pohrebného komisie. Frank si už dávno nerobí o sebe a svojej práci nijaké ilúzie. Pravdaže, vždy a všade, kde sa objaví s aparátom, sa na neho

povzbudivo usmievajú, poklepkávajú ho po pleci, ale popravde ho pokladajú za pliaga, za neprijemné, ale potrebné zlo, bez ktorého sa nemožno zaobiť. Aká kariéra, aká popularita, aký vzostup je dnes možný bez fotografie? Frank vo svojej bohatej reportárskej praxi nestretol človeka, ktorý by odmietol dať sa fotografovať. Sú takí, čo sem-tam robia fóry, kývnu rukou, povedia, daj mi s tým pokoj, neblbni, ale ani tí to nemyslia doslovne. Ľudia dychtia dostať sa do novin, Frank to pozoruje dennodenne, len čo zazrú namierený objektív, už sa tlačia k nemu, chcú byť na snímke, chcú byť čo najbližšie. Frank je oficiálny fotoreportér, banketový, tribúnový, slávnostný reportér, známy, špeciálne poverený, veď sa stále pohybuje medzi mocnými, na tribúnach, v sálach, na štátnických stretnutiach, ta nemá prístup hocikto, Frank patrí k hŕstke vyvolených, ktorí majú otvorené všetky dvere, Frank má povest', poznajú ho, zvykli si už na neho, cez kontroly prechádza bez legitimácie, jeho legitimáciou je Haselblad, magická vecička, otvárajúca súkromie palácov, čalúnkových dverí. Dnes štátnické stretnutie, zajtra slávnostný koncert, potom návšteva politika v závode či na družstve, Frank cvaká, cvaká takto už vyše dvadsať rokov, nacvakal už stovky, ak nie tisíce mikrofónov. Frank fotografuje mikrofóny, množstvo mikrofónov. A rečnicke pulty. Množstvo pultov. Pulty sú rovnaké a mikrofóny sa od seba len nevelmi líšia, sú stále tie isté, vyťahovacie, prispôsobiteľné pre malé i veľké postavy, len tváre a figúry za nimi sa jednoducho menia. Význačný človek bez mikrofónu, to nie je to pravé, neraz je to iba tuctová, bezvýrazná tvár, len mikrofón dodáva postave patričnú dôležitosť, tváre, podoby za mikrofónom sa jednoducho striedajú, menia, ale to nie je dôležité, v tlači len mikrofón vytvára potrebný kontakt medzi rečníkom a národom, verejný človek sa stáva verejným človekom, len keď ho vidia vyfotografovaného za mikrofónom, len potom sa mnohým zdá, že je povolaný iným čosi povedať, oznámiť, a že aj má čo povedať a oznámiť.

Frank má v svojom archive pätnásť májových tribún. Pätnásť celkových záberov aj detailných pohľadov na jednotlivcov. Tribúny sú rovnaké, ale keď Frank nedávno porovnával najstaršiu fotografiu s najnovšou, vlnajšou, nemohol na nich nájsť ani jednu jedinú spoločnú tvár. Kam sa podeli tí veľkí a zvečnenia-

hodní spred pätnástich rokov? Kde je ten mocný, čo dvíha decko z rúk otca hore na tribúne? Kde je ten druhý, ktorý z polstránkovej reprodukcie v denniku kýva na pozdrav celému národu? Kto ešte vôbec vie, ako sa volal? Keby ho vtedy nebol zachytil, alebo keby sa mu bol osvetlil film, kde ten mocný kýva, bolo by bývalo s Frankom zle. Vtedy bolo nepredstaviteľné, že by vyšli noviny bez tej fotografie...

Nie, Frank si nerobí nijaké ilúzie o sebe ani o svojej práci. Vie, čo si o ňom tí, ktorí sa na neho usmievajú, ktorí sa mu natiskajú pred objektív, myslia. Je pliaga, neprijemným, oštárnym, ale nutným zlom. Pohŕdajú ním, hovoria o ňom ako o svoloči, robia si z neho posmech, ale potrebujú ho, pri stretnutí mu hrkútajú slová uznania, predstierajú bodré priateľstvo, srdečný záujem o jeho osobu. Ale Frankovi sa už neraz stalo, keď bol „v civile“, teda bez aparátu, že ho nepoznali. Nie, nepredstierali, že ho nevidia, jednoducho ho nepoznali. Frank bez aparátu je niktoš, len aparát mu prepožičiava akú-takú dôležitosť. Keď ho zdravia, tak vlastne zdravia objektív, ich úsmevy a slová uznania platia objektívu, šošovke, nie jemu, pred ňou sú ochotní robiť smiešne dôstojné pózy, usmievať sa, keď im je do plaču, strúhať vážnu tvár, keď im je do smiechu, predstierať záujem, kde sa smrteľne nudia, chcú byť veční, zachytení na veky vekov, a to bez fotografie nejde, chcú byť veční v jedinečnom okamihu, na pozadí zástupov lačných ich slov, chcú byť veční v novinách, lebo kto nebol nikdy v novinách, nemôže byť večný a vyvolený, noviny sa archivujú, viažu, ukladajú ročník k ročníku, pretrvávajú pozemský život človeka, a v nich sa referuje len o čímsi výnimočných ľuďoch, kedysi čímsi výnimočných montážnych čatách, dnes o čímsi výnimočnom ženskom poprsí, noviny sú spoločenskou previerkou dôležitosti človeka, ukazovateľom a barometrom jeho dôležitosti, sú vlastne výberom, z tisícov vedeckých pracovníkov vedia len o niekoľkých, z tisícov politických funkcionárov referujú len o najvyvolenejších, a tu sú ešte veľké rozdiely, je inšie byť na nejakom skupinovom zábere a inšie je dívať sa z prvej stránky denníka v rečnickej póze za mikrofónom, sám, v polodetaile, nehovoriac už ani o oficiálnom portréte... Koho meno a tvár sa nikdy neobjavili v tlači, je anonym, je ten, o ktorom tí fotografovaní tak radi hovoria – prostý človek, obyčajný človek, muž z ulice,

drobný človek, prostý občan, pracujúca masa, dav, ľud, zástup, malý človek, malý občan, drobný, prostý, pospolitý ľud. Franka tieto slová z úst rečníkov, politikov, štátnikov a umelcov vždy rozzúrili. Kto si ty, ako sa opovažuješ postaviť takú priehradu medzi seba a iných? Čím si neprostý, neobyčajný, nemalý, výnimočný? Že si bojoval? Frank pozná stovky takých, čo tiež bojovali, bojovali dobre, a keď sa boj skončil, vzali kanvičku s nesladenou kávou a šli na rannú šichtu do baní. Niektorí z nich ťa poznali, vedia, kto si, čo si a čo si majú o tebe myslieť dnes, keď o nich hovoríš, že sú prostí, obyčajní, malí. Že je to len taký rečnícky zvrät? Možno, ale aj ten vznikol z akejsi psychózy, má hlboké podhubie kdesi v tebe, v tvojom pocite, že si o čosi viac, že si privilegovaný, vyvolený.

Frank ich pozná, tých neprostých. V živote ich stretol už veľa, vie, kto sú, čo sú, akí sú. Vie, skade prišli, a nemýli sa ani v odhadoch, kam to až dotiahnu a ako skončia. Ba viac, zachyčuje ich jedinečnú podobu pre veky vekov. Vo veľkom. Tisíc titanov už takto pomohol vyrobiť. Sú ešte veční – vo Frankovom bohatom fototrezore. Frank navyše ešte vie, ako sa ktorý z nich volal. Inak už celkom upadli do zabudnutia. Titani? Frank ešte sem-tam niektorého z nich stretne na ulici. Teraz iní o nich hovoria: drobný, prostý, obyčajný, malý človek.

Skúsenosť naučila Franka pozeráť na všetko s nedôverou. Keď pri nejakej príležitosti počuje kohosi vysloviť: my sme len obyčajní ľudia, pomyslí si o ňom: chceš sa driapať, bratku, čo? Pozná takých, čo to kedysi hovorievali. Neskoršie len nebadateľne zmenili pár hlások. Nie my obyčajní, ale on obyčajný, drobný, malý... Aj ten mŕtvy kedysi hrmel z tribún: my drobní, prostí ľudia... neskoršie sa jeho prejavy hemžili našim drobným, malým, pospolitým...

Rečnícky zvrät? Ten na márach je dôkazom, že to nie je iba rečnícky zvrät.

Frank kedysi vášnivo rád fotografoval. Hory, rieky, nálady vychádzajúceho slnka. Vtedy ešte bolo fotografovanie luxusom, Frank bol členom veľkej mladej partie, jediný z nich mal fotoaparát. Pravdaže prosíkali: cvakni, zvečni nás. A Frank cvakal, skupinky, jednotlivcov, výlety, športové preteky, demonštračné sprievody... čudné, už vtedy zachytával stovky podôb, ale sám sa na

podobných snímkach objavoval len veľmi zriedka, len keď niekto povedal: pod', Frank, postav sa k ostatným, ja cvaknem, aby si aj ty bol medzi nami. Frank o to akosi nikdy nestál. Väčšiu radosť mal z vyfotografovanej srny či rybárika na konári vrby ako zo svojej podoby na snímke. Iných fotografoval rád, keď im to robilo radosť.

O čo nikdy nestál, stalo sa mu každodenným chlebom. Bankeťový reportér. Chodil po tribúnach, javiskách, cvakal a cvakal. Nechodil sám, chodili aj iní fotoreportéri, stalo sa, že zachytil niektorého, ako sa tmolí medzi veľkými, a stalo sa, že niektorý kolega aj jeho tak dostal do šošovky. Ak bol obrázok voľacím zaujímavý, postavu reportéra vyretušovali. Stenografi, šoféri a fotografi nemajú na podobných snímkach čo hľadať. Nie sú ničím výnimoční. Patria pod súhrnný hromadný názov – pospolitý ľud...

Zadival sa na portrét na čiernom zamate. Ohromná zväčšenina. Portrét nie celkom verne spodoboval zosnulého. Mal už desať rokov, od tých čias sa kedysi hranaté štátnikove črty zaguľatili. Ale štátnik mal ten portrét veľmi rád, iný nechcel.

Portréty neboli Frankovým odborom, ale ten mŕtvy z akéhosi kapricu, možno v tom hrali rolu dávne spomienky, chcel portrét len od neho. Možno tak chcel Frankovi prejavíť priazeň, možno chcel napraviť čosi, čo sa zbabralo.

Frank naň vycvakal stovky obrázkov. Nevyhovovali, ani jeden nevyhovoval, štátnikovi sa zdalo, že na jednom vyzerá primákko, na inom pritvrdo. Raz sa mu nepáčila výška čela, iný raz mal nevyrazné oči. O ktorejsei snímke sa vyjadril, že na nej vyzerá priveľmi civilne. Franka to zabávalo, cvakal vždy znovu a znovu, neúnavne. Už dávno mal to, čo chcel, o čom vedel, že sa bude páčiť, ale cvakal a cvakal, staval štátnika do neprirodzených póz, nútil ho strúhať grimasy, musíš sa usmievať, musíš vyzeráť láskavo, ale len natoľko, aby úsmev nezatlačil rozhodnosť a pevnosť črt, len taký náznak úsmevu... a vyžehli si čelo, začínaš mať vrásky... a dívaj sa do diaľky, to personifikuje naše perspektívy... tak, pevne, isto, do diaľky... napred...

Och, Frank vie, čoho všetkého sú ľudia schopní pre jeden portrét.

Ktorúsi bláznivú herečku raz presvedčil, že najsústredenejší

výraz dostáva človek na záchode. Keď to vyvolal, sám začal dumať, že čosi na tom je.

Celé dva mesiace navštevoval štátnika v rezidencii. Keď ho to omrzelo, vytiahol z obálky prvú snímku, ktorú pri tej príležitosti urobil. Štátnik žiaril.

„Vidiš, stálo to za tú námahu...“

Portrét bol dobrý, splňal všetky očakávania a všetky štátnikove predstavy o sebe. Bol vážny, ale čímsi láskavý, mladý, ale múdry, tvrdý, ale veľkorysý. Osobnosť.

Nečakane vysoký honorár, ktorý prišiel poštou, poslal Frank naspäť. Veľmi sa vtedy povadil so ženou. Pravdaže, nemohla mu rozumieť. Taký honorár!

Boli časy, keď Frank robil svoju prácu s chuťou a so záujmom. Chcel byť kronikárom revolúcie, jej elánu a jej víťazstiev, zachytával jej mladú tvár, jej prudký pulz, chcel byť pri všetkom a bol pri všetkom. Bol pri tom, keď sa národ zdvihol do povstania, jeho snímky sú z mála dokumentov tých jedinečných chvíľ, krásnych i mrchavých. Bol pri tom, keď neskoršie vyhadzovali reakčných politikov z ich kresiel, vtedy publikovali v tlači jeho dobrý seriál „Aha, ide po meste pešo...“ Bol presvedčený, že takí sa už na rozhodujúcich miestach nikdy nebudú môcť usadiť, s tými navždy zúčtovali. Mal fantáziu. Jeho snímky i série sršali vynachádzavosťou a vtipom. Bol všade, kde sa čosi zbehlo. Mal rád rušný život, plný drám a zvrátov, a chcel ho zachytiť v jeho neopakovateľnosti.

Potom sa to zrazu nedalo. Nie hocikto a hocičo sa smelo uverejniť. Každý obrázok, ktorý tlačová kancelária vydala, musel prejsť schvaľovacou komisiou. To ľudské muselo z práce kronikára nemilosrdne von. Kdeže, aby sa činiteľ usmieval! Má deravé zuby! Skúmali, či je ten a ten dostatočne v popredí pred ostatnými, menej významnými, či sa tvári dosť reprezentačne a dosť dôstojne.

Frank bol pri všetkom. Bol pri tom, keď zatvárali kláštory. Priniesol z tej cesty bohatý seriál, z prostredia, kam mohlo vniknúť len málo vyvolených. Seriál sa všade veľmi páčil – ale nevyšiel. Frank nechápal prečo. Celý národ vedel, že kláštory obsadili robotnícke milície, prečo to neuverejniť? Povedali mu, že by snímky mohla zneužiť reakčná cudzina. Frank si vtedy

pomyslel: a čo, urobili sme azda niečo, za čo sa pred akoukoľvek cudzinou musíme hanbiť?

Byť pri všetkom malo aj druhú stránku. Frank videl tých vyvolených a fotovhodných intímne, zblízka. Hysterické herečky, márnomyseľných laureátov, politických nafúkancov, krajských a dedinských satrapov, na svete je sotva iné povolanie, ktoré umožňuje spoznať tú druhú, neoficiálnu, nestráženu tvár sveta tak hlboko ako fotoreportérčina. Frank sa nevie upamätať na jediný prípad fotografovaného človeka, ktorý by sa nechcel robiť iným, ako v skutočnosti bol. Vyšším, keď bol malý, krajším, keď bol mrzký, mladším, keď bol v pokročilejšom veku. Vtedy vyrástlo v laboratóriách tlačovej kancelárie mohutné retušérske oddelenie. Vrásky? Preč! Postava, o ktorej sa šepkalo, že je v nemilosti? Von! Z pohrdavých úšľabkov vedeli retušérski umelci vyčarúvať srdečné úsmevy. Frank videl život z jeho odvrátenej strany, veď bol len fotoreportér, vec, veľká šošovka. Keď nemal zamerný objektív, nemusel sa pred ním nikto pretvarovať, je to zvláštne, ako ľudia, vtedy takí opatrní na každé slovo, hovorili pred šoférmí a fotografmi bez zábran o všetkom, Frank bol svedkom ich malicherných sporov, ich smiešnych bojov o korytá, ich výbuchov zlosti, intríg, klebiet, ich lakomstva, ich pred svetom starostlivo skrývaných nerestí, ich druhej tváre. Frank mal prístup všade a všade bol nevidený, nenápadný, nikde ho nebrali na vedomie inak, len ako pliaгу, ktorá prekáža, vyrušuje, ale je potrebná, veď spoluvytvára večnosť osobnosti.

Koľko sto, dvesto, tristokilometrových ciest prešiel Frank vo veľkom, pohodlnom aute po boku niektorého z jedinečných, keď sa tento vybral na voľajakú slávnosť. Čo všetko si pritom vypočul, čo všetko mohol vedieť! Ale beda, ak obrázok z bezvýznamnej manifestácie nevyšiel na prvej strane! Na vine v každom takom prípade bol, pravdaže, fotograf.

Frank sa stále díva na portrét mŕtveho. Koľkokrát zachytil na celuloide túto tvár? Tisíc? Dvetisíckrát? Nevie presne. Z negatívov, ktoré si uložil v svojom trezore, mohol by zostaviť fantastický dokument o živote, o veľkosti i malosti tohto človeka. Šestnásťročný bujný mládenec rajtuje na krave. Sedemnásťročný mladý revolucionár sa napriaha k úderu na hlavu četníka puškou, ktorú mu vytrhol z ruky. So zviazanými rukami ho odvádzajú do žalára.

Reční pred rozvášneným zástupom, ktorý skanduje: prácu a chlieb. Na lúke pri rieke sa objíma s Margitou. Dúškom vypija fľašu borovičky. Z vysokého mosta skáče do hľbokej rieky. Lezie na vysokú skalú. Zadumane hľadí do plameňov táborového ohňa. Opásaný dvoma gufometnými pásmi ženie svojich mužov do útoku. Ustatý, z posledných síl sa vlečie po zľadovatenom snehu na ústupe. V zápale boja stiska gufomet a reve: boha ja vášho nemeckého! Zachytil ho v tisícich nestrážených chvíľach, takého, aký bol, keď nemal komu a nemal čo predstierať.

Ale v trezore, prísne stráženom pred celým svetom, má Frank aj iné chvíle tohto historického muža. Tú, keď mu mladá zväzáčka, ktorú obľáčoval, vylepila facku. Tú, ako série v lese a naľavo i napravo od neho stoja jeho osobní strážcovia, síce odvrátení, ale aj teraz v službe. Tú, ako sedí sám cez prestávku na koncerte, celkom sám uprostred prázdnych, opustených stoličiek, s ovisnutou hlavou a chrápe. Frank zachytil všetky jeho tváre, nie iba tú, na ktorú sa teraz díva. Ale ani tie, ktoré nemohol zvečniť objektívom, mu nevymiznú z pamäti.

Frank by bol už dávno odišiel zo zamestnania, ktoré si neváži. Že napriek tomu trpezlivo cvaká mikrofón za mikrofónom, to zapríčinila jeho zvláštna, možno trochu zvrhľá záľuba, ktorá časom prerástla do rozmerov mánie. Chce zachytiť tú druhú, odvrátenú tvár sveta, v ktorom sa pohybuje. Je to drahá zábava, nevie o nej nikto, ani žena nie. A možno aj vie, ale nikdy sa neopýta, čo robí Frank počas tých dlhých hodín v tmavej komore. Tmavá komora je posvätné, trochu tajuplné miesto, tam nemá nikto čo hľadať. Frank predstiera, že vyvoláva či zväčšuje obrázky, a niekedy to aj robí. Ale väčšinu času presedí nad svojou zbierkou fotografických rarít. Vymyslel si na ne celkom špeciálnu skrýšu. Franka dráždi, že sa zahráva so životom. Keby mu na to prišli, je po ňom. Sú to stovky, tisícky jedinečných obrázkov, ktoré narobil počas dlhoročnej praxe. Galéria ničoty, lexikón hlúposti, jarmok zbabelosti. Generál, tancujúci odzemok v tortách na recepčnom stole pri nadšenom potlesku prítomných dám. „Stužková“ zábava opitých okresných satrapov. Slávny herec, plávajúci v kaluži, s pripätou laureátskou stužkou na nahom tele. Živánske, žúry, flirty, žranica v jedálnom vozni zvláštneho vlaku, v ktorom sa šli poslanci presvedčiť o utrpení vojnou znič-

ného kraja. Polonahé deti sa jej prizierajú z nástupišťa. Pohlavný akt prominentskej ženy so šoférom na schodoch výletnej vily.

Politické lásky. Minister usmievajúci sa na kolegu, o ktorom v oslavnom prejave vyhlásil, že je najlepším synom, akého kedy ľudská matka donosila. A ten istý minister vyhlasujúci toho istého kolegu za najväčšieho vyvrheľa všetkých pekiel a žump. Áno, tak sa usmievali na seba aj iní, aj Galovič na tohto mŕtveho. Jeden deň si srdečne potriasli rukami a na druhý deň vyhlasoval jeden o druhom, že je podlý zločinec a zradca.

Žena Frankovi zavše vyčíta: prečo nefotografuješ hrady, kaštiele, folklór, Tatry? Prečo neurobiš knihu o zvieratách, o motýľoch, kvetoch? Alebo akty? To sa dnes platí. Iní si žijú... a my nikdy nemáme peniaze...

Frank vie. Nikdy nemajú peniaze. Niekedy, keď má dobrú vôľu, jej odvetí: vyčkej, kúpim ti jachtu a pôjdeme na cestu okolo sveta... Frank vie, že podobná zbierka rarít neexistuje na celom svete. Ale vie aj to, že tú jeho nikdy nikto neuvidí. Frank, pravdaže, nemá tušenia, koľko stojí luxusná jachta. Stačí mu vedomie, že by ju mohol mať, keby chcel. Stačí mu to, mať ju nikdy nebude. Netúži takto sa stať slávnym. Frank už dávnejšie netúži stať sa slávnym. Ničím a nijako. Vyfotografoval už priveľa slávnych, aby sa mu žiadalo dostať sa medzi nich.

Prvá čestná stráž, zložená z členov kabinetu zosnulého, zaujala miesto pri katafalku, tentoraz na ostro. O minútu sa otvoria bronzové dvere a vojdú prví občania z nekonečného hada, ktorý tu bude defilovať po celé dva dni. Členovia kabinetu sú slávnostne vážni. V zhone dnešného dňa ešte nemali čas pomyslieť na mŕtveho. Teraz na to budú mať desať minút času pri nehybnom státi v pozore. Desať minút je niekedy veľa. Niekedy nekonečne veľa.

Frank ich všetkých pozná. Vie o každom z nich iste viac, ako vedia oni jeden o druhom. Ani jeden z nich nemal mŕtveho úprimne rád napriek tomu, že on si ich spomedzi množstva možných vybral za spolupracovníkov. A prečo by ho aj mali mať radi? Či to nebol práve on, kto hlásal zásadu, že v politike niet priateľstva, že priateľstvo je pre politika nebezpečenstvom?

Ale teraz budú mať desať minút času zamyslieť sa nad mŕtvym a futovať, ak nie priam mu zazlievať, že zomrel. To je veľká komplikácia. Veľká! Lebo nech už bol, aký chcel, pre nich znamenal istotu. Relatívnu, pravdaže, ale aj relatívna istota je lepšia ako nijaká. Zvykli si už na neho, poznali jeho slabosti, vedeli, ako ho upokojiť, ako sa mu zališkať, poznali jeho denný režim, podľa neho si usporiadali svoj, všetko malo svoj rytmus, svoj cyklus, svoju pravidelnosť, svoje ustálené zvyklosti. Teraz všetko vyjde z kofaj. Na jeho miesto nastúpi niekto iný. Kto? Ja? Ten predomnou? Ten za mnou? Všetci to môžeme byť, každý z nás. Ten predomnou ma nemá rád, poletím. Toho za mnou nemám rád ja a on to veľmi dobre vie. Je to blbec, nezniešol by som slúžiť pod ním... Ale čo ak príde na jeho kreslo niekto zvonku? Niekto nový? Mocný? Dá si Galovič ujsť takúto príležitosť? Toto bolo predsa len jedno z hniezd, ktoré nemohol dosiah-

nuť. Teraz má na to príležitosť. Galovič... to by bol koniec. V tom sú si všetci na čistom, že Galovič, to by bol koniec.

Ale nemusí to predsa byť Galovič, môže prísť niekto iný, o ktorom ešte nemajú tušenia, že prichádza do úvahy. A to nebude koniec? Bude. Bude to koniec. Jedného po druhom ich odstráni a nahradí svojimi ľuďmi. Veď sa ešte pamätajú, ako ich ten mŕtvy popreťahoval z kraja, keď ho pred rokmi povýšili.

To je koniec. Nech to bude ktokofvek okrem mňa samého, je koniec. Niekto zvonku? Koniec. Galovič? Koniec, koniec...

Frank ich pozná. Aj ich oči pozná. Z očí sa im dá vyčítať, na čo myslia. Frank vie, na čo myslia a na čo budú myslieť v najbližších minútach. Frank nie je taký pesimista ako oni, keď rozmýšľa o ich budúcnosti. Koniec? Trochu áno. Ale nie celkom. Budú sa aj potom voziť v trocha menšom, ale nie malom aute. Do menej dôležitého, ale predsa dôležitého úradu. Ba dajú im na výber, aký úrad by im najlepšie vyhovoval. Nie, čo by vedeli robiť. Čo by chceli. Presťahujú sa do menších vil, ale predsa len do vil. Žiaľ, bez úhrady nájomného, koksu a asi bez domovníka.

Čo urobia na novom poste? Nenápadne, pomaly sa zbavia tamojšieho personálu a nahradia ho svojimi. Tých poznajú, na tých sa môžu spoľahnúť. V tlači sa budú objavovať zriedkavejšie, a nie na prvej strane. Ale budú, národ na nich celkom nezábudne.

Keby som teraz stál medzi nimi... uvažoval Frank, „mal by som aj ja také neisté, ustrašené oči?“ Nevie. Nevie, aké by mal oči. Mohol stáť medzi nimi, ale nestojí, a čože človek vie, aké má kedy oči? Aj tak je rád, že medzi nimi nestojí. Niet o čo stáť.

Býť medzi nimi? Majú nezdravú funkcionársku farbu. Ich zašpicatené žalúdky prezrádzajú nedostatok pohybu. Autom do úradu, autom z úradu, autom na schôdzu, na recepciu, do terénu, na slávnosť, na oslavu, v úrade kreslo, doma pohodlný gauč... Raz, dva razy do roka poľovačka, mesiac pri mori na uzavretej pláži, pracovný deň šesťnásť aj viac hodín denne, šesťnásť aj viac hodín jalových porád, protirečivých výnosov, gremiálok, na ktorých sa konštatuje, že sa nespĺnili úlohy predchádzajúcich gremiálok, a stanovia sa úlohy nové, ktoré sa tiež nespĺnia, nemajú čas, nemajú na nič čas, štújú ich a oni štújú seba ešte väčšmi, zavalení tisícmi malých smiešnych problémov,

ktoré im zabraňujú zaoberať sa vážnymi problémami, to je ich život.

Všetci sú tuční. dalo by sa povedať – na mieru. Frank ich pozná, všetkých ich dávno pozná, má ich v pamäti ešte ako hranatých revolucionárov, to sa im uprieť nedá, boli revolucionármi a boli hranatí, keď ešte revolúcia bola hranatá. Od tých čias sa revolúcia akosi zagufatila a oni sa zagufatili s ňou. Ako ten mŕtvy.

Ten mŕtvy býval hranatým, tvrdým chlapom s hranatým, tvrdým charakterom. Na poslednej fotografii, ktorú mu Frank urobil, mal taký neurčitý, nezreteľný výraz, tuctové oči, plné, naduté líca, rozliat sa, Frank vie, že to tak nebýva, muži len vo veku mŕtveho dostávajú ustálenú, pevnú podobu, na mladistvých fotografiách vyzerajú ako žubrienky, ich podoba sa ustáli, len keď sa im zafixuje charakter. Ten mŕtvy v mladších rokoch vyzeral oveľa väčšmi na osobnosť ako s pribúdajúcimi rokmi, kedysi ostro rezaný profil sa mu začal rozplývať v nezdravej tučnote, strácal svoju osobitosť, jeho snímky sa už nedali uverejňovať bez retuše, muselo sa mu „pridať“, inak by bol namiesto tváre vyšiel len biely neurčitý ovál, a on by bol opäť zúril, ako s tou novinárskou svoločou zatočí.

Frank sa kamarátil s tým mŕtvym od prvékej lavice. Od tých čias až donedávna boli neprestajne spolu, v dobrom i v zlom. Vedeli sa prehryzť aj cez najvážnejšiu skúšku, aká sa v živote dvoch chlapov vyskytne – keď obaja milovali tú istú ženu. Frankovi sa zdalo, že bez toho druhého nie je celým človekom, že je len torzom.

Čim mu je ten mŕtvy dnes? Študijným objektom. S vytrvalou zarytosťou sa mu Frank zavesil na päty. Chcel ho mať. Chcel ho celého. Boli časy, keď sa mu vyhýbal, ale potom ho začal vedome vyhľadávať, vedel o všetkých jeho krokoch, rozhodnutiach, aférach, trápeniach. Frank bol zvedavý, čo všetko sa môže stať chlapovi a z chlapa, akým ten mŕtvy kedysi býval.

Ich rozchod nebol náhly ani dramatický. Skôr nenápadný, tichý, nebadateľný. Keby sa vtedy boli Franka opýtali, čo proti nemu má, bol by sa asi sám začudoval. Ich rozchod nenastal preto, že sa obaja vydali rozličnými cestami. Ešte sa nejaký čas stýkali, vyhľadávali a bolo im spolu dobre. Frank dodnes nevie

povedať, v čom to bolo. Jednoducho, mali sa radi a prestali sa mať, rozumeli si a prestali si rozumieť. To sa stáva.

Napokon ku koncu sa ten mŕtvy začal Franka báť. Možno vycítil, že Frank o ňom priveľa vie, a uvedomoval si, ako sa to skončilo s tými, o ktorých on priveľa vedel. Ale vtedy sa už bál všetkého a všetkých. Vtedy sa už bál tieňov. A tieňov bolo dosť a stále ich pribúdalo.

Frank podišiel ku katafalku. Zadíval sa na tvár dávneho priateľa. Sám bol prekvapený, ako nič necíti. Nič, ani pohnutie, ani dojatie. Prítomnosť smrti vie človeka naladiť na mätko, k zamysleniu, k piete. Frank necítil nič. Ani radosť, ani žiaľ, ani uspokojenie, ani znepokojenie. Odišiel, zomrel celkom ľahostajný človek. Ľahostajný Frankovi a ľahostajný všetkým. Žiaľ, pokiaľ tu bude, budú predstierať aj pohnutie, aj ľútosť, aj všetko ostatné. Napriek desaťtisícim, čo budú prechádzať okolo katafalku. Organizovaná rozlúčka. Organizovaný smútok. Organizovaný žiaľ.

Neviditeľná hudba na galérii začala hrať prvé taktý smútočnej hudby. Šesť mužov čestnej stráže sa ešte väčšmi vystrelo. Znehybneli v meravom pozore. Dvaja chlapi naraz otvorili krídla ťažkých bronzových dverí. Na blízkej veži odbíjali hodiny osem. Frank zachytil do objektívu prvých vstupujúcich. Na chvilu vyšiel pred budovu. Prešľapovali tam v mrazivom, neprijemnom vetre stovky namrzených čakajúcich. Dlhý, čierne odedý rad lúčiach sa občanov sa zavlnil, pohl. Delegácie závodov, družstiev, zväzov, spoločenských a politických organizácii kládli ku katafalku vence. Nenápadný usporiadateľ ich ticho dirigoval. Podľa dôležitosti. Podľa významu organizácie.

Pohybujúci sa zástup si sotva všimne, že je tu zopár ľudí, ktorí smútočnú sieň neopúšťajú. Pohotovosť a pozorovatelia. Všetko vidia, každý z nich má vopred určené úlohy. Je pred budovou dosť ľudí? „Zásoby“ by mali stačiť na hodinu. Človek, ktorý to má na starosti, je skúsený v odhadovaní počtu občanov a vie, koľko ľudí prejde za hodinu okolo katafalku. Keby čakajúcich vonku ubudlo, zájde dozadu do kancelárie pohrebnej komisie. Tam iný človek zdvihne telefón a zavolá niektorý závod alebo školu. Postupujúci had musí byť plynulý, bolo by trápne, keby v ňom boli diery, keby sa stalo, že okolo katafalku nemá kto prechádzať. Všetko je priveľmi organizované, táto rozlúčka občanov

nevyzerá ako spontánny prejav skutočného záujmu, skutočného zármutku a skutočného pocitu straty. Ale to vari ani nikto nechce, dôležitý je počet, ohromujúci počet, dvestotisíc občanov sa za dva dni lúčilo s mŕtvym štátnikom... Pritom každý z tých, čo prechádzajú okolo, dobre vie, že to nijaká veľká strata nie je, ten mŕtvy je už dávnejšie odpísaný a zabudnutý, v posledných mesiacoch akoby už neexistoval, iba náhle ochorenie ho zachránilo pred verejným pádom, pred zahanbujúcim vyhnaním z rezidentského kresla.

Choroba, ktorá v ňom iste už dlhší čas hľadala, zachránila jeho aj iných pred hrbou nepríjemných starostí. Choroba, to vedeli všetci, bola smrteľná, nevyliciteľná. S umierajúcim netreba robiť verejný škandál. Pred rokmi by, pravdaže, nebol na to nikto dbal, ale dnes už je prirodzená smrť lepším východiskom ako politický kopanec, pri ktorom sa vždy musí preprať hŕba špinavej bielizne, mnohé vysvetľovať, mnohé zorganizovať a zabezpečiť. Takto je to lepšie. Mŕtvy štátnik už nikomu neprekáža, ani neškodí.

Kladenie vencov je určitým oživením v monotónnom, pomalom rytme rozlúčky. Vencov bude veľa, Frank by vedel pomerne presne odhadnúť koľko. Vence, okrem tých dvoch, čo položili pred otvorením siene, sú všetky rovnaké. Z čečiny a z umelých červených chryzantém. Prirodzených kvetov je v tomto ročnom období málo a sú drahé. Franka až prekvapilo, keď zbadal, že v zástupe sem-tam niekto drží kyticu cyklámenov, ba aj červených klincov. A najväčšmi ho prekvapilo mladé dievča, ktoré položilo na katafalk tri halúzky bieleho orgovánu. Dievča mohlo mať osemnásť, nie viac. Pribuzná? Sotva, nebola by prišla sama. Taká kytica stojí do sto korún. Sto korún je pre osemnásťročnú dievča veľa peňazí, prinajmenej niekoľko párov pančúch. K mŕtvemu nemôže mať nijaký vzťah, patrí ku generácii, ktorá pozná jeho meno a ešte tak funkciu a vie, že kedy-tedy prednášal na námestí tie nezáživné prejavy, ktoré ich nudili. Ale možno jej v niečom pomohol? Možno mala ťažkosti a on ju predsa len dostal na vysokú školu? Alebo ho uprosila, aby jej otca vypustili z väzenia? Dievča je chutné, pekné, a pekné ženy u neho vždy dosiahli viac, keď aj nie priveľa. Ale možno je to iba naivné, nejakým spôsobom čudácke dievča, ktoré dojímajú pohreby?

Smrť je vážna v každej podobe. Zoči-voči smrti sú aj ľudia vážni. Frank vie, ako sa ľudom zachmúria tváre, keď náhodou stretnú pohreb neznámeho človeka, ako im na chvifu potemnejú oči, ako sa, čo i len na chvifu, zamyslia nad pomínutnosťou života. Aj tu chodia ľudia po prstoch, hoci mäkký červený koberec by ich kroky celkom stlmil. Ku katafalku sa práve približuje skupina premrznutých, zmätených prváčikov. Začudovane a trochu vystrašene sa obzerajú okolo seba. Veľa z toho nechápu, okrem niekoľkých, ktorým už zomrel niekto blízky, nevedia ešte nič o smrti. Frank zlostne zazrel na učiteľa, ktorý sem deti priviedol. Načo? Načo? Deti museli prestať dosť dlhú chvifu na mraze. Šesťročné deti. Načo?

Deti vycupkali von na mráz. Ešte chvifu budú zarazené, zmätené a tiché, potom sa rozdzavocú a zabudnú na tú čudnú miestnosť, kde ležal na čiernom podstavci akýsi ujo. Had sa posúva ďalej. A smrť je vážna, nech si už tí defilujúci mysleli o mŕtvom, kým ešte žil, čokoľvek, tu pociťujú blízkosť smrti, skľučuje ich jej neúprosný majestát, zamýšľajú sa nad zmyslom a pomínutnosťou života. Ale patria tie myšlienky jemu? Nepatria skôr len smrti samej? Dojíma, desi ich jeho koniec? Ktože ho poznal, ktože ho môže spomínať v dobrom, kto jeho odchod pociťuje ako nenahraditeľnú stratu? Frank sa spýtavo díva odchádzajúcim do očí. Je v nich účasť? Je v nich zármutok? Majú tí, čo mu nevedeli prísť na meno a robili ho zodpovedným aj za veci, za ktoré zodpovedný nebol, v očiach radosť či škodoradosť, uspokojenie?

Len nemohí. V tých odchádzajúcich očiach niet lásky ani záujmu. Ani nenávisti v nich niet. Smrť je vážna, to áno, ale inak nič. Ten mŕtvy bol väčšine z nich ľahostajný. Nepoznali ho, nevedeli o ňom, kto je a aký je, takmer nič.

Frank už bol pri viacerých štátnych pohreboch, aj pri takých, kde sa ľudom tisia slzy do očí. Tu sú oči suché. Ten mŕtvy, ten podľa tlače a rozhlasu veľký a nenahraditeľný mŕtvy je nekonečne sám. Nemá nikoho.

Pravdaže, je to divadlo. Z nepochopiteľných príčin majú ľudia pohreby radi. Tu je réžia perfektná, z galérie padá na zástupy dojímavá, vtieravá, smutná hudba, odráža sa od ligotavých krištáľov veľkého lustra, horia elektrifikované grécke ohne, striedajú

sa čestné strážne, je tu veľa červene, veľa zelene, filmuje sa, televízia sníma priame zábery, všade, kam sa občan pohne, dotiera na neho organizovaná psychóza smútku, ale to všetko veľa neznamená. Ten mŕtvy napriek zástavam na pol žrde, napriek čierne orámovaným portrétom vo výkladoch, napriek rozsvieteným pouličným lampám, napriek ťaživej hudbe v rozhlase, napriek televízii, napriek tým tisícom lúčiach sa je sám v tejto hodine, je nekonečne mŕtvy a nekonečne sám, za živa ho mnohí preklínali, mnohí nim opovrhovali, mnohí o ňom rozširovali pravdivé i vymyslené nechutné klebety, teraz už nikomu ani za to nestojí, veď je preč, niet ho, s neodvolateľnou konečnou platnosťou odišiel zo života, a tým aj z vedomia. Bol tento Veľký natoľko bezvýznamný, že nikomu nestojí ani za účasť, ani za úšľach, ani za škodoradosť v očiach? Bol? Naozaj bol taký bezvýznamný? Nikoho jeho odchod nevzrušil? Ani tých, ktorým ubližoval? Veď ublížil, ubližoval, ničil existencie... ani tých?

Ani tých. Je tu iba smrť, vážna, ale inak nič. Nikto. Nič.

Frank práve vyfotografoval šesticu pionierov pri striedaní šesticie generálov, keď sa čosi stalo. V sieni zašumel potláčaný výdych, ľudia zmeraveli na mieste, oči sa akosi zvedavo upreli k vchodu. Frank zreteľne počul nepotlačiteľné „ach“ z niekoľkých úst. Nemusel sa ani obzrieť. Vedel, čo sa pri vchode robí, dalo sa to vycítiť i vyčítať zo všetkých pohľadov. Teda to je ona? Toľko o nej počuli, toľko nepekného! Teda takto vyzerá? Má, pravdaže, na tvári závoj, ale aj cez ten vidno, že je to pekný kúsok. Vraj nenaživali spolu najlepšie. Najlepšie? Zle naživali, mrchavo. Ona vraj vystrájala a on ju vraj častejšie zmlátil.

Z blízkej veže doznieval jedenásty úder hodín. Prišla vdova. Ťi, čo jej stáli v ceste, odstúpili nabok. Vdova prišla spolu s otcom a so sestrou mŕtveho. Podopieral ju jej brat, jej brat vyslanec. Aj hore na galérii museli vycítiť dramatickosť chvíle. Mhli sa tam hlavy dvoch hudobníkov a hudba chvíľu hrala neisto.

„Je stále krásna, lasica...“ konštatoval Frank a iste nebol sám, všetci, najmä ženy, si ju s bezočivou zvedavosťou premeriavali. Nohy? Och! Perzián? Ach! Klobúk? Panebože!

Aj Frank si ju dôkladne premeral. Nohy? Štíhle, vysoké, krásne tvarované. Kožuch? Z Moskvy. Klobúk? Z Viedne. Pavučinky,

taška, rukavice? Z Viedne. Asi jej včas povedali, že už niet nádeje.

Frank sa pristihol, že odhaduje obrisy jej tela pod kožuchom. Ťa mohla prísť vo vreci a urobila by rovnaký dojem. Čerň ešte podčiarkuje jej žiadostivú a žiadúcu čaru. Spod klobúka jej trčí niekoľko vlniek plavých, slnečných vlasov.

Frank radšej odvrátil od nej pohľad.

Diplomatický brat nežne viedol vdovu ku katafalku. Všetko znehybnelo, aj Frankovi prebehol mráz po chrbte. Čo urobí? Ako sa zhostí tejto chvíle? Zhostila sa jej dôstojne. Postála chvíľu nad mŕtvym, cez priesvitný závoj, na ktorý sa upierali pohľady všetkých, bolo vidno jej bledú nevyspatú tvár, ale nemyklo jej ústami, nestriaslo ju, z očí nevyšli slzy. Na chvíľu sa zadívala mŕtvemu do tváre, ale neurobila nijaký pohyb ani posunok, neukázala nijaké dojatie. Studená, prisna, vážna, to áno. Dojatá nebola. Za ňou sa rozplakala sestra zosnulého trhaným, kvilivým plačom. Vdova podošla k nej, vzala ju pod pazuchu a viedla ju okolo katafalku. Na druhej strane truhly zriadenci pohotovo pristavili tri stoličky. Na prostrednú si sadla vdova. Napravo od nej otec, naľavo sestra zosnulého. Diplomatický brat sa postavil za ňu. Frank nemohol neobdivovať tajného muža, ktorý to všetko zo zákulisia diriguje. Perfektná réžia... aj s tými tromi stoličkami to vymyslel perfektne. Možno to už vopred dohodorili?

Stolička je výsadou vdov pri pohrebe. Stolička akosi má byť. Tak teda sedela. Frankovi sa páčila, veľmi sa mu páčila, nehrala nijakú komédiu, nepredstierala city, ktorých niet, je štátnickou vdovou, to prináša so sebou isté záväzné povinnosti, až potiaľ je ochotná spolupracovať, ďalej nie. Ceremoniál jej prikazuje pobudnúť tu štvrt hodinu, tak teda pobudne, ale márne sa tešia Ťi, čo očakávajú, že padne do mdlôb, že ju pochyť hysterický plač, že sa na nich usmialo náhodné šťastie byť svedkami senzačnej tragédie či senzačnej komédie. Frank jej to pripísal k dobru.

Nebude mať ľahký život. Vrhnu sa na ňu, budú sledovať každý jej krok, klebety neutichnu, skôr sa na nejaký čas rozmnožia, vilu nad mestom jej vezmú, kadečo sa skomplikuje, bude sa musieť v mnohom obmedzovať, penzia, čo aká vysoká, jej nenahradí bývalé možnosti. Ale je to také nešťastie? Zostane peknou že-

nou, iba ženou, auto západnej značky je jej, keď okolo nej prešumia vlny záujmu, bude si môcť žiť po svojom, žiť, lačne žiť, ako vždy chcela, bez obmedzení, ktoré jej stavalo do cesty postavenie. Sama asi pokladá tento deň za vyslobodenie. Bude jej ľahšie.

Tárali o nej, že je milenkou známeho herca. Vraj chodí k nej do vily zadným vchodom. Frank vedel, že sú to táraniny. Vily strážia vo dne v noci tajní. Taká hlúpa zase nebola. Ale Frank sem-tam vidaval jej nápadné auto zaparkované v postrannej ulici. Herec, o ktorom sa tak dlho rozprávalo, tam nebýval. Ale Frank vedel, kto tam býva. Patri k jeho zamestnaniu vedieť, kde bývajú spoločenské špičky.

Frank sa na ňu iste zadíval sugestívnym pohľadom, lebo zrazu obrátila hlavu. Pohľady sa im skrížili, stretli. Frank neuhol, ani ona nie. Frank trochu privrel viečka, na pozdrav či na účasť. Neočakával, že odpovie, nemala ho rada, ale aj ona privrela viečka, nenápadne, asi len on sám pobadal, že ich privrela. Frank na ňu zameral veľkú šošovku. Myklo ňou. Nerob to, načo? Frank ledva badateľne pohlol plecóm. Nedá sa nič robiť, nie som tu pre zábavu, ani ty nie, uznám ti všetko, ale v kancelárii by som zle pochodil, keby chýbal tvoj obrázok, tvoj obrázok jednoducho musí byť, tak sa to žiada a tak sa to svedčí. A teba zato neubudne...

Na blízkej veži odbilo štvrt na dvanásť. Vdova vstala. Ostatní s ňou. Brat ju viedol k východu. Dvaja zriadenci tam zbytočne organizovali priechod. Každý, kto tam stál, vedel, kto odchádza, a bol by sa vystúpil aj bez výzvy.

Len keď sa už díval na jej miznúci chrbát, Frankom tuho myklo! Preboha! Kde je Martin? Prečo neprišiel s nevlastnou matkou? Bol to jeho syn, bol predsa jeho synom, čo na tom, že ho ten mŕtvy kedysi vyhnal z rodiny po tej nepeknej afére na moskovskej univerzite, kde Martin študoval? Platí, smie také vydedenie platíť až za hrob ako kedysi v stredoveku? Martin bol jeho jediným synom a Frank vie, ako mal chlapca rád, asi mu to zavrnutie nevyšlo z hlavy a asi tým trpel. Prečo tu nebol, prečo neprišiel? Nechcel, alebo si to neželala vdova? Nenávideli sa, nevlastný syn s nevlastnou matkou, nenávideli sa od prvej chvíle. Taká nenávisť nevybledne a nezastaví sa pred ničím.

Chlapec sedával Frankovi na kolenách a v boxe ho vždy poslal na desať k zemi, pravdaže, ak predtým zjedol všetok špenát. Vtedy ešte žil mŕtvy s Margitou, so svojou prvou ženou. Frankovi bývalo u nich dobre, ten mŕtvy ešte neobjavil v sebe štátnického génia, vtedy ešte myslel viac na iných ako na seba. Neskoršie mu Margita nebola dosť reprezentačná. Zaostala. Nedržala krok s jeho rastom. A stučnela. Rozvod len-len že mu nezničil kariéru. Ale načo mu tá celá kariéra bola? Možno bez nej by tu dnes ešte neležal.

Margita bývala vždy pokojná, vždy dobrej vôle, zhovievavá k jeho náladám, vždy mával kadejaké histórie a Margita to vedela, raz Frankovi povedala: také bujačisko, neudržíš ho. Pohromu, ktorá sa privalila na ich vzťahy, vycítil Frank o čosi prv ako ten mŕtvy. Keď to definitívne prasklo, Frank už nebol v krají, ale dopyčul sa o všetkom aj v hlavnom meste. Franka neprekvapila zvesť o ich rozvode. Tá plavá švandra, ako vtedy v duchu nazýval vdovu, čo pred chvíľou opustila smútočnú sieň, vedela, čo chce, a ten mŕtvy načisto podľahol jej čaru. Frank sa len čudoval, že našiel v sebe dosť odvahy na taký riskantný krok, ktorý mu mohol zlámať väz. Vtedy sa ešte podobné aféry posudzovali prísne a Galovič striehol na každý jeho chybný krôčik.

Franka už vtedy nič nepútalo k dihoročnému priateľovi, vnútorne sa s ním celkom rozišiel niekoľko mesiacov predtým. Ale Margitu futoval. Častejšie si na ňu spomenul a vždy si zaumieňoval, že ju vyhľadá a navštívi, keď bude mať tade cestu. Margita bola skvelá žena, ten hlupák nevedel, čo od seba odohnal. Margita mu vedela vytvoriť zázemie pokoja a istoty v jeho búrlivom živote. To mu nijaká iná žena nemôže nahradiť. Tá plavá najmenej. Frank sa nazdával, že rozvod a sobáš mu fažko poškodí, ale stal sa opak, ten mŕtvy stúpil čoraz vyššie, až dosiahol postavenie prvého muža v krajine. Lenže kedykoľvek ho Frank videl, nevedel sa zbaviť pocitu, že úpadok, rozklad jeho osobnosti zapríčinil ten osudový životný krok. Na vášne tej plavej, na jej nekonvenčný spôsob života ani taký bujačisko nestačil. Frank bol dlhý čas presvedčený, že to ona ho štvála čoraz vyššie a súčasne sťahovala čoraz hlbšie.

Skade sa vtedy vzala? A ako sa dostala k nemu do kancelárie? Frank sa od prvej chvíle domnieval, že ju tomu mŕtvmu

podhodil Galovič. Neraz sa vysmial sám sebe, ale čosi na tom mohlo byť. Od Galoviča sa dalo očakávať všetko. A od nej? To Frank nevedel.

Skade sa vzala, stade sa vzala. Jedného dňa bola tu. Frank sa ešte živo pamätá na ten deň...

Prvý muž v kraji. Mocný. Tvrdá predĺžená ruka revolučnej vlády. Keď ho ta posielali, povedali mu, vybrali sme Ťa, lebo veríme tvojim schopnostiam. Je to zlý, spupný kraj, všade je plno svinstva, všetko nám tam viazne. Dodávky, výkup, výroba viaznu, doprava viazne, katolíci dvíhajú hlavy a búria sa, roľníci nechcú vstupovať do družstiev, choď, daj to do poriadku, buď bdely a tvrdý, a kde treba, buď neúprosný. Choď, sme s tebou, budeme ti pomáhať a budeme čakať na tvoje výsledky...

Šiel. Bol vytrvalý, tvrdý, neúprosný, kde treba. Neúnavný, nepodplatiteľný. Vo dne v noci bol v činnosti, cestoval po kraji, nečakane sa zjavoval tam, kde horelo, kde bolo treba vymiesť zaprášené kúty. Agitoval, presviedčal, prosil, hrozil, kričal, zatváral a nevelmi ho zaujímal, či vždy právom, mal plnú moc, mal dosť odvahy na rozhodnutie a dosť energie na čin, tak zatváral, krajský Herkules s nadľudskou úlohou vyčistiť tisíc Augiášových chlievov. Čistil. Čistil s vedomým rizikom, že sám seba umorí. Neraz zobudil Franka v noci, poď, ráno musím byť v pohraničnom okrese, nechce sa mi cestovať nocou samému... prepadával nočné smeny vo fabrikách, posedel s robotníkmi, zisťoval, kde čo boli, zariadil, čo vládal zariadiť, napravil, čo vládal napraviť, jeho možnosti boli obmedzené, ale v tých pohnutých revolučných časoch bol napriek omylom a chybám chlapom na mieste, plný nezničiteľnej energie, elánu – a napriek niekedy zbytočnej tvrdosti – aj rozfhadu a ľudského pochopenia. Neskôršie mal naporúdzi oveľa väčšie možnosti aj prostriedky. Ale už to nebol ten chlap.

Boli s Frankom intimnými, dlhoročnými priateľmi, vidali sa radi, a hoci to nebolo celkom podľa predpisu a poriadku, zasväcoval Franka do všetkých svojich starostí, radil sa s nim o akciách, ktoré chystal, Frank sa stal jeho dôverníkom, neoficiálnym poradcom, jeho čiernym i bielym svedomím. Frank ho neraz varoval pred závratom z kariéry, ale on sa len smial, na kariéru mu neostávalo času, zhorí prv, kým sa dožije uznania, ale dožil sa,

kariéra prišla, nezhorel prv, len v nej pomaly zotlel. Bývalo im spolu dobre na dlhých nočných cestách. Frank z nich mohol vytážiť veľa zaujímavého materiálu, kraj bol v pohybe a on bol v pohybe s nim, vďaka mocnému priateľovi sa dostal i ta, kam iní nemohli nazrieť.

Zveroval sa Frankovi so všetkým. Veril mu. Kedy-tedy sa ponosoval na svoje okolie, ako je málo ľudí, na ktorých sa môže spofahnúť, všetci len striehnu, ako čosi schmatnúť pre seba, všetci majú plné papule revolúcie, plné bruchá revolúcie, len hlavy a srdcia nie.

„Keby si vybadal, že sa strojím vykonať niečo nečestné či hlúpe, riadne ma štuchni medzi rebrá...“ povedal raz Frankovi, keď sa vracali z pohrebu kamaráta, partizána, ktorý sa dal skorpumpovať a z obáv pred odplatou sa zastrelil.

Ale keď ho Frank medzi rebrá štuchol, zazlieval mu to, a bol to vari prvý krok k ich odcudzeniu.

V jeho kancelárii, kde ho Frank navštevoval takmer každý deň, vládla perfektná osobná tajomnička. Napriek vtedy zvyčajnému súdruhovaniu ju z akýchsi príčin volali pani Hornáková. Franka vždy vítala s úsmevom a zaraz postavila na kávu. Frank ju mal veľmi rád a tešil sa, že jeho priateľ sa ani v tomto smere nepridriava čoraz rozšírenejšej módy. Pani Hornáková bola staršia, nenápadná žena, jej prednosťou bola hlava, a nie nohy.

Raz našiel Frank predizbu kancelárie prázdnu. Zaňuchal vo vzduchu čosi cudzie, čo ta nepatrilo. Na štítiku pri dverách horelo červené svetlo s nápisom „nevstupovať“. Frank si sadol. Pani Hornáková sa musí o chvíľu objaviť. Nechcel ísť ďalej, hoci nevedel prečo.

Zrazu sa otvorili dvere kancelárie a v nich sa objavila vysoká, slnečná žena. Taká, u ktorej ani na chvíľu niet pochybností, že zlato jej vlasov je pravé. V ruke držala stenoblok a trochu zarazene sa dívala na Franka, pohodlne uvelebeného pri kávovom stoliku.

„Čo si želáte, prosím?“ opýtala sa neisto. To zase zarazilo Franka. Vstal. Nemohol od toho zjavu odtrhnúť pohľad.

„Nič.“ Usmial sa. „Prišiel som za šéfom.“

„Za šéfom? Ach tak...“ svitlo jej. „Súdruh predseda je zaneprázdnený. Nemôže nikoho prijať.“

„Mňa prijme,“ povedal s istotou, ktorá ju trochu vyviedla z miery.

„Vy ste tu nová, pravda?“ opýtal sa celkom zbytočne. Potom napriek jej posunkom podišiel k dverám a rázne ich otvoril. Prichytil svojho druhu, ako sa zasnene díva z obloka kamsi do diaľky. Keď zbadal, že Frank nazerá cez dvere, badateľne ním myklo. Rýchlo podišiel k nemu, vzal ho pod pazuchu a vyšiel s ním do predizby.

„Musím ti predstaviť novú sekretárku...“ povedal, ale šlo to z neho akosi nasilu. Predstavil ich.

„Súruh tu má vždy otvorené dvere. A prosím vás, urobte nám tuhú kávu...“

Frankovi prichodil jeho hlas strojený a neistý. Situáciu pochopil razom, bola priveľmi na dlani. Najradšej by bol zapiskal od prekvapenia. Teda takto je to? Tak je to? Teda... no čo, raz to muselo prísť. Bože môj, asi to inak nejde. Toto je vari normálne, prirodzené, a nie to, čo bolo predtým.

Aj tak, keď už boli sami, neodpustil si otázku:

„A pani Hornáková?“

Mocný priateľ sa zahniezdil na stoličke.

„Pani Hornákovú som musel preložiť.“

„Kam?“

„Do dokumentácie.“

Nepýtal sa už ďalej, všetko bolo jasné. Napokon, prečo nie? Tá plavá vyzerala, že má čo ponúknuť a vie ako ponúknuť.

Akosi sa im nedarilo nadpriasť rozhovor. Frank ho nečakaným prichodom zaskočil. Vpadol rovno do situácie. Trochu ho mrzelo, že mu predvčerom, keď boli spolu, nič nepovedal, také zmeny sa predsa nerobia bleskovo. Ale aj to bolo pre Franka potvrdením, že uhádol, na čom je. Lebo Frank vie, ako sa to končíeva medzi šéfmi a sekretárkami. Málokedy dobre a bez komplikácií. Keď už je to tu, mal ju aspoň formálne umiestniť v inom oddelení. Či ešte lepšie, nemal ju vôbec zamestnať v úrade. V úrade sa nič neutají a nevyzerá to dobre.

Aj ten druhý myslel na to isté, lebo zrazu povedal:

„Je to perfektná sila. Napriek tomu, ako vyzerá.“

„Vieš, koľko o tom koluje vtipov?“ opýtal sa Frank.

„Prijalo ju kádrové oddelenie. Ja som si ju nevybral. Hornáko-

vú som musel dať preč, dopustila sa istej indiskrétnosti, maličkosť, ale inokedy by to už nemusela byť maličkosť...“

Frank sa zabával na jeho podráždení. Neklam, bratku, pomyslel si, mňa aj tak neoklameš a nemáš prečo klamať, ja ťa chápem, a do toho ma aj tak celkom nič, naostatok, je to pekná kosť, mohla byť aj horšia. Ale ty si mal vždy šťastie...

„Je to parádna kosť...“ povedal Frank. „Len... nestrať hneď celú hlavu, čosi si zachovaj aj pre seba.“

„Na čo ty hneď nemyslíš... Ja? Stratíš hlavu?“ usmial sa ten druhý, ale nebol to dobrý úsmev.

„Len si nebuď veľmi istý!“ pomyslel si Frank. „Toto je čudná história, začína sa inak ako tie, čo poznám. Po prvý raz si mi čosi zatajil. A po prvý raz sa pretvaruješ. Maj si ju, prečo nie? Aj mne by z nej srdce poskočilo. A nech koluje sto či viac vtipov, nech je to banálna, všade sa opakujúca história, dožičím ti tú ženskú. Máš na ňu pri svojom vypáti tak trocha právo. Ale dávaj si pozor, je tu aj ktosi menom Galovič!“

Tá plavá im priniesla kávu. Keď odchádzala, obidvaja sa jej s úfubou dívali na nohy. Potom sa pozreli na seba, usmiali sa srdečne.

„Ale je to lasica, čo?“ povedal a buchol Franka do chrbta. Tak to bolo lepšie, tieseň, čo padla medzi nich, razom zmizla.

„Mal si ju radšej držať niekde bokom...“

„Bokom? Čo som buržuj? S takými maniermi je koniec...“

„Myslíš, že toto sú lepšie maniere? Nie sú vlastne také isté?“

„Trepeš. Poznáš ma predsa dosť dlho. To sú voloviny...“

Na tom aj ostali. Sú to voloviny. Basta. Medzi nimi sa tým nič nemôže zmeniť, oni už prekonalí inakšie situácie.

Ale keď sa Frank pri odchode ešte raz obzrel na tú plavú nádheru a zachytil jej vyzývavý pohľad, akosi cítil, že sa medzi nimi začína meniť všetko. Tá vie, čo chce, a ide naisto! Frank pozná tú prastarú hru. Žena, ktorá ide po mužovi, urobí všetko, aby ho v čo najkratšom čase izolovala od priateľov. Kým sa jej to nepodari, nie je si ním istá.

Bola to lasica. Páčila sa mu, ale od prvej chvíle nebolo medzi nimi sympatií. Frank ta chodieval čoraz zriedkavejšie. To už nebola tá stará, dobrá káva... A zdalo sa mu, že už nie je taký vitaný ako vofakedy.

Prestal ho navštevovať aj vo vile nad námestím. Necítil sa v Margitinej prítomnosti dobre. Nechcel byť štatistom v komédii, ktorá sa mu pred očami rozvíjala. Margita nebola hocikto, bol im za svedka na sobáši, čože, to nič, ale boli tu staršie a tuhé putá.

Frank nemusel vidieť všetko, aby vedel všetko. Jeho priateľ sa topil v novej situácii čoraz hlbšie. Už nebol taký horlivý ani presný, častejšie ako prv býval na cestách, a ľudia si už rozprávali, aké sú to služobné cesty. Frank mu nič nezazlieval. Jeho druh bol šťastný, čo mu môže želať viac? Spáli sa? Zhorí? Skomplikuje si život? Skape? Čo na tom, šťastie sa nemeria časom ani inými mierami. Šťastie je alebo nie je, a keď je, môže sa pokaziť, zničiť, ale nikdy sa nemôže anulovať so spätnou platnosťou. A vari to už inak nemôže byť, za šťastie jedného vždy niekto druhý platí. Frankovi len nemôže byť celkom ľahostajné, že tým niekým druhým je Margita, práve ona. A ešte čosi sa mu usadilo v hlave. Nenaletel ten tetrov na Galovičovú vábničku?

Čas ukázal, že nenaletel. O rozvode a o sobáši sa rozprávalo široko-daleko. Zväčša odsudzujúco. To bol Galovičov čas. Ale Galovič nezasiahol, nehmel o upadajúcich mravoch vedúcich súdruhov, ktorí revolučnú bdelosť a ostrážitosť zamenili za pohodlie a nedôstojné chůtky. Nevykrikoval, že tí, čo by mali ukazovať príklad, sami klesajú do morálneho bahna. A Frank sa možno vo všetkom mýlil. Možno mu ju naozaj posadilo do kancelárie kádrové oddelenie. Nebola iba perfektnou blondínou. Bola perfektná aj v stenografii, aj v strojopise, aj v zaobchádzaní s ľuďmi. A možno vtedy, keď ju Frank videl po prvý raz, ešte medzi nimi nič nebolo, možno to prišlo až neskôršie. Prísť to prv či neskôršie muselo, to Frank vedel. Frank už videl a zažil viac podobných banálnych románikov. Šéf. Zodpovedný človek, zaťažovaný ohromným množstvom agendy. Mobilizuje, zasahuje, hasí, hlboko do noci diktuje správy, hlásenia, prejavy, nemá čas na odpočinkov, na rodinu, na nič, nemá čas, to je to, nemá na nič čas, hrdlačí šesťnásť a viac hodín denne, umára sa, bledne a vysycha pod ťarchou neraz neriešiteľných problémov. Bledý, nevyspatý šéf si uprostred polnočného diktátu zrazu pretrie čelo, čo som to len chcel... už zase mi unikla hlavná niť... som prázdny, taký

prázdny... súdružka, prestaňme na päť minút, veľmi sa mi zachcelo kávy, tuhej, veď vieš...

V šupliku je fľaša koňaku. Len to je nové. Koňaku. Nie vodky. Len to je teda nové a ani nie ktovieaké znepokojujúce. Lebo...

Aj pri ktoromsi z minulých polnočných diktátov sa šéf podobne chytil za čelo. Nehral to, naozaj bol ustatý. Káva bola tuhá a perfektná pisárka sa priznala, že nemá rada vodku...

A ďalší večer a ďalší diktát. Po ňom ju zavezie domov. Býva, chudera, ďaleko a je už dávno po polnoci. Na rozlúčku jej podá ruku. Možno by ju rád pritiahol k sebe, ale smie sa to? Dá sa to? Nevrazil jeho priateľ kedysi čosi o vtípoch, ktoré kolujú?

A sekretárka.

Perfektná. Tristo klepov za minútu, tristo úderov čistopisu. Krásne vlasy, pekné oči, klasické nohy, ale aj tristo úderov čistopisu za minútu. Ochotná, dobre upravená, v dobrej vôli, vie udržiavať poriadok v tom spisovom svinstve, hneď nájde, čo treba, telefónne čísla vie naspamäť... Obdivuje svojho šéfa. Je neúnavný, silný, múdry a fajn. Chudák, nakládli mu priveľa, ale chlap je, unesie tú ťarchu. Správa sa k nej korektne, slušne, páči sa mu, ale ani náznakom to nedá najavo. Vo svete kolujú také blbé vtípy, napokon, nie sú to iba vtípy, veď ona nie je po prvý raz za sekretárskym stolom. Ale on je iný. Niekedy by si želala, aby nebol taký celkom, celkom iný. Podľa jeho neustrážených pohľadov predsa vie, že nie je natofko iný!

A uznanlivý je. A nemá gauč v kancelárii. Jej predchádzajúci šéf mal v kancelárii gauč, ale nebolo z toho nič. A odvezie ju domov, keď sa dlhšie zdržia pri diktáte. Šiel by, keby ho raz pozvala na kávu? Možno by šiel. Či iste by šiel. Má to skúsiť? Mohla by. Ale ešte radšej počká...

Čo mi to len dnes brka po rozume... vysmial sa Frank sám sebe, mysliac na tú starú históriu. Veď to predsa všetko bolo inak!

Ale bolo? Naozaj bolo? Nemuselo byť.

A nemuselo sa to začať ani na gauči v kancelárii, ktorý ta jedného dňa dvaja silní chlapi dotrepali, ani sa to nemuselo začať neskorým pozvaním na kávu. Možno sa to stalo na služobnej ceste v Tatrách, na ozajstnej služobnej ceste, do Tatier sa

chodievala aj na ozajstné služobné cesty, ba niekedy aj v sobotu. Na takej sa to mohlo stať, sedeli do noci na niektorej z tých zbytočných porád nad vývojovým plánom rekreačnej oblasti, o ktorom prinajmenej vedela, že sa nikdy neuskutoční. Zapisovala, po polnoci ktosi povedal, že by nemuseli sedieť len tak nasucho. Hory. Víno. Mesiac...

Už zaspávala, keď ktosi ticho zaklopal na dvere.

„Kto je to?“ opýtala sa. Nemusela sa opýtať, ale patrí sa opýtať.

„Ja...“ počula.

„Ale ja už spím...“

„Na niečo som zabudol. Je to dôležité.“

„Nepočká to do rána?“

„Trafil by som zabudnúť.“

Chvíľu sa rozhodovala. Svedčí sa chvíľu rozhodovať.

„Počkajte chvíľu, len si vezmem župan...“

Otvorila. Vo dverách ju chytil a tuho pritisol k sebe. Zdvihol ju a niesol ju na posteľ. Bezbranne trepala rukami, nohami, nie veľmi, ale to sa predsa tiež svedčí...

Mal ľarbové prsty, nevedel rozopnúť gombičku na župane, šklbol ňou a vytrhol ju aj s kusom látky. Patrí sa či nepatrí povedať v takej chvíli: kúpim ti nový? Povedal to až neskoršie.

Bolo to také rýchle, že sa nezmohla ani na nie. Prvé, na čo sa zmohla od tej chvíle, čo po nej chmatol, bolo: ty môj, ty môj, ty môj...

Frank si opäť vynadal do bláznov. Iste sa to takto odohrало neraz, ale nie medzi tými dvoma, ti na také čakanie neboli uspôsobení, Frank sa ešte po dlhých rokoch pamätá na pohľad dnešnej vdovy, keď vtedy vychádzal z jej kancelárie, vtedy, keď ho odvolali do centrálnej redakcie a šiel sa s priateľom povinne rozlúčiť.

Vidíš, ty chrúst... posmievali sa mu jej oči, chcel si sa mi stavať do cesty... mal si sa tu ako páv, ale mrzelo ňu... mne do cesty... a stačilo by len kývnuť prstíčkom, keby si mi za to stál, ty psík...

„Ba či ho má aspoň rada...“ pýtal sa. Nie z obáv, len tak zo zvedavosti.

Bola to strojená rozlúčka. Frank si neskoršie vyčítal, že ta

vôbec šiel. Sedeli pri koňaku a nebolo čo povedať. Bývalý priateľ nariekal, že nemá na nič času. Všetko sa komplikuje, všetko. Lutoval sa. To bolo nové. To nemal zo seba.

„Budeš mi chýbať,“ povedal. „A zastav sa, neobíď nás, keď pôjdeš tade.“

Frank vedel, že mu nebude chýbať a že sa nezastaví, keď pôjde tade.

„To vieš, že sa zastavím.“

Aj ten druhý pochopil, že sa nezastaví. Niekedy slová mávajú presne opačný význam.

Na ulici stretol Margitu. Potešil sa, odpadne mu posledná trápna návšteva.

„Obchádzaš nás...“ povzdychla.

Chcel ju odbyť frázou, že nie, neobchádza, ale práca... Nevedel to.

„Obchádzam...“

Aj ona aj on tým povedali všetko.

„Je to teraz kríž...“

Prikývol. Pravdaže, je to kríž. Okolo prefrkol Galovič v novom osemvalci s poznávacou značkou 001. Teda vyhral spor, presadil si svoje, skončila sa nechutná, verejnou škodoradostne pretriasaná zvada, kto má nárok na najnižšie prvé číslo v kraji! Díval sa za ním, kým nezmizol za rohom ulice. Za sebou počul Margitinu otázku:

„Skade sa vlastne tá odfarbená vzala?“

Aj jej to teda vrta v hlave, nie iba jemu.

„Nie je odfarbená. S tým sa už budeš musieť zmieriť. Odfarbená nie je...“

Nevyhol sa pozvaniu na večeru. Vykrúcal sa, ale Margita sa nedala.

„Nie kvôli mne. Ale Martina musíš vidieť.“

Nemohol odmietnuť.

Bolo to ako vždy. Margita prichystala výbornú večeru, chlapec zložil Franka strašným hákom na desať k zemi, bolo to ako vždy, len stará, intímna dôvera, ktorá tých troch ľudí spájala po celé roky, sa navždy stratila. Čosi nevyslovené stále trčalo vo vzduchu, čosi, na čo všetci mysleli, čo bilancovali, čo ich držalo tuhšie ako otázky, o ktorých sa rozprávali. Margita sa držala,

nedala na seba nič poznať, predstierala úplnú nevedomosť, ani nepovzdychla.

Frank si povedal: polhodinu ešte posedím a vyhovorím sa, že ešte musím baľiť. Sotva ma budú zdržiavať.

Potom Margita odišla s chlapcom. Frank sa chcel zdvihnúť, ale hostiteľ ho vytiahol na veľkú terasu, umiestenú nad veľkým námestím. Vefa hodín tu už spolu prestáli opretí o zábradlie a tešievali sa, ako dolu pod nimi hmýri život. Aj teraz sa zadívali na zle osvetlené námestie. Pod nimi hučalo korzo.

„Nehnevaj sa za taký večer...“ povedal hostiteľ. Frank iba kývol rukou. Načo o tom hovoriť?

„Rozvediem sa...“ povedal ten druhý, pevne, rozhodne, bez zaváhania.

„Nuž, to je tvoja vec.“

„Je. Ale myslel som na Margitu.“

„O Margitu si nemusíš robiť starosti. Tá sa už s tým vyporiada.“

„To viem. Ale je tu ešte Martin.“

Frank mlčal. Pravdaže je tu ešte Martin, ale čo tu on môže robiť?

„Nevzdám sa ho!“ povedal ten druhý zaľato.

Frank chcel povedať čosi, že o vzdávaní či nevzdávaní je vari predčasné hovoriť, o tom s konečnou platnosťou rozhodne súd, a ten v podobnom prípade ponecháva deti, pokiaľ sú, nevinnej stránke v rozvodovom procese. Ale prichodil si sám sebe smiešny. Súd? Kto je tu ešte súd? Súd, to je on, Martinov otec. Pravdaže, súd rozhodne po jeho vôli.

„Nechajme to...“ odbyl ho Frank. „Ja ti neporadím, ani nepomôžem.“

„Viem, ale myslím, že je lepšie, keď sa všetko dozvieš odo mňa...“

Frank opäť nepovedal nič. Už raz boli v situácii, keď bolo lepšie, aby sa Frank čosi dozvedel od neho. Aj tomu druhému muselo prísť na myseľ, že v podobnej situácii už raz boli. Za iných okolností by bolo všetko ľahšie, ale v tom je to práve, že oni už raz v podobnej situácii boli.

Frank sa díval dolu. Po chodníku pod nimi sa prechádzali stovky mladých ľudí. Až nahor doliehali úryvky z rozhovorov, smiech, krik. Frankovi nevdojak zišla na um iná chvíľa na tejto

terase, pri tomto zábradlí. Bolo krásne nedefné popoludnie a ľudia vyšli po prvý raz po dlhej zime na prechádzku. Stáli tu spolu a rozprávali sa o veľkom poprsí miestnej krásky, ktoré by stálo za to vybaľiť. Potom Frank vyskočil na múrik a zaostril na priateľa zrkadlovku. Postavil ho do patetickej pózy a bral ho z nadhľadu, aby bolo pod nim vidno celé námestie. Ten druhý póze ihneď porozumel a zrejme mu nebola proti myslí. Frank má tú snímku vo svojom archíve, pán mesta, pán kraja nad vyparádenou, sviatočnou nedefou.

Vtedy ten druhý povedal v akomsi tranze:

„Vieš... keby niečo... tu gufomet, tam gufomet... Toto nie je byť, toto je pevnosť, bratku...“

Frank mu vtedy porozumel. Gufomety. Toho sa už jeho generácia do smrti nezbaví. Tu gufomet, tam gufomet, darmo je, boli to časy kruté, ale čímsi krásne, fronty boli čisté, tu môj gufomet, tam Nemcov...

Frankovi sa páčilo, ako to jeho druh povedal. Starý, bláznivý romantik. Ale to je práve dobre...

Franka mrazilo. Mrazilo ho relativnosť všetkého. Tu gufomet, tam gufomet... preboha, ale proti komu? Proti tým ľuďom, čo sa dolu tešia zo života? Aké „keby niečo“ tu ešte môže nastať? Tých „keby niečo“ predsa radikálne a navždy zmietla, ako sú všetci presvedčení, revolúcia! Na čo myslí predstaviteľ ľudu, ľudu, ktorý zvíťazil a vyniesol ho ako svojho k moci, keď hovorí tu gufomet, tam gufomet? Neverí tomu víťazstvu? Bojí sa? Čoho sa bojí, koho sa bojí?

Aj teraz, po dlhých rokoch, Franka tá spomienka ešte mrazí. A jedna privoláva druhú. To už bol ten druhý šéfom kabinetu, prvým mužom v krajine. Raz ho vzal po akejsi slávnosti do auta. Boli si vtedy už celkom cudzí, ale v ich minulosti bolo prveľa pút, aby si nemali čo povedať. Sedeli na zadných sedadlách a pri šoférovi jeho osobný strážca, pištofník. Za nimi šiel druhý osemvalec, s pohotovosťou. Pištofníkovi na chvíľu ovisla hlava. Zaspal. Štátnik to zbadal a zlostne nim zatriasol.

„Súdruh,“ vyrútil sa na neho, „konaj si svoju povinnosť!“

Pištofník sa strhol, očervenel od hanby. Bola to taká malá, drobná príhoda. Frankovi sa nepáčila, ale rýchlo na ňu zabudol. A hľa, opäť sa po rokoch vrátila. Je tu. Božemôj, čo už za

povinnosť pištofníka v aute fičiacom stovkou? Čo sa vôbec mohlo stať? Atentát? Myslel si niekedy naozaj vážne, že by niekto naňho mohol spáchať atentát? A aj keď človek pripustí takú absurdnú možnosť, čo mohol pištofník proti tomu robiť v aute fičiacom stovkou? Strach. Bol to strach. Napokon, Frank bol svedkom tohto strachu ešte raz. Čudného, možno smiešneho, ale možno vôbec nie smiešneho, možno veľmi tragického strachu.

Kolega fotoreportér, ktorý mal na starosti divadelné premiéry a kultúrne udalosti vôbec, ho požiadal, aby za neho zaskočil na premiére pôvodnej divadelnej hry. Frank sa čudoval, prečo práve on, nemali sa veľmi v láske.

„Budú tam honorácie, tak je to čiastočne tvoj rezort...“

Frank odmietol. Ale vedúci fotooddelenia mu aj tak tú premiéru prideliť. Takmer s tým istým odôvodnením, budú tam honorácie. Honorácie prišli na premiéru v jednotnom čísle. Frank aj vedel prečo. Od istého času sa čosi šepkalo o štátnikovi a mladej herečke, ktorá v hre vystupovala. Iné vysvetlenie ani nemohlo byť. Štátnik chodil do divadla len na slávnostné oficiálne predstavenia. A vždy sa tam nudil. Riaditeľ divadla musel vopred vedieť, že príde vzácna návšteva. Všetko bolo ako na ihlách. Aj to je, napokon, príležitosť, možno lepšia ako všetky ostatné, divadlo nevyhnutne potrebovalo adaptáciu. V klubovni prichystali pre hosťa malé pohostenie. Len tak medzi rečou možno spomenúť aj tých, takých prepotrebných niekofko stotíc korún.

Cez prestávku Frank stretol na chodbe bývalého druha. Ten ho veľkoryso chytil za plecía a tajuplne mu povedal: pod'. Stiahol ho do klubovne. Riaditeľ, režisér, mladá herečka, ktorá štátnika pozvala a ktorá už na javisku skončila, a oni dvaja. Na prikrytom stole bola nachystaná misa sendvičov a dve fľaše vína, len také veľmi malé pohostenie, cez prestávku.

Sadli si. Riaditeľ práve začal, s akými ťažkosťami musia zápasíť. Režisér odzátkoval fľašu vína a nalial do pohárikov. Práve si chceli pripíť, keď sa otvorili zadné dvere a v nich sa objavila žena v čiernom kostýme. Frank ju poznal, vedel, kto je to.

Žena zrejme nečakala, že tu nájde uzavretú spoločnosť. Za-

stala v trápnych rozpakoch, potom rýchlo prešla cez klubovňu a druhými dverami vyšla do foyeru.

Štátnik zmeravel. Nafakane položil na stôl pohár s vinom. Ostrým, syčivým hlasom sa opýtal:

„Kto to bol?“

Roztrasený riaditeľ sa zajakavým, prestrašeným hlasom snažil vysvetliť, že to je ich režisérka. Ich režisérka Pavlinová. Všetci vedeli, čo sa stalo a nemalo stať, na také niečo nikto nepomyslel.

„Martanová, nie?“ zasyčal Veľký muž.

Riaditeľ vykručal, no hej, Martanová, pravda, po mužovi Martanová, ale pracuje pod svojim menom, a keď jej muža prepustia, chce sa dať rozviešť, len za takých okolností ju nedávno prijali späť.

„Pracuje u vás?“

Riaditeľ už nevládal. Režisér premiéry sa ukázal statočnejší. Je to dobrá pracovníčka, napokon, odkrútila si svoje, dva roky pracovala v zapadnutom krajovom divadle, osvedčila sa tam, má najlepšie referencie a s mužovými protištátnymi machináciami nemala nič spoločné, inak by ju predsa neboli nechali na slobode a neboli by jej dovolili zostať pri divadle.

Štátnik sa prisne díval pred seba, na stôl s pohárikom.

„Má niečo spoločné s dnešným predstavením? Má tu dnes čo hľadať?“

Riaditeľ začal zoširoka vysvetľovať, že premiéra je sviatok celého divadla, vtedy prídu všetci, aj ti, čo nehrajú a nemajú s predstavením nič spoločné. Divadlo je jedna rodina. Už nemyslel na renováciu, na tých niekofko stotíc, potil sa, bál sa, veľmi sa bál, bolo mu jasné, že upadol do nemilosti.

Ale kto sa bál väčšmi? Štátnik zrazu schytil pohár s vinom, ktorý stál pred ním, a prudko sa obrátil k pištofníkovi za sebou.

„Vymyť!“ prikázal mu.

Frank sa rýchlo odvrátil. Je to možné? Je niečo podobné vôbec možné?

Frank sa díva na rad občanov v čiernom, pomaly postupujúcich, defilujúcich okolo katafalku. V hlave mu hrá: tu guľomet, tam guľomet... súdruh, konaj si svoju povinnosť... vymyť... a len

teraz mu zide na um, skade ten mŕtvy vlatne tú ženu poznal? Skade ju mohol poznať? Bola len prosiť za svojho muža inžiniera odsúdeného pre velezradu? Alebo v tom všetkom bolo ešte čosi inšie? Znovu si pripamätala tú dávnu scénu. Vošla, zastala prekvapená tým, čo vidí, možno sa aj zľakla, naisto bola veľmi zarazená, potom rýchlym krokom prešla k protifahľým dverám...

Nie, nevyzeralo to na nič inšie. Že bola prosiť, je možné, pravdepodobné. Netreba vo všetkom hneď hľadať čosi inšie, a keby aj, Frank predsa vedel svoje.

Priateľ sa bál. Strach. Sám pomáhal vyvolávať psychózu hystérie a všeobecného upodozrievania. Kto niečo dlho hlása, napokon tomu aj sám uverí.

Ale on, Frank, ho poznal aj iného, keď sa ešte nebál, keď vyhlásil o sebe záväzne a hrdo: môj život je revolúcia a revolúcia je môj život! Vtedy to znelo pravdivo, ba ani nie neskromne, a Frank mal dosť možností presvedčiť sa v ťažkých chvíľach, že je to tak. Čo sa s ním stalo a kedy sa to v ňom začalo? Kedy objavil ešte inú cenu svojho života ako revolučnú?

Frankovi zišla na um tá plavá. Vtedy? S ňou? Kvôli nej? Frank poznal jej avantúry, nejednu preživali spoločne s priateľom a šľavnato ju okomentovali. Keď ju, lasicu, videl po prvý raz, hneď pocítil, že tu je čosi iné, nové, a čo nasledovalo, dalo mu za pravdu.

Nehovorievala mu v prvých spoločných nociach: „Nesmieš sa tak štváť, musíš sa aj trochu šetriť, pre mňa...“?

Nepovedal jej v niektorej z tých nocí: „Revolúcia je veľa, ale ty si všetko...“?

Bola to aspoň láska? Tá všetko spaľujúca, všetko povznášajúca, všetko ignorujúca, všetko ospravedľujúca? Bola? Aspoň z jeho strany, bola? Frank nevie. Nebol pri tom. Nemôže vedieť, či jej šéf hovorieval omamujúce, ohurujúce slová, ktoré sa hovoria, ktoré sa musia hovoriť a ktoré sa nedajú nepovedať takej žene večer či ráno.

Ak to aj bola tá láska, taká láska, ani z tej mu nezostalo nič.

Frank si márne láme hlavu. Nikdy sa už nedozvie, kedy ten mŕtvy zjednodušil základné heslo svojho života na: ja som revolúcia, revolúcia som ja.

Tá plavá? Možno. Ale nielen tá plavá.

Zo svojho miesta za dverami mal Frank dobrý rozhľad po celej smútočnej sieni. Nepretržitý dlhý rad sviatočne oblečených ľudí pomaly postupoval okolo katafalku, ktorého čerň sa už pomaly strácala v pestrosti vencov a kvetov. Každých desať minút sa pri mŕtvom striedala čestná stráž. Neviditeľná hudba hrala bez prestávky Chopinov smútočný pochod, pohrebný pochod z Eroicy, Čajkovského Andante cantabile, druhú vetu z Dvořákovho Koncertu pre violončelo, časti Smetanovej symfonickej básne Má vlast, úryvky z Brahmsovej štvrtej. Smútoční hostia sa na chvíľu pristavovali pri katafalku, zadívali sa na tvár mŕtveho, podišli ďalej, podpísali sa do kondolenčných hárkov a vracali sa späť do života, do mrazu a starostí.

Frank to už toľkokrát videl, ale vždy sa mu zdalo vzrušujúce a nové pozorovať, ako sa menia tváre a myšlienky ľudí. Smrť je iste vážna, ale len čo sa od nej človek odvráti, len čo sa k nej obráti chrbtom, meravá tvár ožije, opäť sú tu myšlienky, tie každodenné, človek sa zbavuje čohosi ťaživého, ešte nie je ani celkom preč, a už si vymieňa so svojim známym či blízkym dojmy, polohlasom komentuje štátnikov život a smrť, ba niekto povie aj to, čo si o ňom po celý čas myslel. K Frankovi zalietali franforce dojmov a viet, súdov a odsúdení. Vyzerá ako živý. Mal iba päťdesiatdva rokov. Pristane jej smútok. Má ju kto utešiť. Tej teraz spadne hrebienok. Ktovie, čo je na tom pravdy. Vraj aj on bol všelijaký, sekretárky striedal podľa módy vlasov. Nebol z tých najhorších. Narobil veľa zvinstva. O mŕtvych len dobre...

Frankovi prebehla na chvíľu hlavou bláznivá myšlienka, ktovie, či tu všade nie sú skryté mikrofóny? Ak nie, mali by byť. Nie preto, aby za posmešný či neopatrný výrok niekto naháňal ľudí, skôr pre poučenie. Nie mŕtvemu, pre neho je už neskoro, ale na

jeho miesto nastúpi iný, mal by si to pozorne vypočuť už preto, aby na jeho možnom štátnom pohrebe hovorili ľudia čosi inšie.

Nejeden úryvok, ktorý doľahol k Frankovi, znel nezmyselne, nejeden až hlúpo, ale ako celok vytvárali pomerne verný obraz života a diela mŕtveho. Neveľmi lichotivý obraz.

„Za povstania sa správal veľmi zbabelo...“

Frank sa rýchlo pozrel, kto tie slová vyslovil. Akýsi ľudko, jeden z tých vždy dôležitých, vždy informovaných, ktorí vždy všetko vedia a lepšie vedia a vždy všetko pošpinia. Frank vie, ako sa ten mŕtvy správal za povstania, bol neprestajne po jeho boku. Zosnulý býval veliteľom jedného z najlepších partizánskych odriadov, aké v povstaní bojovali. Odvážny, uvážlivý, pokojný v každej situácii. Z každej, i beznádejnej, vedel nájsť východisko. Čo sa neskoršie stalo s Juditou, je niečo celkom iné, to nesúvisí s tým, aký bol a ako sa správal v povstaní. S Juditou bolo vtedy všetko v poriadku, aj s ním bolo všetko v poriadku. Aj medzi nimi bolo vtedy všetko celkom v poriadku.

Bol rozhodný. Bol i panovačný. Vyžadoval železnú disciplínu i tam, kde bola obťažná a zbytočná. Bol márnomyseľný, potrpel si na efektné činy a akcie, ale nehrnul sa do nich bezhlavo a nehnať svojich mužov zbytočne na jatky. Bol aj nemilosrdný a možno zbytočne krutý. Ktovie, či zbytočne, Frank by sa dnes nevedel vysloviť, či zbytočne. Veľmi mu zazlieval, keď na mieste zastrelil chlapca, sopliaka, ktorý zaspal na stráži. Ale neskoršie im vpadli Nemci do boku zato, že zlyhala stráž. Prekvapili ich na Kľaku spiacich, nepripravených, strievali ich ako zajace. Frank vie, čo to je zaspáť na stráži. Aj jemu sa to stalo. A možno sa to stalo aj strážnemu tej osudnej noci. Frank sa nikdy nedozvedel, čo sa s ním stalo. Možno ho Nemci našli spať a podrezali mu dýkou hrdlo, ale možno ho vôbec neobjavili, prešli okolo neho a prebudila ho až divá strelba. Frank vie, čo to je, neraz stál na stráži, vie, ako ťažko sa bojuje proti dotieravej únave, oči oťažujú, zdá sa ti, že viečko váži celý metr, citíš, ako sa ti oči obracajú bielkom hore, na chvíľu si stratil súvislé vedomie, na zlomok sekundy, ale bol to naozaj len zlomok sekundy? A márne je hrýzť sa do prsta, pretierať si oči slinou. Ostatní spia, a ty musíš stáť na jednom mieste, stáť, chôdza by mohla prezradiť tvoje pohyby a šuchot vlastných krokov by mohol prekryť iný,

nebezpečný šuchot. Stáť, nie sedieť, v sede je človek menej odolný proti únave.

Každý raz zaspal na stráži, čo i len na malú chvíľu, ale nejeden na takú celkom malú chvíľu, ktorá rozhodla o osudoch mnohých. Každý raz zaspal, ale veliteľ odriadu nenechal nikoho na pochybách, že sa to smie stať len s rizikom smrti.

„Bol by zastrelil aj mňa?“ pýtal sa neraz Frank. „Bol by ma zastrelil, keby ma bol prichytil spiacieho, alebo by bol do mňa drgol a povedal mi: zobuď sa, ty blbec?“

Frank nevie. Čo bolo správne? Zastreliť? Nezasťreliť? Darmo sa po smrti chlapčiska na jeho ospravedlnenie utešoval, že Nemci aj tak v noci do hôr neprídu. Raz prišli a prišli v čase, keď zlyhala stráž, a to znamenalo koniec slávneho, vtedy už legendárneho partizánskeho odriadu. Toľko dobrých chlapcov – len zato, že zlyhala stráž! Veliteľ nikdy Frankovi nepripomenul: vidiš, vtedy si sa hystericky rozdrapoval, vidiš? Bolo to zbytočné?

Nikdy o tom nehovorili, hoci inak pospomínali všetko. Lenže Frank si nevie predstaviť, ako by sa mu žilo s vedomím, že na mieste zastrelil sedemnásťročného chlapčisko, ktoré zaspalo na stráži. Frank, pravdaže, s týmto vedomím žiť nemusel.

Vtedy na Kľaku roztrepali ich odriad na franforce. Legendu, že Nemci sa hôr boja, vyvolal len vlastný partizánsky strach. Prišli v noci a prepadli ich v spánku, zapalovali im primitívne koliby nad hlavou, to nebol boj, to bola pofovačka. Piatim sa podarilo uniknúť, na inšie ako na útek nebolo pomyslenia. Piat. Z toho jedna žena a jeden ranený, ktorého museli niesť, na dve holé haluze zopli dva kabáty a na takých nosidlách ho niesli nahor, k hrebeňu, potkýnali sa, borili sa v snehu, padali. Ranený stenal, protestoval, lamentoval, že mu niet pomoci, pýtal si pištoľ, radšej nech zgegne hneď ako znášať tú bolesť... Ale veliteľ rozhodol, že ho ponesú do bezpečia. Frank nemal tušenia, aké bezpečie má na mysli. Nemci ich predsa nenechajú uniknúť, ich dni sú zrátané a táto noc je konečná. Ale niesli ho. Traja sa striedali. Judita bola príliš vyčerpaná a slabá a okrem toho bola žena. Prešli. Prešli nocou cez ten smrteľný kruh, Frank nikdy nepochopí, ako sa mohlo stať, že prešli. Držali sa hrebeňa. Ktovie, prečo si navrávali, že opustiť hrebeň znamená istú smrť. Partizán, to sú hory, hory sú bezpečie, čím vyššie hory, tým bezpečnejšie,

niet v tom logiky, ale v partizánskom boji je vôbec málo logiky. Držali sa hrebeňa, vytrvalo, hrebeň bol ich jediná nádej na spásu, boli na smrť ustatí, nič tak nevie znivočiť človeka ako porážka. Frank si hovoril: ešte krok a padnem, ešte krok a padnem, hovoril si to pri každom kroku, ale urobil veľa krokov, ak aj nie najviac, tak najťažších v živote, každý z tých krokov bol najťažší v živote. Veliteľ kráčal pred nimi, dvaja niesli raneného, Judita bola vzadu, veliteľ zrazu zasykol: fahnúť, Frank zostal stáť, myslel si, že je to na oddych, veliteľ zasipel: fahnúť, vy hovädá, Nemci! Frankovi prebehla telom elektrická iskra, bolo po únave, vystriedal ju panický strach, koniec, to je koniec, definitívny, neodvratný koniec.

Ležali. Frank s vypúlenými očami hľadel pred seba do tmy. Nádej, divá, smiešna nádej ho na chvíľu uchvátila – možno ich nezbadali! Ale pravdaže ich zbadali, z tmy pred nimi bolo počuť tlmené povely, šuchot, narážanie kovu o kov.

„Nestrieľať...“ zasipel veliteľ. „Nestrieľať, kým nezačnú prví!“

Frank ho nechápal. Nie je to jedno? Keď už sú Nemci tu, keď už ležia pár krokov pred nimi v tme...

Nebolo to tak celkom jedno. Stratení boli, ale nie je celkom jedno, kto v takejto chvíli, v noci, v tme, začne strieľať prvý. Prvý musí páliť do tmy, na neznámy cieľ, ale v tej chvíli sa sám stane viditeľným cieľom.

Možno aj oni myslia na to isté... možno aj oni čakajú na záblesky našich zbraní... pomyslel si Frank.

Nastalo zvláštne ticho, desivé, hrozivé ticho. Nemci nestrieľali. Frank nemohol vidieť, čo robia, ale iste aj oni zafahli a čakali. Predsa len sa trochu báli hôr a noci.

Frankovi trešľalo v hlave, počul divý buchot vlastného srdca, napätie bolo neznesiteľné a sekundy sa vliekli, vliekli, boli dlhšie ako minúty a minúty boli dlhšie ako hodiny a hodiny boli dlhšie ako nekonečno.

„Načo ešte čakáte, doboha?“ sipel ranený. „Chcú nás mať istých a takto nás majú istých!“

„Čuš...“ zahriakol ho veliteľ. „To chce nervy.“

Frank sa usmial. Nervy? Aké nervy? Kto ich ešte má? Nemci majú nervy, môžu si dovoliť ich mať.

A predsa stratili nervy Nemci. Možno len o minútu prv ako oni,

možno len o sekundôčku. Frankovi sa zdalo, že počuje tlmené „Ab“, a v tme pred nimi nastal akýsi šum, pohyb, opäť udieral kov o kov, tlmená kľatba, praskot suchých halúzok pod nohami, rachot uvoľneného balvana, ktorý sa kotúfal do údolia.

Potom bolo iné ticho. Celkom prázdne. Celkom slávnostné. Celkom veľké. A v tom tichu sa odrazu Frankovi zdalo, že počuje Juditu. Stenala. Zhikla. Frank myslel, že to nervy, ale ranený vedľa neho bol pozornejší.

„Človeče, ti jebú...“ zamrmlal ranený.

Frankovi to prichodilo také komické, že vyprskol do smiechu. Vybral baterku, namieril ju do tmy, blikol, v lúči zazrel Juditine biele stehná smerovať dohora a počul tlmenú veliteľovu nadávku: zhasni, ty hovädo.

„Jebú?“ opýtal sa ranený znovu, zbytočne.

„Áno.“

„Jebem mu boha! Jebem mu boha!“ ufavil si ranený. Čo? Aj jemu sa zachcelo? Dušu má na jazyku a zachcelo sa mu? Prečo nie? Zrazu sa aj Frankovi zachcelo, veľmi zachcelo. Človek nie je drevený klát. Ešte pred pár minútami tu boli Nemci, a ten bujačisko ju teraz zvalil, zvalil ju tam, kde bola, Kriste pane! Čo by asi urobil takému, koho by našiel váfať sa s dievkou na snehu v bezprostrednej blízkosti Nemcov? Dal jej aspoň pod zadok nejaký kabát?

Nad ránom sklzli z Kľaku, ranený mal horúčku, blúznil, opatrne vošli do horskej dediny, ktorú poznali, našli dom Nemcami dosadeného richtára, vošli do dvora a zabúchali na dvere.

„Kto je?“ počuli za nimi bojzlivý mužský hlas.

„Otvor!“

„Kto je tam?“

„Otvor a uvidíš, čo sa pýtaš?“

„Neotvorím. Nemáte tu čo hľadať!“

„Spálime ti dom, bude z teba parádna pečenka...“

Richtár otvoril. Triasol sa na celom tele.

„Poznáš ma, fudák...“ oslovil ho veliteľ. Richtár iba drkotal zubami.

„Poznáš ma, vieš, kto som. Nesieme raneného, má horúčku. Postaráš sa o neho. Ak sa mu niečo stane, niet tej diery na svete, kde by si sa mohol predo mnou skryť.“

Odsotil richtára, kývol na nás, aby sme raneného vniesli do izby. Tam zalamovala rukami richtárka.

„Nemci... obesia ma...“ jachtal richtár.

„Nemci tu budú ešte niekoľko týždňov. My tu zostaneme navždy. Tak sa rozhodni.“

Richtár chcel ešte čosi namietaf. Veliteľ mu tresol po papuli. Zaliala ho krv. Richtárka bola múdrejšia. Bez slova upravovala postef, ešte teplú od jej tučného tela. Položili raneného na postef, tak ako bol, v topánkach.

„Obstaráš lekára, rozumieš? Chlapca nesmú dostať Nemci, ani nesmie umrieť...“

Richtár poslušne prikyvoval. Žena sa na neho vyčítavo dívala. To máš z toho... načo si to len bral, ty trkvas...

Dotkli sa raneného na rozlúčku a odišli. Utešovali sa, že urobili pre raneného všetko, čo sa dalo. Taktomal ešte nádej. Inak nie. Nemohli ho vláčiť po kraji bez pomoci.

Celý deň odpočívali v lese. Judita sa nahla k Frankovi.

„Prepáč... to v noci...“

Zasmial sa, tak schuti.

„Bolo to nádherné, Judka! Nemáš sa za čo hanbiť!“

„Keď on je taký...“

Áno, taký bol.

Večer sa zdvihli. Tu kdesi mala operovať skupina, ktorú volali Ivanova. Frank o nej počul len málo, boli na druhej strane hôr. Naľabili na nich celkom náhodou, keď prechádzali hradskú. Aj v noci sa dalo vybadať, že je to parádna skupina. Dobre vyzbrojení, dobre oblečení. Mohlo ich byť zo tridsať. Veliteľ, Rus, si nakrátko vypočul, o čo ide, potom ich vzali medzi seba. Šli po hradskej ako na jarmok. Celkom ako na jarmok, pomyslel si Frank. Aj dve kravky viedli, dve kravky zapriahnuté do voza.

Po chvíli zahli na bočnú cestu, vedúcu do hôr. Asi o hodinu sa našli na akýchsi lazoch. Vošli do vofajakého domu. Bol prázdny, ale v izbe bolo zakúrené, teplo.

„Odložte si, urobte si pohodlie...“ vyzval ich Rus.

Frank už chcel odložiť zbraň do kúta, jeho priateľ a veliteľ ho však zadržal.

„Počkaj...“

Obrátil sa k Rusovi.

„Čo sa tu robí?“

Rus si ich skúmavo, takmer pobavene meral.

„Tak vy tvrdíte, že ste z Kľaku?“

„Netvrdíme. Sme.“

„Ale my máme iné správy. Na Kľaku nezostal dnes v noci nikto nažive.“

„Zostal. My sme zostali.“

„To by ste museli dokázať.“

Rus, volal sa Ivan, sa naširoko rozhovoril. Na Kľaku urobili Nemci nočný záľah. Cez ich zovretie sa neprešmykla ani myš. To by o sebe mohol tvrdiť hocikto, že sa prebil z Kľaku. Aj provokatér.

Frankov druh sa nedal vyprovokovať.

„Sme na smrť ustati. A lačni. Chceme jesť a spať. O ostatnom sa porozprávame ráno.“

Frank sa obával, že sa nedôverčivý Rus nahnevá, ale napodiv súhlasil. Prikázal doniesť mäsa a pálenky. Do čerta, ti si tu parádne žijú, ako v mieri...

Rus im ponúkol cigarety. Každému hneď celú škatuľku. Frankovi neušlo, ako sa dlho zadíval na Juditu.

„Najedli ste sa?“

Frank prikývol, jeho priateľ nepovedal nič.

„Hore je seno. Môžete sa vyspať do sýtosti. Ráno sa, samozrejme, porozprávame.“

Vyšli hore schodmi na pôjd. Frank sa zvalil do sena a v tej chvíli zaspal. Spal asi veľmi, veľmi dlho. Zobudil sa náhle, zaliaty studeným potom. Snívalo sa mu, že ho obkľúčili Nemci. Chcel siahnuť po zbrani, ktorá mala ležať pri ňom. Zbraň tam nebola. V tej chvíli sa zobudil, natešený, že to bol iba sen. Siahol po zbrani, ktorá mala ležať pri ňom. Automat tam nebol.

Frank vyskočil. Ostatní ešte spali. Pobudil ich.

„Odzbrojili nás...“

To nevyzeralo dobre. Zišli dolu. V dome nebolo nikoho, len pri dverách stálo akési chlapčisko s puškou v ruke.

„Kde sú naše zbrane?“ rozzúrnil sa Frank. Chlapec pokrčil plecami.

„Veliteľ prikázal...“

„Kde je veliteľ?“

„Nesmiete opustiť dom. Skupina je na akcii.“

Sopliak, po facke by mu hlava odletela.

„Mierni sa,“ krotil Franka priateľ, „všetko sa vyjasní.“

Frank si nebol celkom istý, či sa všetko vyjasní. Rus sa mu nepáčil, ani kadečo inšie.

Večer sa skupina vrátila z akcie. Všetci mali dobré topánky, boli dobre oblečení, zbrane sa im blyšťali novosťou a opaterou. Nebolo ťažké uhádnuť, z akej akcie sa vrátili. Na voze, ťahanom konikom, bolo plno vriec. Cukor. Teda – taká skupina...

Rus vošiel do izby v sprievode niekoľkých ozbrojených mužov. V rukách niesli kartóny cigariet. Vybrali obchod, vybrali trafiku, včera vybrali v ktorej si dedine maštaľ. Keby ich Nemci zlikvidovali, prijali by to obyvatelia okolitých dedín ako úľavu.

„Banditi...“ šepľala Judita.

„Prečo ste nás odzbrojili? Prečo nás držíte pod strážou?“ opýtal sa ich veliteľ.

„Ticho,“ zahriakol ho Rus. „Pýtať sa budem ja! Dáme vám zbrane, ale najprv si musíme preveriť, kto ste. Musíme byť opatrní, všade sa to len hemží provokatérmi a zradcami.“

„Ako si nás chcete preveriť?“

„My už máme na to svoje metódy.“

Veliteľ pokojne vstal. Pomaly, uvážlivo rozpáral futro kabáta a vybral z neho dokrkvaný papier. Podal listinu Rusovi, ten ju pozorne čítal, akiste to bol dokument písaný po rusky. Rus čítal pomaly, dôkladne, zrejme tých niekoľko slov preletel niekoľkokrát. Akosi oskromnel.

„Charašo...“ povedal náhle. „Vydajte im zbrane.“

Dvaja chlapci priniesli zadržané automaty.

„Chcete zostať s nami?“ opýtal sa Rus neisto.

Frank chcel povedať: nie. Aj na Judite videl, že by rada odmietla. Rus to ani nemienil ako pozvanie, skôr im tým chcel povedať: choďte radšej do všetkých čertov. Veliteľ napodiv povedal veľmi rozhodne, že chcú. Obrovi potemneli oči neskrývanou zlosťou, ale čo mal robiť. Frank sa obzrel po ostatných. Zdalo sa mu, že niektorí sa rozhodnutiu jeho druhá z akýchsi príčin tešia.

„Charašo,“ povedal Rus neprívetivo. „Keď zostanete, zostanete. Ale u mňa vládne železná disciplína...“

„Železnej disciplíny nie je nikdy dosť...“ usmial sa ich veliteľ.

Ostali. A tak sa dozvedeli, čo je to za skupina. To obsadili na noc pálenicu, hodovalo sa, pilo, to došli cigarety, a potom dostal Rus chuť na čosi inšie ako na hovädzie mäso. Novým nedôveroval. Mali zbrane, ale cítili, že sú pod stálym dozorom. Frank sa niekoľkokrát, no márne pokúšal nadpriasť rozhovor s niektorým členom skupiny. Rus asi zakázal. Frank si prichodil medzi svojimi ako vyvrheľ.

Jar prišla toho roku prv ako inokedy. Červená armáda bola už blízko. Prebýjala sa pomaly, v urputných bojoch, cez priesmyky. A tu boli partizáni, ktorí prepadali pálenice, trafiky, okrádali roľníkov o statok, šírili strach v celom okolí. Frank si všimol, že medzi lazníkmi a partizánmi nie je nijaký vzťah. Ľudia sa ich báli. Keď niekde hodovali, domáci sa učupili do kútika. V očiach mali strach a utrpenie.

Raz mu povedala Judita:

„Nenechávajte ma samotnú. Ten Ivan sa na mňa tak čudne díva...“

Frank si už prv všimol, ako sa obor díva na Juditu.

„Nemáš sa čo báť...“ utešoval ju, ale neznelo to asi veľmi presvedčivo. Uvedomoval si nevábne postavenie malej skupiny svojich priateľov medzi mlčiacimi, neprívetivými chlapmi. Boli v ich moci, vždy pod dozorom, vždy niekto striehol na každé ich slovo, ani len porozprávať sa medzi sebou nemohli. Možno by sa im podarilo nebadane ujsť. Frank to navrhol svojmu veliteľovi. Ten ho odbyl jediným slovom: pokojne... Ale Frank cítil, že sa čosi stane, že sa čoskoro musí niečo stať.

Stalo sa, skoro. Bola krásna predjarná nedeľa, front bol už blízko, sovietske stíhačky im každú chvíľu preletovali nad hlavami. Boli na ceste, zastali na kraji mladého lesíka, Rus vydal rozkaz na odpočinok, rozostavil stráže. Frank vedel, aký je to pochod. Pochod nikam ako už viaceré predtým. Rus prikázal čistiť zbrane. Všetci chlapi horlivo leštili pušky a automaty, z ktorých vari ani jeden ešte nevystrelil. Tri desiatky dobre ozbrojených ľudí... to je v podmienkach partizánskeho boja už voľajáká sila!

Zrazu Rus zasyčal, Frank nerozumel čo, ale jeho chlapi ihneď všetci zafahli. Márne sa Frank obzeral, čo sa robí, nikde nič podozrivé nevybadal. Ani nič nemohlo byť, na poli pod lesíkom

uvážlivým krokom chodil akýsi roľník v sviatočnom, v čiernych šatách a bielej košeli, s čiernym klobúkom na hlave. Taká ozajstná jarná, nedefná idyla. Po dlhej zime si možno po prvý raz vyšiel do polí obzrieť, ako kľučí ozimina. Roľník sa správal celkom pokojne, kdesi vysoko nad hlavou mu štebotal škovránok.

Ivan posunkom privolať k sebe dvoch svojich. Čosi im potichu, ale dôrazne prikázal. Chlapi sa po chvíli opatrne vzdialili. Frank ich zbadal až o hodnú chvíľu, keď sa objavili roľníkovi za chrbtom. Frank videl, ako mu jeden po krátkom rozhovore ukazuje puškou, aby šiel pred nimi. Priviedli ho do lesa. Bol to už postarší človek, očká mu zalietali na všetky strany, čohosi sa bál. Frank nemohol počuť, na čo sa ho Ivan pýta, ani čo mu roľník odpovedá. Po chvíli obor vybral z vrečka čierny zápisník, dlho v ňom listoval, potom ho so zrejším uspokojením, že našiel, čo hľadal, zaklapol a vložil naspäť do vrečka. Hlasno, aby všetci počuli, prikázal tým dvom, čo roľníka priviedli: „Odvedte ho bocom a dobre ho strážte.“ Ustrašený gazda hľadal očami pomoc, vysvetlenie, ale stretol sa iba s mlčaním.

Ivan prišiel k Frankovi. Franka čosi v jeho pohľade znepokojilo.

„Tak...“ povedal Rus, „teraz si vás preveríme. Ten človek je svoloč. Volá sa Machala, je to ľudák a nemecký špión. Ty,“ ukázal na Franka, „ho zastrelíš. To je rozkaz!“

Rus vybral z vrečka veľkú pištoľ a podával ju Frankovi. Tomu asi myklo rukou. To predsa nie je možné! To nie je nijaký nemecký špión. To by bola vražda!

„Ten človek nie je nijaký špión!“ skríkol Frank pobúrene. Ale Ivan zrejme iba na to čakal.

„To znamená, že odmietaš vykonať rozkaz?“

„Taký rozkaz odmietať,“ rozkričal sa Frank. „Nie som vrah!“

Obrovi potemneli oči.

„Tak ste sa teda vyfarbili, holúbkovia! Mäsko pojedť, vodky popiť, ale nemeckého špióna zastreliť, to nie, čo? Lebo patríte k sebe, lebo ste takí zradcovia ako on, čo? Ja som to od začiatku tušil!“

V tej chvíli ho zasiahol úder, po ktorom sa zvalil ako podfatý strom. Frankov veliteľ ho sekol rukou cez väzy. Rus na zemi

chripel, ťažko lapal vzduch, veliteľ mu vykopol z ruky pištoľ a stúpil mu na hrdlo.

„Sviňa!“ reval na Rusa, „ak sa pohneš, zašľapem ťa ako zmižu!“

To všetko sa odohralo rýchlejšie, ako mohol ktokoľvek čokoľvek urobiť. Aj tak to bola fantastická, riskantná chvíľa, na nich štyroch boli namierené všetky zbrane, len spustíť. Ale Frankov veliteľ i tak už bol pánom situácie.

„Som zvláštny zmocnenec partizánskeho štábu!“ povedal rozhodným, jasným hlasom. „Preberám nad vami velenie. Komu sa to nepáči, môže do piatich minút odísť! Kto ostane, bude poslúchať, bezpodmienečne poslúchať moje rozkazy.“

Vtom padol výstrel. Jeden. Veliteľ vytrhol pištoľ a dva razy vystrelil na chlapca, ktorému sa dymilo z pušky. Chlapec sa zvalil, zaliala ho krv. Frankov druh mu prestrelil hrdlo.

„Ešte niekto?“ opýtal sa. Nie. Už nechcel nikto. Chlapi stáli zdesení tým, čo videli, a krotkí. Rus na zemi sa nehýbal. Len očami gúfal ako pes, keď má panický strach.

„Vstaň, sviňa!“ kopol do neho veliteľ.

Rus pomaly vstával.

„Ukáž ten bloknot!“ prikázal mu. Rus vybral z vrečka ošúchaný čierny zápisník. Veliteľ nazrel do neho, odpful si a hodil ho Frankovi. Frank zalistoval v zápisníku. Boli v ňom iba noty.

„Skladateľ?“ opýtal sa Frank.

„Nie. Klavirny virtuóz...“ odpovedal Rus ticho. Zrejme sa celkom zmieril so svojím osudom.

„Odzbrojme ho?“ opýtal sa Frank nového veliteľa.

„Nie. Ponechám ti zbraň...“ obrátil sa k Rusovi. „Odteraz bude záležať len na tebe, ako ťa odovzdáme vašim, keď prídu. Alebo budeš, sukin syn, bojovať, alebo ťa odvezie NKVD ako banditu a vraha! A to platí pre všetkých, rozumeli ste?“

Chlapi sklonili hlavy. Rozumeli. A aspoň na niektorých bolo vidno, že ich nečakaný zvrät teší.

„Tak... a ideme...“ prikázal veliteľ. A doložil, obrátený k Frankovi, aby ho všetci počuli:

„Ivana si vezmeš na starosť. Pri najmenšom podozrení – guľku! Si za neho osobne zodpovedný!“

Mal zase skupinu. A ako to vyzeralo, nie najhoršiu.
Boli už dlho na pochode, keď sa k Frankovi pridružil jeden z Ivanových chlapov.

„Mal pekné čižmy...“ pošepol mu záhadne.

„Čo...“ nerozumel Frank.

„Ten rofnik. Ten Machala. Mal pekné čižmy...“

Frank si odpľul. Mali Rusa zastreliť. Rozhodol sa, že to pri najbližšej vhodnej príležitosti urobí sám.

Frankovi sa veľmi zachcelo odpľuť si aj teraz, ale v smútočnej sieni sa to dobre nedá. Akýsi všeinformovaný ľudko šiel pred chvíľou okolo a zasvätené pošepol inému:

„V povstaní sa správal zbabelo...“

-5-

Rozlúčka s mŕtvym nadobudla plánovaný pravidelný rytmus. Tak to má byť. Len nijaké výkyvy, medzery, zápchy, len nijaké rušivé príhody. Frank odhadol intenzitu na tridsať ľudí za minútu. Za dva dni sa v smútočnej sieni vystrieda vyše tridsaťtisíc občanov a ďalšie tisíce prídu na námestie pred budovu, aby boli svedkami poslednej rozlúčky. Frankovi sa už zliali tváre defilujúcich, prestal vnímať jednotlivé črty, podrobnosti. Všetky boli v čomsi rovnaké. Všetky vážne. A všetky bez účasti. Frankov záujem ochabol, inak by bol hneď vybadal, že sa stalo čosi nepredvídané. Nevšimol si, že pri vchode zrazu vznikol nezvyčajný šum a zhluk, až výkrik „odpál“, nehodiaci sa do týchto priestorov, ho upozornil, že sa robí čosi nezvyčajné. Frank sa pozrel ku vchodu. Usporiadatelia sa snažili zadržať akéhosi človeka, chceli mu zabrániť, aby sa dostal do siene. Frank toho človeka poznal. Po hlase ho poznal.

Muž v ušpinenom vatovanom kabáte, v bagančiach, olepených smolou, so sčernetými, od mrazu popraskanými rukami, špinavý a neupravený, odstrčil dvoch strážcov pokoja a ticho a vzrušene vbehol dnu, zmätene sa poobzeral a zastal pri katafalku. Frank videl na tvárach všetkých, čo boli svedkami tej čudnej scény, zmätenú otázku: čo je to za bezočivec, ako sa opovažuje? To je znesvätenie vážneho, slávnostného aktu, a napriek tomu, že ich k mŕtvemu nič nepútalo a že k nemu nemali veľkú úctu, pobúrila ich taká neúcta k pietnemu aktu, zdalo sa im, že ich vlastná dôstojnosť a vážnosť sa tu čimsi znehodnocuje. Ech, tá dnešná mládež... skazená! Skazená!

Zo zadnej chodby vyšiel tajný muž, náčelník prehliadky. Zastal v kúte, zmätene a pobúrene sa díval, čosi mu šepkali, on krútil hlavou, nie, to by bolo ešte horšie, nechajte ho, veď odíde,

a o chvíľu bude všetko opäť v normálnych koľajach. Nemôžeme tu riskovať zradu, či dokonca bitku!

Takmer všetky oči preklali hanobiteľa štátneho aktu, kým vy-
svitlo, že sú očitými svedkami nie každodennej tragédie.

Spinavý, strapatý mládenec so smolou na bagančiach, na rukách a na tvári stál sám pri mŕtvom a nervózne húžval v ruke čiapku s polámanou strieškou. Zrazu sa mu chrbát roztriasol od plaču, položil hlavu na sklený prikrov a nečujne pohyboval ústami. Potom sa schytil a vybehol von, akoby ho besy naháňali.

Frank, keď tam mladík stál, vyšiel zo svojho úkrytu, zameral na neho objektív – a pomaly nechal ovisnúť aparát bez cvaknutia.

„Som sentimentálny blbec...“ vynadal si, „taká snímka...“

Nesporne by taká snímka bola obohatením Frankovej tajnej zbierky. Ale – nemohol to urobiť.

Frank vybehol za mládencom na mrazivú ulicu. Dobehol ho, zozadu mu položil ruku na plece.

„Martin...“

Ešte mal v očiach slzy.

„Och, strýko...“

Volal Franka strýko, nie ujo. Pre výslovnosť. Kedysi, keď bol ešte celkom malý, len ťažko sa učil vysloviť r. A strýko Frank, to znelo.

„Otec... Prečo o ňom všetci hovoria zle? Kým bol zdravý a mocný, tak sa ho báli. Teraz sa vršia na mŕtvom.“

„To sú hlúposti, Martin.“

„Tešia sa. Všetci sa tešia, že zomrel. Aj tá suka sa teší.“

Frank ho chcel zahriaknuť, ale načo? Martinovi nikto nevysvetlí a nevyvráti, že tá plavá nezapríčinila otcov pád a napokon i jeho smrť.

Namiesto námietok povedal:

„Mal si prísť s ňou, Martin. V nedeľnom...“

„Ja? S ňou? S takou? Aj dnes sa bude váfať s tým manekýnom...“

„Tak už dosť, Martin!“ nezdržal sa Frank.

„Ech čo, je to švandra... ty vieš, že je to švandra...“ uľavil si Martin horko. Frank mu neodporoval. Načo? A čo, keby to naozaj malo tak byť, keby sa dnes v noci naozaj mala, ako sa

Martin vyjadril, váfať s tým svojim manekýnom? Kto by ju za to mohol odsúdiť? Má vari sedieť uprostred báb-modleníčok doma, lamentovať a predstierať smútok, ktorého v nej niet? Aj tak to bola mrazivá predstava. Štátnik na márach, a jeho žena, štátna vdova, v milencovej posteli. Frank ju dnes videl. Čerň jej veľmi pristala. A mohlo by to byť vzrušujúce a nové odkladať tak kus za kusom všetko čierne, čierne kožuch, čierne klobúk, čierne rukavice... čierne šaty, čierne pavučinky, čiernu košieľku s čiernymi čípkami, čiernu podprsenku...

„Ale aspoň preobliecť si sa mal, Martin!“

„Nemohol som. Nechcel som ta ísť. Nevieam, čo ma to zrazu pochytilo. Musel som... len na chvíľu som odbehol z práce. Asfaltujeme narýchlo hlavnú ulicu, pozajtra musí byť hotová, pôjde po nej smútočný sprievod...“

Kráčali ešte kus cesty spolu, mlčky, každý zabratý do svojich myšlienok. Martin myslel na tú švandru, ktorá skazila otcovi život, Frank na to, že asfaltujú hlavnú ulicu. Za tri dni. V mrazivej zime. Koľko vydrží takto položený asfalt? Mesiac? Dva?

„Ukáž sa niekedy, Martin. Vieš, kde bývam. Keby si niečo potreboval...“

„Pekne zarobím, strýko...“

„Tak som to nemyslel. Poď, je zima, lizneme si čohosi v es-
presse.“

„Nemôžem, strýko. Odskočil som len na chvíľu. Ale ty príď, mama ťa rada uvidí.“

„Mama je pri tebe?“

„Býva u mňa. Vieš, oženil som sa. A čakáme. Byť máme neslávny, za mostom. Určite príď, strýko...“

Frank si napísal adresu, že príde. Povedal: dobre, niekedy.

Asfaltér odbehol. Zrýchliť krok, keď sa rozlúčili. Vyrástol na poriadny kus chlapa. Kedysi mu Frank rozprával o námorníkovi Pepkovi, ako zakaždým premohol obra, keď sa najedol špenátu. Chlapcovi sa to páčilo, keď sa najedol špenátu, vždy to na Frankovi vyskúšal a vždy ho poslal na desať k zemi. Frank sa díval za hranatým asfaltérom. Teraz by nechcel okúsiť jeho ľavačku.

Raz, bude to už šesť rokov, zakýval Martin na Franka na ulici. Frank zabrzdil.

„Čo je, Martin?“

„Odvez ma, strýko.“

Frank ho vzal do auta. Prešli asi sto metrov a chlapec ho požiadal, aby zastavil, že vystúpi.

„Kam si vlastne chcel ísť?“

„Nikam, strýko. Len som chcel vyskúšať, ako sa v takom malom aute sedí...“

Čo má ten hranatý asfaltér spoločné s namysleným sopliakom spreď šiestich rokov? Nič. Našiel sám seba. Jeho otec sám seba nenašiel...

-6-

Frankovi sa nechcelo naspäť. Nič sa tam nerobi, čo bude po celý deň trčať v studenej hale? Vdovu má, členov kabinetu, generálov, pionierov na čestnej stráži zachytil, plačúcu starenku si vyčká zajtra, veď aj druhý deň treba doniesť do redakcie nejaké zábery, aj Galoviča má, a ten bude rečniť až pozajtre, načo teda? Na stožiaroch trepotal fadový vietor zástavami, elektrické lampy svietili všetky. „Hľa,“ pomyslel si Frank, „asfaltuje sa, dopĺňajú sa vypálené výbojky...“ Zo všetkých výkladov sa do pochmurnej ulice díval portrét mŕtveho, niekde čierne orámovaný, inde s iniciálkami mena, ešte ďalej s nejakým heslom, odišiel veľký syn, vďačný národ nezabudne, robotnícka trieda sa skláňa...

Vďačný národ sa zamračene ponáhľa hore a dolu ulicou. Nemá čas ani chuť myslieť na mŕtveho. Možno si ako Frank všimne svetlá a povie si, no konečne, a spýta sa, či máme toľko prúdu nazvyš.

Vďačný národ, zakrútený, zamračený, slziaci od pichľavého vetra, ponáhľa sa hore a dolu ulicou. On sa naň díva zo všetkých výkladov, na rozkopené, špinavé mesto, na vybité ulice, z nich teraz hlavnú narýchlo asfaltujú. Nikto neodpratúva z okrajov vozoviek hŕby zľadovateného svinstva, ktoré spolu s ošarpanými fasádami domov umocňuje nevŕudnosť mrazivého dňa. Nedotknutý sneh na voľných plochách, v parkoch a na plošinkách, kde nie je premávka, sčernel od popoľčeka, ktorý neprestajne zasy-páva mesto z desiatok fabrických kominov a preniká do ulíc, do bytov, do pľúc. Dnes aspoň vietor rozohnal večný smrad, ležiaci nad mestom, smrad z veľkej chemickej fabriky, smrad sirovodíka, vo dne v noci ležiaceho vo vzduchu. Za mestom je tabuľa, ktorá víta návštevníkov, ale ešte prv ich privíta ten zápach.

Vietor prehádza po zfadovatej dlažbe zdrapy papiera, popadaného z nákladných áut. Škrípajúce električky ovešali strapce cestujúcich. Na chodníkoch sa nohy chodcov brodia v sypkej marasti, v šedivej zmesi snehu, popola, soli a špiny. Ráno rozhlas ohlasoval odmäk. Ak naozaj príde, bude to ešte horšie, sypká, zamrznutá zmes na chodníkoch sa premení na čierne, mazľavé blato.

Pred predajňou ovocia stál dlhý had. Prišli citróny. Už sme si tak na tie šóry zvykli, že sa do nich staviame ako barany, dnešný človek si ledva vie predstaviť, že by to bez veľkej námahy mohlo byť aj inak... pomyslel si Frank.

V inom ročnom období nevyzerá mesto tak nevľúdne. Ten mŕtvy si vybral zlý čas na svoj odchod. On, pravdaže, mesto nikdy takto nevidel. Žil hore nad mestom vo veľkej vile, domovník každé ráno odprataval sneh z chodníka a zo schodov, pri ktorých nasadal do osemvalca. Keď opúšťal vilu, už ho pred domom čakalo vyhriate veľké auto a odviezlo ho do barokovej rezidencie. Kedy si naposledy premočil topánky? Kedy sa pošmykol na zfadovatenom chodníku? V posledných rokoch azda okrem pofovačiek, ktoré sa mu stali vášňou, únikom, náhradkou, útechou, neurobil krok pešo. Na mesto, ak sa naň vôbec zadíval, hľadel z okna svojej vily alebo cez sklá vyhriateho osemvalca. A niekofkokrát do roka zo slávnostne ozdobenej tribúny na námestí.

Frank mu ten život nezávidel. Nebolo čo závidieť. Pravdaže, mal pohodlnú vilu, no jeho pracovné vypätie bolo väčšie, jeho potreba pokoja naliehavejšia, prakticky bol stále v úrade, v službe, keď sa niekde niečo stalo, zobudili ho v ktorúkoľvek nočnú hodinu, Frank mohol vypäť telefón, nič by sa nestalo, štátnik mal na pracovnom stole niekoľko liniek, ktoré nikdy vypäť nesmel.

Mal mať rýchle a pohodlné auto, veľa cestoval, neraz súrne, situácia vo vzdialenej oblasti si vyžadovala, aby bol na mieste.

Mal mať záhradníka, mal mať všetko, jeho postavenie bolo reprezentačné, na jeho oblečení záležalo, to všetko mal mať, mohol mať, smel mať, to mu len málokto, aj to len nezasvätený, závidel.

A nebolo čo závidieť ani na jeho práci. Denne sa musel zapodievať desiatkami vážnych i menej vážnych problémov, z ktorých

mnohým vôbec nerozumel, ale za ktoré zodpovedal. Začínalo sa to rannou poštou. Výstavba chemického kombinátu... byt pre herečku, zvláštny prídel auta pre spisovateľa... vyhradil si, že sám bude schvaľovať prídel áut mimo kvóty, a tak sa mu na stole vršili stovky sračičiek, ktoré mohol vybaviť referent na vicinálnom úrade. Pravdaže, občania sa na neho obracali so všetkými starosťami, ale dobre fungujúci úrad si vie s takými vecami poradiť. Lenže on chcel rozhodovať o všetkom sám. Potom namiesto spravovania krajiny riešil protekčné bytové prípady, prideľoval osobné vozidlá, určoval s konečnou platnosťou, či nejaký študent so sporným posudkom smie, alebo nesmie študovať na vysokej škole, či nejakému defraudantovi majú, alebo nemajú odpustiť zvyšok trestu. Určoval, kam pôjdu miliardy, a babral sa s tisíckami. Tak sa časom z neho stal exemplár akéhosi všereferenta, referentika nad všetkým, výkonného úradníka, beznádejne zahrabaného v detailoch tam, kde mal určovať hlavné smery výstavby. Rozhodoval o všetkom, o tom, čo je právo a čo nie je právo, vyslovoval suverénne sudy o umení, v ktorom sa nevyznal, dnes viedol poradu o poľnohospodárstve, zajtra o zložitej technológii vodných stavieb... rozčúľil sa nad zle fungujúcou železničnou dopravou, sám si ju vzal na čas pod dozor, a nevyriešil nič.

Je len samozrejmé, že v každom prípade boli na vine tí druhí. Tak sa časom v jeho myslení stal celý národ bezhlavou a beztvorou masou, ktorú treba viesť za ručičku, viesť, strážiť, trestať, ktorej nehodno dôverovať, ktorá robí všetko napriek, a to jemu napriek, ktorá mu závidí a chce ho znemožniť. V posledných rokoch nedôveroval už vôbec nikomu. Všetci ho zradili, opustili, oklamali, podviedli, na nikoho sa nemohol spofahnúť.

Strašne sa rozčúľil, keď sa dozvedel, že cementáreň, ktorú pred niekoľkými rokmi slávnostne otváral, postavili na malej báze vápenca, takže ju pri kapacite fabriky vyčerpajú za dva-tri roky. Zašiel ta osobne, dal zavrieť projektantov, vyhnal z miest referentov, stavební inžinieri, ktorí nemali s projektom nič spoločné, dostali vysoké tresty za sabotáž.

Zabudol? Zabudol, či vtedy vôbec nepočúval? Zabudol, že to bol on sám, kto s konečnou platnosťou rozhodol, kde má cementáreň stáť? Zabudol, že na oslavách v krajskom meste prišla za

ním delegácia miestnych funkcionárov a odborníkov, ktorí ho upozorňovali, že cementáreň bude stáť „po vetre“, že zasype bielym prachom jedno z najkrajších miest v krajine? Priniesli protiprojekt, ktorý sami vypracovali na základe znalosti miestnych pomerov. Navrhovali postaviť cementáreň na druhom boku doliny, priam pod vápencovou horou. Vyčíslili, že sa tým usporia milióny. A mesto, ich mesto, zostane naďalej perlou krajiny.

Zabudol už? Celkom zabudol, čo im vtedy na ich naliehavé vysvetľovanie a prosby odpovedal? Asi zabudol. Frank nezabudol. Frank bol svedkom, ako sa na delegáciu vyrútil.

„Pre tunajších meštiakov si industrializáciu krajiny kaziť nedáme.“

Tak. Basta. Obrátil sa k nim chrbtom. Tí pokrčili plecami a pobúrene, urazene, ustrašene odišli.

Dnes sa vápenec dopravuje do cementárne niekoľko kilometrov dlhou lanovkou z lomu, ktorý nedávno otvorili na úpätí tej istej hory, kde vtedy chceli s miestnymi pomermi oboznámení občania postaviť cementáreň. Mesto je zapadané špinavobiелou vrstvou ťažkého cementového prachu. Keď si po hodinovom pobyte v meste pretrieš tvár, môže sa ti stať, že ti na líci navrie od ostrého prášku krvavá šmuha.

Dnes? On leží na márach a v delegácii, ktorá prišla z toho mesta držať pri ňom čestnú stráž, boli dvaja, ktorým vtedy obrátil chrbát...

Isteže sa v priebehu rokov sám presvedčil, že ne jeden jeho „škrt pera“ priniesol namiesto osohu katastrofu. Ale vždy boli na vine druhí. Chceli mu podkopať pozíciu. Chceli ho zdiskreditovať, znemožniť, úmyselne mu podkladali na podpis falošné doklady.

Napokon sa už bál rozhodnúť o čomkoľvek. Tým zafatejšie si však upevňoval svoje osobné postavenie, uzurpoval pre seba vždy väčšiu právomoc, sústreďoval vo svojich rukách všetku moc, akú mohol dosiahnuť. Nie aby vládol, toho sa vzdal. Aby sa udržal, aby sa zachoval, cítil sa tak menej zraniteľný, istejší. Aj tak sa bál. Bál sa. Veľmi sa bál jediného človeka, ktorý stál mimo dosahu jeho moci, ktorý mal takisto pevné, ak nie pevnejšie postavenie. Bál sa Galoviča. Právom sa ho bál, právom sa nazdával, že po celý čas striehne, ako mu prehryznúť pažerák.

Frank, ktorý po celý čas jeho závatnej kariéry sledoval jeho

vzostup a pád, pričom nie všetko považoval za vzostup a nie všetko za pád, dávnejšie všetko predvídal. Neboli už zadobre, ale Frank ešte uvažoval, nežájsť za ním? Nepovedať mu všetko, čo si myslí? Bola to márna myšlienka. Na to už bolo neskoro. A časom Frankovi celkom na ňom prestalo záležať. Iba raz mu počas posledných rokov bolo štátnika predsa len ľúto...

Bol to taký nevydarený banket, urazil na ňom cudzieho diplomata, bol už podgurážený, stratil kontrolu nad sebou, napokon takt, cit pre mieru nebol jeho silnou stránkou ani v triezvom stave. Diplomat demonštratívne odišiel. Frank si nevedel predstaviť, ako sa aféra skončí, podľa všetkého by sa mal konzulovi písomne ospravedlniť. Frank by ho bol rád videl v úlohe kajúcnika. Ten človek nikdy, od malička, v nijakom prípade nepripustil, že urobil voľajakú chybu. Nikdy sa k ničomu nepriznal. V škole ho učitelia mlátili, aj doma sa mu dosť ušlo, ale nezastenal, nezaplakal, nepodvolil sa a nikdy nič neodvolal, aj keď musel cítiť, že nie je v práve.

Banket sa tým skončil. Frank si už odcvakal svoje, motal sa okolo kuchyne medzi zriadencami, čašníkmi a šoférmi. Tam za plentou býval ešte vždy glg koňaku, aj keď už na slávnostných stoloch boli čaše prázdne.

Zrazu sa za plentou zjavil štátnik. Namrzený, ustatý požiadal o dúšok.

„Mali ste ťažký deň, súdruhovia, prispeli ste k vydarenému priebehu večera, vypime si na zdravie...“

Len potom zbadal v kúte Franka s čašou koňaku v ruke. Frankovi sa zdalo, že sa stretnutiu potešil.

„Ty paskuda...“ usmial sa, „vieš, kde je najlepšie...“

Potom mu asi svitlo, že povedal priveľa, prešiel na úradný tón:

„Vy reportéri nám robíte samé ťažkosti...“

Frank sa zatváril celkom nevinne. Nevedel, čo má veľký muž na mysli. Tón sa mu nepáčil. Je to už asi štátnikov spôsob hovoriť v kategóriách vy, my. Frank si o tom, kto komu robí ťažkosti, myslel svoje. A potom, tak sa predsa nehovori ani s bývalými priateľmi.

Frankovi sa nechcelo púšťať do sporu. Nemalo význam škriepiť sa o tom, kto komu robí ťažkosti.

Veľký muž hodil do seba koňak, razom, tak ako pijavali za mladi, keď sa ešte chlapievali, kto viac znesie. Vzápätí požiadal o ďalší. Chcel piť. Chcel sa opiť. Chcel v sebe zahlušiť mrchavú príchuť nevydareného večera.

Zbadal, že sa Frank na neho výsmešne díva. Možno mu aj svitlo prečo, lebo ho chytil okolo pliec.

„Teba som tým nemyslel...“

„Čo, mňa nepokladáš za reportéra?“ posmieval sa mu už celkom otvorene Frank.

„To je inšie. Myslel som na tých, tých pisárikov.“

Potom mu svitlo, že sa asi pred čašníkmi a šoférmi zhadzuje. Alebo mu v alkohole otupenej hlave svitla iskrička spomienky na čosi dávne. Zrazu chytil Franka pod pazuchu.

„Pod'. Ešte si u mňa nebol. Nevieš, ako bývam...“

Frank pochopil tú náhlu intímnosť. Chce piť. Veľmi sa mu chce piť a nemá s kým. Už ani nemá, s kým by si vypil, a veľmi sa mu chce piť, a tak ďaleko ešte nie je, aby pil sám, a Frank mu pripomína čosi dávne, iné časy, keď spolu sedávali pri fľaši vodky a bolo im dobre. Ale tie časy sú preč a už sa nikdy nevrátia. Pravdaže, aj Frankovi sa chcelo piť, ale na rozdiel od štátnika mal na výber, mal kde, mal s kým. Vyhovárať sa, je už neskoro, možno niekedy inokedy, treba aj spať, a povinnosti...

„Ty a tvoje povinnosti...“ podráždene vybuchol veľký muž. Vyhĺklo to z neho nevdojak, iste nechtiac, ale bola v tom celá pravda, bolo v tom všetko, čo si o dávnom kamarátovi myslí. Ty obyčajný fotoreportérsky tajtrlik...

„Nemyslel som na svoje povinnosti...“ uškľabil sa Frank. „Tie, isteže, nestoja za reč. Ale tvoje sú iné, štátnické...“

Čašník za Frankom sa nahlas uchechtol. Nebýva často, aby si taký fotografko robil posmech z veľkého muža...

Ten chcel vybuchnúť. Bolo na ňom vidno, ako sa premáha, ako v sebe potláča výbuch hnevu. Podarilo sa mu. Netaktného čašníka zdrvil zničujúcim pohľadom. Už nikdy nebude roznášať koňak na bankete!

Potom, navonok pokojný, pozval Franka znovu – tak pod', mám doma lepší koňak, posedíme ako kedysi. Potrebujem to...

Potrebuje to! Iste potrebuje. Rýchlo sa naučil prikazovať, aby svet skákal, ako on potrebuje. A ako kedysi? Verí tomu sám, že si môže s Frankom posedieť ako kedysi?

Frank chcel opäť odmietnuť, tentoraz jednoznačne. Ale vtom sa na chodbe zjavila tá plavá. Nezáležalo jej na tom, či sú tu čašníci a zriadenci.

„Tušila som, že ťa tu nájdem...“

Vtom spoznala Franka. Zmohla sa na prekvapené „ach“.

Frank sa jej obradne poklonil.

„Dávno sme sa nevideli...“ povedala.

„Ja som vás videl pred štvrtihodinou...“ neodpustil si Frank.

„Tak nie, tak som to nemyslela. Samozrejme, videli sme sa.“

„Bočí od nás...“ poznamenal veľký muž.

„Bočí. Nie sme mu dosť dobrí...“

„Čuš...“ zahriakol ju. Frankovi to bolo trápne. Ešte sa tu povadila.

„Pozval ma na koňak...“

„Ale?“ usmiala sa. Ten úsmev bol jednoznačný: ale, už aj ty si mu dobrý? No Frankovi sa zdalo, že je tomu z akejsi príčiny rada.

„Tak počme... aj mne sa zachcelo...“ dodala.

Vyšli von. V recepcnej sieni už nebolo nikoho. Na stoloch ležali v neporiadku nedojedené misky, plné popolníky, prázdne poháre.

Sadli si dozadu, pri šoférovi sedel osobný strážca. Frank cítil blízkosť tej plavej, jej vôňu, jej dráždivé čaro. Roky jej neubrali, skôr pridali. Ale má, čo chcela? Je to presne to, čo chcela? Nepredstavovala si vtedy všetko inak? Frank vedel, že žijú zle. To sa nedá utajiť. A naostatok, jedno jediné „čuš“ napovie viac ako kilometre klebiet.

V aute mlčali, akási tieseň padla na všetkých troch, predtucha zbytočného večera. Frank si rád vypil, ale nie vždy a nie s každým, sedieť pri najlepšom koňaku a nemať si pritom čo povedať, to je otrava. Frank sa cítil nesvoj, tá plavá mu bola od prvej chvíle protivná, je, pravdaže, lasica, ale, moja milá, prihovár sa jej v duchu, ja som už videl tebe podobné venuše, cieľavedomé ako ty, lačné života a lesku ako ty, jedna z nich, nahrbená a scvrknutá, umýva schody v smradľavom C hoteli,

lenže tá má aspoň čosi za sebou, vedomie, že žila, že si užila, že tu čosi stálo za to. Keď je z čoho rezignovať, dá sa rezignovať. Aká bude tvoja minulosť, prvá dáma v krajine? Byť prvou dámou v krajine ešte neznamená byť dámou, čím sa ťa, isteže, nechcem dotknúť. Čo tebe ostane, ak niekedy, a to nemôžeš vylúčiť, budeš umývať schody? Zastaneš aspoň raz na deviatom schode s vnútorne preteplným úsmevom – ach, to bol môj partizán, ach, ale sa mi vtedy zakrútila hlava? Alebo sa ti vráti dnešná slávnostná večera? Pozoroval som ťa po celý čas, ako si unudene sedela za vrchstolom, s akým dešpektom si sa dívala na tučné, neforemné a smiešne ženy prominentov, s akým zdesením si sa prizerala, koľko skonzumujú sladkosti, ktoré, darmo je, ty si už nemôžeš dovoliť. Videl som ťa, s akým odporom si sa odtiahla, keď sa k tebe naklonila mamka v nepriedušnom brokáte podobnom pancieru, ktorý je pre ňu vrcholom elegancie, a ty si zacítila jej pot. Je to tak veľa byť prvou dámou medzi mamkami? Tie mamky sú aspoň samy sebou, nemusia nič predstierať, sadnú si k veľkému okrúhlemu stolu, dajú si priniesť na misách torty so šfahačkou a oklebetia každý chlpek, ktorý máš na sebe. Tie sú dnes v barokových salónoch doma, pristanú ťa, a ty nimi darmo pohrdaš, ich opovrhovanie tebou je oveľa silnejšie a opodstatnenejšie, ty si votrelec, nie ony.

Je to len lesk krištáľových sál, po ktorom si túžila? Žiješ predsa v krištáľových sálach, každý týždeň nejaké výročie, nejaké prijatie, nejaká oslava v rezidencii veľkého muža alebo v hotelových salónoch alebo niekde inde. Musíš sa usmievať na fahostajných, nudných mužov, podávať si ruky a štebotať o počasí a o krajčírke s fahostajnými ženami, musíš sa mračiť na nefahostajných mužov, každý tvoj úsmev je akt protokolu, protokol, pravdaže, je trochu smiešny, ale ty sa musíš podľa neho správať, ideš do divadla na slávnostné predstavenie Libuše, zatiaľ čo tvoj dobrý známy hrá hlavnú rolu na premiére Zostupujúceho Orfea, nemôžeš ísť, kam chceš, musíš ísť, kam nechceš, nesmieš jesť, čo chceš, nesmieš milovať, koho chceš, nesmieš milovať, ako chceš, sú tiene, ktoré registrujú každý tvoj krok, je to ten život, ktorý si chcela, keď si si predstavovala, že tu kdesi je život?

Rozprávajú o tebe, že za tebou do vily nad mestom chodia milenci. Nie jeden, ale dvaja, traja, osve i súčasne, tvoj konzum

mužov je vraj neukojiteľný. Ja viem, že vilu strážia dvaja tajní, a domovník, upratovačka a záhradník tiež patria k tomu záprahu. Kto by sa za tých okolností odvážil chodiť na noc do vily prvého muža v krajine tým povestným zadným vchodom, ktorý možno ani neexistuje, milovať prvú dámu v krajine? A ako by si sa mohla opovážiť neskoro v noci niekoho prijať? Nie z ohľadov na neho, to viem, zo strachu, zo strachu z Galoviča, lebo, o tom vari nemáš pochybnosti, tieň okolo teba, to sú Galovičovi ľudia, strážcovia nielen bezpečnosti, ale i mravov. Každý, kto k vám tahore príde, musí sa legitimovať, tajný zapiše do diára jeho príchod, jeho odchod. Možno, možno ťa i dráždi, provokuje, nutká k bláznovstvám taká láska pod štátnou kontrolou, lenže muži z tvojho okruhu, muži v tvojom dosahu sú zbabelá háved', moja milá, tu by mohlo ísť o kariéru, ak nie o čosi horšie, a prepáč mi moju nevyslovenú úprimnosť, akákoľvek by si bola žiadúca, pri vedomí, že ťa hladkám a kdesi vonku sa niekto díva na hodinky, ako dlho som už v dome, by mi zašla chuť. Tebe nie?

Možno je niekde v tvojej pamäti potlačaná spomienka, ktorá sa potlačiť nedá, spomienka na lesnú čistinku, nedefné popoludnie, ktosi ešte veľmi mladý a nešikovný sa ťa dotýka a tebou zachvieva pocit, ktorého sa bojíš, ale proti ktorému si bezmocná... čo dnes môžeš? Nič. Tvoj život nie je môžem, tvoj život je musím, smiem, mám.

Túlavam sa často po večeroch, večerné mesto je moja veľká izba, vidam završene tvoje auto zaparkované v nenápadnej uličke. Nie vždy v tej istej nenápadnej uličke. Uličky sa menia. Isteže tam počuješ, čo žena musí, chce a rada počuje, aká si, aká si krásna... ale nikdy ti to nikto nepovie ráno, lebo ty nesmieš ostať do rána, ty musíš povedať včas, v hodine, keď sa končievajú koncerty: musím už ísť. Koncertnú abonentku máš na štvrtok. Vo štvrtok, vždy vo štvrtok od pol ôsmej do pol jedenástej... O tri štvrte na jedenásť si urobí tajný, stojaci pri vile nad mestom, záznam do diára...

A on? Nikdy nebol priberčivý. Vlastne je ťa pre neho škoda. On má azda ešte menej možností ako ty. Nemôže predstierať, že ide na koncert. A nemá ani dosť fantázie, ani dosť odvahy. Strieda sekretárky. Ty si bola prvá v sérii. Niekedy zabzučí v jeho izbe signál, dievča sa zdvihne s notesom v ruke, pri dverách sa

zažne červené „nevstupovať“, a ešte pre istotu zamkne. Možno mu to stačí. Ale, moja milá, život to nie je, to nie je normálny život normálneho človeka. Aj on vie, že viditeľné i neviditeľné oči striehnu na každý jeho krok. Na každom kroku ho sledujú štyria strážcovia, keď ide na záchod, stojí jeden z nich pri dverách, do ktorých vošiel. A keď na barokovej kanape vyzlieka novú, nepýta sa v duchu, ako som sa pýtal ja kedysi, keď som hútal, skade si prišla: nepodhodil mu ju Galovič? Nie je tá čierna jašterica agentom cudzej rozviedky, nemá za úlohu vymámiť z neho štátne tajomstvá? A nie je to novodobá Cordayka?

Tak žiť? Odprírodnene, neprirodzene, jalovo? Byť zajatcom vlastnej moci?

Kedysi sa kvôli tebe rozviedol. Mohlo ho to stáť kariéru, ale ešte nebol tak vysoko, mohol si to dovoliť. Vy dvaja ste späť navždy. Dnes ani rozvod, ani rozchod neprichádza do úvahy. Štátnici sa nerozvádžajú. Mohol by sa rozvieť a prestať byť štátnikom, ale na to nemá dosť odvahy. Čo by si počal? Kde by sa uchytil? A prečo by to urobil? Kvôli nejakej žene? Inej žene? Raz to urobil kvôli žene. Tou si bola vtedy ty. Vieš, ako sa to skončilo, aj on vie, ako sa to skončilo.

Istý anglický kráľ sa pred rokmi vzdal kvôli žene trónu. Aspoň sa tvrdilo, že kvôli žene. On sa nemôže vzdať, to nejde vzdať sa, opustiť svoje pozície, jeho nepriatelia by mu hneď skočili na pažerák. Z postu, ktorý zastáva, sa odchádza iba s kopancom alebo s infarktom.

Frank sa živo pamätá na tú cestu autom do vily nad mestom. Mohol by svoje vtedajšie myšlienky zopakovať slovo za slovom. Ten mŕtvý v smútcnej sieni mu ich znovu oživil a potvrdil.

Zastali pred veľkou vilou, v ktorej Frank ešte nikdy nebol. Pri vchode, v záhrade a na schodišti sa ihneď zažali svetlá. Pri bráničke stál muž v civile. Pozdravil, keď okolo neho prechádzali. Nikto mu neodpovedal. Frank v tejto vile nikdy nebol, ale poznal jej históriu. Postavil ju cez vojnu protežovaný zbohatlík na najkrajšom mieste a s prekrásnym výhľadom na mesto a rieku. O vybavení vily si už vtedy ľudia rozprávali legendy. Po vojne premenili vilu na detské jasle. Ktovie, čo mu to zišlo na um usadiť sa práve v nej. Obyvatelia okolitých štvrtí mu to veľmi zazlievali.

Ale možno si to sám nevymyslel. Možno ho postavili pred hotovú vec. Deti v okolí prišli o jasle a ľudia si podobné zmeny vždy vysvetľujú zjednodušene. Tak či tak, ak si premenu jasli na reprezentatívnu vilu vymyslel niekto pred nim, mal ju odmietnuť. Krásnych vil nad mestom bolo dosť a vtedy nikomu nerobilo veľké starosti „z vyšších záujmov“ vystaňovať hocikoho, nemuseli to byť práve deti.

Frank sa poobzeral po priestrannej hale, do ktorej ho voviedli. Celú jednu stenu až po povalu pokrývala knižnica. Frank pohľadom hľadal rebrík. Rebríka tu nebolo. V kúte bol veľký okrúhly stôl, kožený diván a tri pohodlné kožené kreslá. Pri diváne stál malý bar. V protifaľnom kúte bol ozdobný kozub, celú miestnosť pokrýval mäkký koberec. Celú bočnú stenu nahrádzal jeden široký oblok. Stena pri vchode bola ovešaná obrazmi, aj nad sedacím kútom visel obraz. Portrét tej plavej. Frank sa naň zvedavo zadíval. Maliara spoznal podľa spôsobu maľby. Bol to výborný portrét. Istý. Ale Frank maliara poznal a vedel približne odhadnúť, ako dlho mu sedela.

Frank vhuhol do mäkkého kresla, takmer sa v ňom stratil. Tá plavá postavila na stôl poháre a fľašu koňaku. Sadli si oproti sebe, Frank vybadal, že si ho zvedavo premeriava.

Aj Veľký muž to musel zbadáť.

„Myslel som, že si ustatá...“ povedal netaktne. Na chvíľu sa jej oči zúžili pohrdaním.

„Už som ožila. Aj ja mám chuť.“

Chcel ju odpratať. Len s námahou sa premohol, aby jej to nepovedal ešte drsnejšie. Tak sedeli, štrngli si a upili. Frankovi sa páčilo, ako rozkošnický pila. Veľký muž vsotil do seba pohár naraz. Hneď mu naliala ďalší, dvojlitú dávku.

Nálada bola stiesnená, nikomu nebolo do reči. Iste už futovali, že ho pozvali. Z minulosti tu ostalo trčať veľa nevysloveného. Ale keď si chcel posediť ako kedysi, tak to má...

Frankovi šlo trápne mlčanie na nervy. Vstal, s pohárikom v ruke podišiel k policiam, prezeral chrby kníh.

„To je mužova knižnica. Ja mám svoju inde...“ povedala od stola. Frank, pravdaže, pochopil, prečo mu to hovorí. Boli to mŕtve knihy, uložené do polic v takom poradí, ako ich dostal z vydavateľstiev, bez výberu, bez systému. Ak má ona svoju

knižnicu, tak si iste z balíkov vyberie knihy, ktoré ju zaujímajú. Ostatné skončia tu. Nie je to knižnica, je to sklad kníh, mŕtvych kníh, ktoré nikto nikdy nevyberie z police. Dá sa poznať, či knižnica žije, či je mŕtva. Raz to aj tak všetko skončí v antikvariáte. A polovicu z nich ani tam nebudú chcieť.

Ale najviac ho šokovali obrazy. On na tribúne s krojovaným deckom na rukách. On uprostred údernickej skupiny drevorubačov. On na družstevných dožinkách, za vrchstolom. On, partizánsky veliteľ s orlím pohľadom, slediacim v diaľke po nepriateľovi. On s rukou vystretou na povel k útoku. On za gufometom. On ako vodca robotnickej mládeže uprostred svojich druhov...

Všetky, doslova všetky boli podľa Frankových fotografií. Ba snažili sa byť verné, len tvár ženy v partizánskej skupine nebola Juditina. Keď sa vracal k stolu, hostiteľ sa vyhol jeho pohľadu a nervózne chytil pohár s dvojitou dávkou koňaku. Oči tej plavej sa pobavene smiali. Po celý čas viedli pri stole len taký mnohovravný a viacvýznamový rozhovor očami. Pán domu nebol ešte taký otupený, aby nevybadal ostne v tom tichu.

„Je to dobrý maliar...“ vybuchol. „Realistický. Nenakreslí ucho pri kolene.“

Prečo tak zrazu a tak podráždene? Frank ľahko pochopil prečo. O tých obrazoch zrejme už bola častejšie reč. Zrazu sa aj jemu zachcelo pridať trochu jedu do atmosféry večera.

„Realistický? Toto voláš realistický? Tú vystretú ruku ti urobil prikrátku a na jednom obraze akoby si škúľil...“

Sivé oči sa opäť prižmurili, tentoraz s radostným súhlasom. Franka to zarazilo. Je to až také zlé medzi nimi? Také zlé, že sa tá žena baví na tom, keď jej muža zosmiešňujú? Ten nevycítil výsmech. Zamračil sa. Žeby? Prikrátka ruka? Nikdy si to nevšimol. A že škúľil? Ech tí umelci, šarlatáni, darmožráči!

Frank maliara poznal. A vedel si predstaviť, ako tá galéria vznikla. Prišiel skromne: hľadá materiál z dejín revolučného hnutia a z povstania. Chce urobiť veľký cyklus obrazov. Materiál? No, lepšie povedané, fotografie. Fotografia, keď sa do nej vie umelec zahľbiť, je zdrojom bohatej inšpirácie. O niekoľko mesiacov to priviezol, nechcel za to nič, len cenu rámov. Zaslúžilý umelec. Raz sa opitý vo výtvarníckom klube rozdrapoval, že titul nedostal pri okrúhlych narodeninách ako druhí.

Frank sedel oproti portrétu tej plavej. Stále ho príťahoval, čím si ho dráždil. Ona sedela pod obrazom. Vari pre ten obraz k nej Frank po prvý raz pocítil úctu. Nech je, aká chce, ale je to osobnosť, ona je tu osobnosťou, nie on. Maliar z nej vedel vyhmatať viac, ako sa dalo poznať z bežného pohľadu na jej tvár. Asi sa s tým dlho hral.

„Vzal zaň dvadsaťtisíc, gauner...“ prerušil Frankove myšlienky hostiteľ.

„Nuž,“ usmial sa Frank, „zaslúžilý umelec, mastnejšie ceny...“

Nie, nemohol ho nahnevať, ten už nebol schopný pochopiť, že sa mu niekto vysmieva.

Tá plavá zrazu vstala.

„Prepáčte, pôjdem sa preobliecť...“

Ostali sami. Hostiteľ rýchlo zhltol koňak a hneď si znova nalial dôkladnú dávku.

„Robí mi scény, keď si viac uhnem...“ vysvetľoval zbytočne. Frank sa ani veľmi nečudoval. Takto piť... asi vie, prečo mu bráni. Frank pozná, ako sa také divé pitie končí, napokon, bol vtedy u Judity. Alebo sa spije do nemoty, alebo zosurovie.

Frank sa opäť zadíval na portrét. Nazdala sa kedysi, že vyhrala? Nevyhrala, ani on nevyhral, či lepšie, nevedel, čo vyhral, nevedel, čo má. Asi s ňou nevie zaobchádzať. Stačilo, že ju má, kým to s ňou bolo nové, vzácné, ba neisté, príťahovala ho znova a znova. Potom sa stala jeho vlastníctvom. Začal ju zanedbávať, nepochopil, že takú ženu neslobodno beztrešne zanedbávať. Sú iné ženy, ktoré sa uspokojia s tým, že sú ozdobou, žiarivým, dokonalým doplnkom, dôkazom úspechu. Táto nie. Táto ho chcela celého, nechcela sa deliť s nikým a s ničím. Kariéru? Lesk? Postavenie? Neobmedzené prostriedky? Isteže, ale aj jeho celého. A to nejde. To bol zase jej omyl. Zazlievala mu asi, keď prišiel domov z ďalekej cesty ustatý na smrť, zatiaľ čo ona čakala. Mal sa na ňu vždy usmievať, vždy ju hladkať, rozmaznávať, vždy milovať...

Vrátila sa. Prišla v jednoduchých tmavých šatách, bez ozdoby. Šperky odložila. Vedela to. Ihneď zaplnila halu svojou dráždivou prítomnosťou. Aj on ju zacítil, pozrel sa na ňu so žiadostivým obdivom. Bez ozveny.

Jej chlad sa ho dotkol. Dobré, keď si taká... Zhltol, nevypil, rovno zhltol veľký koňak. A nalial si znova.

„Nepi...“ chytila ho za ruku. „Vieš, čo ti povedal lekár...“

Beštia, vie to s ním. Chce ho opiť. Pravdaže, teraz bude piť ešte divšie. Lekár! Teraz hovoriť o lekárovi! Pred hosťom, ktorý ho vždy poznal ako nezničiteľného chlapa! Ťahom vypil fľašu borovičky a ešte došiel na majáles! Just bude! Neisto vstal a načal druhú fľašu. Ona len pokrčila plecami. Vzdáva sa zodpovednosti, urobila svoje, viac nemôže. Teda takéto scény mu robí, keď si uhne...

Frank videl chlapa vypíť za noc dva litre ostrej pálenky. To sa ešte dá. Ale takéto pitie nikto nevydrží. Nevydržal to ani hodinu. Stvrkli mu čeluste, začal nesúvisle bľabotať, oči mu nabehli, upadol do stavu polovedomia, keď už človek nevníma nič a nikoho. Chcel chytiť pohár, siahol vedľa.

Aj Frank už dosť vypil. Zamrvil sa v kresle, akoby sa chystal na odchod. Rukou ho vrátila späť.

„Ešte si dáme. Chutí mi. Nalejte...“

„Ale posledný...“

Prikývla. Nalial jej, nalial sebe. Očami ukázal na prázdny pohár pred opitým. Aj jemu? pýtali sa Frankove oči. Aj jemu, prížmúrili sa jej. Pridržala mu ruku, aby dolial doplna. Potom sama položila opitému pohár do ruky. Musela ho drgnúť, aby sa prebral.

„Pijeme na tvoje zdravie...“ vysmievala sa mu už celkom otvorene.

Zabľabotal čosi nesúvislé, ale koňak vypil ťahom, vzápätí mu pomykalo ústami, vstal, chcel urobiť krok, a zvalil sa ako podťatý.

Pomohli mu na nohy. Bol najvyšší čas. Ešte ho stihla dotiahnuť na záchod. Frank počul, ako ho napína, ako to z neho strieka. Nechala ho tam, vrátila sa s celkom nevinným výrazom.

„Nič neznesie. Vždy sa to takto skončí. Prepáčte, vypite si, ja sa ešte musím o neho postarať.“

Nežná, pozorná manželka... ponížila ho, zosmiešnila pred dávnym druhom, ktorý ho poznal aj inakšieho. To chcela.

Frank sa opýtal:

„Nemám vám pomôcť?“

Nie, nie, krútila hlavou, už si zvykla, nie je to po prvý raz...

„Tak, potom...“

Och nie, nie, nechod'te, prepácte, je to taký skazený večer, iste je to nemilé, ale teraz by som nezniesla byť sama, ešte si vypijeme, veď ešte nie je tak celkom neskoro, a vy, ako som sa dopočula, ste nočné vtáča, len nevravte nič, aspoň vidíte, že o vás predsa čosi viem, len ho uložím, hneď sa vrátim, koňak je dobrý a vo fľaši je ešte dosť...

Nič z toho nevyslovila, to všetko Frank vybadal z jediného posunku, ale bolo v ňom obsiahnuté naozaj všetko.

Teda tak? Frankovi signalizovalo čosi v alkohole načatej hlave, neblbni, odíď, toto nie je nič pre teba, tu nemáš čo hľadať. Ale neodišiel, sadol si, páčila sa mu, čertovsky sa mu páčila, a čo tam po ostatnom!

Počul, videl, ako vlečie nemohúceho opilca kamsi do spálne, tlačila ho pred sebou. Franka, ktorý jej chcel pomôcť, odmietla, ba či ho aspoň vyzlečie, či mu uvoľní kravatu, či mu aspoň vyzuje topánky? Možno ho len prehodí na posteľ, aby sa tak zajtra zobudil.

Vrátila sa.

„Na zdravie,“ zdvihla pohár, „ja ešte pôjdem upratať to svinstvo... hneď som tu... medzitým bude už aj káva...“

Prišla bez kávy.

„Podťe, nemám túto halu rada, je ako čakáreň, v ktorej človek čaká na smrť. U mňa je útulnejšie.“

Frank mal poslednú možnosť odísť, aj mu to prišlo na um, ale šiel za ňou ako psík. V jej izbe bolo naozaj útulnejšie, zariadila si ju s istým vkusom, tak pre seba. Pár vybraných kníh na polici, dva obrazy súčasných maliarov, nijaká nahotina, ako by bol Frank očakával, ale dve temné krajinky.

Páčila sa mu. Veľmi sa mu páčila. Pri koňaku a káve na neho zaútočila, priamo, nečakane.

„Povedzte, čo vlastne máte proti mne?“

Frank spozornel. Čo je to za hru? Ale imponovala mu jej nebezpečná priamosť. Odpovedal jej protiútokom:

„A vy?“

Usmiala sa. Pohrozila mu prstíkom.

„Vy ste ale...“

Frank útočil ďalej.

„Čo by som mohol mať proti vám? Páčite sa mi. Od prvej chvíle, od prvého stretnutia.“

„Máte trochu čudný spôsob dávania najavo, že sa vám niekto páči.“

Frank jej neporozumel. Kam mieri?

„Štvali ste ho proti mne. Ech, dnes už na tom nezáleží. Vari možno futovať, že ste ho neštvali lepšie, účinnejšie.“

„Nemal som na tom nijaký záujem.“

„Mali ste. Bol vaším dlhoročným priateľom. Tušili ste od prvej chvíle, že s tým bude koniec. Ak to neviete, ja som trochu prispela k tomu, že vás odvolali z kraja. Bola som hlúpa.“

Frank spozornel. Je to ponuka? Takto, presne takto sa začínajú rozhovory, ktoré sa končievajú v posteli.

„Prečo?“

„Tak. Nestálo to za to.“

„Sklamali ste sa v očakávaniach?“

„Aj to. Ale vtedy som ho chcela mať iba pre seba. Vy ste mi prekážali. Stále o vás rozprával. Kým ste boli vy, nebol celkom môj.“

„Milovali ste ho?“

„Veľmi. Bol chlapom, akého som chcela, na ktorého som čakala. Možno som urobila chybu, že som naliehala na rozvod a že som sa potom za neho vydala. Ako milenec bol nádherný. Mohlo to tak ostať...“

„A Galovič?“

Pozrela sa na neho udiveným, takmer pobaveným pohľadom.

„Čo ten má s tým všetkým spoločné?“

Nemohla sa pretvarovať, natoľko nie. Frank si v duchu vynadal do somárov, že mu to vôbec mohlo zísť na myseľ.

„Tak. Myslíte, že by mu bol trpel také, ako sa on vyjadruje, mravné bahno?“

„Prosím vás! Šéf a jeho sekretárka! Nepočuli ste to nikdy?“

„Počul, dosť často. Aj videl. Ale keď sa to niekomu hodilo, tak ten šéf a jeho sekretárka na to veľmi doplatili.“

„Rozvod bol ešte väčším rizikom. Veľmi sa ho bál. Tam sa vlastne začínali všetky naše nedorozumenia. Ja mám, viete, proskribovaný pôvod. A on napriek sladkému hrkútaniu nemyslel

iba na mňa. Už vtedy sa driapal nahor. Chcel spraviť kariéru.“

Frank sa odmičal. Chcel spraviť kariéru? Iste, chcel urobiť kariéru, ale nebolo to trochu aj preto, že ti chcel imponovať, že ťa chcel zasypať leskom, že ti chcel dokázať, že nad neho vo svete niet?

„Vy...“ opýtal sa po chvíli, „ste nechceli?“

„Čo?“

„No, vám bola jeho kariéra proti mysli?“

„Samozrejme, že nie. Ale viem, ako sa o mne hovorí, že som ho do nej voštvala. To nie je pravda. Zlyhali sme práve v tom, že sa mu kariéra stala žiadúcejšou ako ja.“

„Teraz čosi predstierate.“

„Prosím vás! Pozrite sa na mňa. Potrebujem to? Čo by som z toho mala?“

„Možno... možno ste si to všetko len inak predstavovali.“

„Nie. Uspokojila by som sa s rybou na obed a s vrecom na seba. Chcela som chlapa. V tom som sa azda mylila. Dnes už niet chlapov. On sa zdal chlap, ale nebol.“

„Poznal som ho dobre. Viem, či bol, či nie.“

„Možno bol. Ale prestal byť. Trasia sa o seba, o svoje postavenie, bojí sa každého, všetkých, a preto musím žiť ako zajatkyňa v tomto dome. K nám nikto nechodí. Nikto k nám nechodí, a on stále skúma steny, či mu niekde nenastrčili odpočívacie zariadenie. Je to doživotný žalár. Niet z neho úniku.“

„Máte nápadné auto.“

Jej šedivé oči sa trochu zúžili.

„Ach... ja sa s tým netajím. Hnevá ma len, že musím navonok zachovávať dôstojnosť. Aj vás som mala dávno poslať preč. Ale dnes sa mi nechce. Rusi majú na to výborné slovo: naplevať...“

Frank zaraz vstal.

„Prepáčte...“ zamrmľal, „naozaj...“

„Čo ste sa tak nafakali?“ posmievala sa mu. „Aj vy sa bojíte? Čoho sa všetci tak bojíte? Povedzte, čoho sa vy chlapi bojíte? Kedysi, ak to nie sú legendy, ste sa nebáli ani neba, ani pekla, ani Nemca.“

„Ja... tu nejde o mňa...“

„Ale áno, o vás ide, o nič inšie. O vaše mizerne platené miesto. O miestčko na našom výslni. Povedať vám, čoho sa tak

bojíte? Galovič bude mať zajtra na stole hlásenie, že ste tu boli do rána. Hlásenie s podrobnosťami. Kedy zhasli veľké svetlá v hale, kedy sa zažalo svetlo v mojej izbe.“

Franka čosi vydráždilo.

„Povedzte, koľko mužov sa tu už takto bálo?“

„Ste prešibaný. Máte pravdu. Aj ja sa bojím. Ale ja som len žena. Môžem kadečo zapríčiniť, no rozhodovanie o tom, či som zapríčinila, či nie, je aj tak v rukách mužov.“

Frank sa márne snažil skrútiť rozhovor na čosi inšie. Šikovne mu unikala. Páčila sa mu. Veľmi. Ale načo ho vovliekla sem, do tejto izby? Pre dráždenie nervov? Alebo chce všetko zo seba vymiesť, potrebuje sa vyhovoriť a Frank je prvý, kto sa jej náhodou priplietol do zhovorčivej nálady? Páčila sa mu. Chcel ju. Ale – ako? Takáto hra je konečná a do rána už nie je ďaleko, páčila sa mu, chcel ju a uvedomoval si, že je to jediná príležitosť, ktorá sa, pravdaže, kráti, uniká. Ale čo si počať?

Má si k nej prisadnúť, zvrátiť jej hlavu nazad? Má si z ničoho nič pokľaknúť a vyznať je horúcu lásku? Nie on. A nie jej. Noc musí dozrieť, aby z nej niečo bolo, ale ona úmyselne uniká. Hrá sa. Hrá sa, ale Frank potom nevie, čo tu má ešte robiť. Ale zdvihnúť sa nevedel. Páčila sa mu. Rozhodol sa pre útok.

„Váš portrét je veľmi pekný...“

„Áno? Páči sa vám?“ Zrejme ju to tešilo.

„Ste krásna žena...“

Vybadala hned, kam mieri.

„Viem...“ povedala. Frank sa jej posmechom nedal pomýliť.

„Boli by ste nádherný model.“

„Model? Na čo?“

„Na akt.“

Smiala sa. Smiala sa nahlas, čisto, krásne.

„Och, vy...“ vstala, chytila mu hlavu do rúk, pobožkala ho, „och, vy ste milý.“

„Myslel som to vážne.“

„Nevedela som, že robíte aj akty. Ako sa to robí?“

„To je dosť zložitá procedúra,“ ustupoval Frank. „Model musí pred snímaním najmenej hodinu odpočívať. Šošovka je nemilosrdná, zachytí všetko, vrezky gumy od nohavičiek, deformácie od podväzkového pásu, červené čiary po podprsienke, po ra-

mienkach. To všetko musí najprv zmiznúť, telo musí byť hladké a biele..."

„To som nevedela.“

„To málokto vie.“

„A myslíte, že by som bola na to súca?“

„Ideálne.“

Opäť sa začala smiať. Dlho, zvonivo, čisto.

„Teda...“ smiala sa, „takto po mne ešte nikto nešiel. Čo si muži všetko nevymyslia...“

„Páčite sa mi.“

„Ste tak chutne farbavý, Frank... že je to až nádherné.“

„Páčite sa mi.“

„Na to je už neskoro, Frank. To moje nápadné auto... spomenuli ste ho. Rozumela som vám, dúfam, dobre, chceli ste tým povedať, že ho sem-tam vidáte na nezvyčajnom mieste?“

„Na niekofkých.“

„Na jednom. Vždy na jednom. Pravda, raz, dva razy ste ma mohli vidieť na inom, ale vždy dlho na jednom. Môžem vám o tom rozprávať bez rizika, k mojej povesti Messaliny už niet čo pridať. Na ktorej receptii ma pristavil taký chutný chlapec. Pozrel mi do očí, povedal: páčite sa mi. Chcem vás. Na inej receptii som našla pod kabelkou kľúč, zakrútený do papiera s adresou. Pravdaže, najprv som sa presvedčila, kto na nej býva. A on? Nikdy vám nerozprával, ako ma dostal? Nie? To sa čudujem. Bez jediného slova. Nie som z tých, ktoré predstierajú záujem o zbierku motýľov, a vy ste babroš.“

Pochopil. O pol tretej je už neskoro začínať noc, najmä ak má byť jediná.

Páčila sa mu. Páčila sa mu ešte väčšmi. Nie ako Licka. Licka, to bolo dlhé trápenie. Táto sa mu páčila tak akosi, že sa bez toho dá zaobísť. Krásne, ak áno, nič sa nestane, ak nie. Škoda neopakovateľnej príležitosti. Ale musel ju obdivovať. Je v nej viac, ako tušíl.

Pozrel sa na hodinky. Vstal. Ešte ho zdržala.

„Ešte nie, ešte ostaníte chvíľu...“

Bol zmätený. Nevedel, čo ešte chce.

„Prečo za ním sledíte?“

Frank sa ani neusiloval skryť svoj úžas a zmätok.

„Sledíte po ňom. Pasiete po ňom. Pozorujete ho. Vyhýbate sa styku s ním, ale vždy ste mu v päťach. Nevynecháte jediná príležitosť, keď sa môžete dostať do jeho blízkosti. Nerobte sa hlúpym, nie som taká hus, vy sa nazdávate, že vidíte všetko, ale ja vidím o čosi viac, ja okrem toho, čo vy, vidím aj vás!“

„Má to byť – varovanie?“

„Nie, Frank. Zle ste ma rozumeli. Len som zvedavá. Nemyslím si, ako vy kedysi o mne, že v tom má prsty Galovič. Ani si nemyslím, že z toho chcete niečo vyťažiť. Frank, niekofkokrát som vás videla, ako ste fotografovali. Načo vám to je?“

„Vy viete ísť človeku na telo. Ale vás, aj to ste si iste mohli všimnúť, nefotografujem nikdy.“

„Viem, že sa nad ním zmráka. On je už taký otupený, že to necíti, nevidí. S ním je koniec, Frank. Je to už len otázka času. Pre mňa to bude možno vyslobodenie, aj keď si iste užijem svoje. Nie som taká naivná a hlúpa, Frank, ako ste si možno aj vy mysleli. Viem, kedy ste ho zavrhlí, aj približne tuším prečo. On je už mŕtvy, Frank. Ešte o tom nevie, ale je mŕtvy. Mrzelo by ma – ani nie tak kvôli nemu, ale len tak – keby ste kopali do mŕtveho.“

„To som nikdy nemal v úmysle.“

„Musíte mať veľmi zaujímavú zbierku motýľov, Frank...“

Usmial sa. Nepovedal nič.

„Mala som vás v hrsti, Frank. Mohla som vás zničiť. Stačilo len čosi naznačiť. Ste hrdý na to, že vidíte všetko. Vtedy v tom lese ste si mysleli, že vás nikto nevidí. Tí, čo mali vidieť, nevideli. Ja som videla, Frank. Volá sa to teleobjektív pravda?“

„Vy ste úžasná...“ vydýchol Frank.

„Teraz sedite tu, v mojej izbe, za dosť zvláštnych a riskantných okolností. Nevieť, či dobre chápete, čo tým chcem povedať, Frank...“

„To bola zbytočná otázka.“

„Nenávidím ho. Keď pije, je zlý, a ja sa trasiem pred každou nocou. To radšej – veď ste dnes videli. Ale to je moja a jeho vec, Frank. Je sám. Nikoho nemá. Ani ja som mu nebola tým šťastím, ktoré hľadal. Niekedy mi ho je ľúto. To som vám chcela povedať, Frank. Boli ste mu kamarát.“

„To je strašné, strašné, čo hovoríte.“

„Vôbec nie strašné. Len sa obzrite okolo seba. Normálne. Tak žijeme. My hore, vy dolu, všetci tak žijeme.“

Zdvihla sa.

„A teraz prepáčte, Frank, nie som už z tých, čo vyzerajú sviežo po pretancovanej noci.“

Vstal. Definitívne. Pobožkal jej ruku. Pri dverách mu ponúkla ústa. Len tak. Na rozlúčku.

„Škoda...“ povedal. Ak si to aj ona myslela, nebolo to na nej vidno.

Frank kráčal domov plný zmätku. Taká žena, taká nádherná žena! Vo štvrtok nato šiel náročky tichou, zle osvetlenou ulicou. Parkovalo tam nápadné športové auto západnej značky.

-8-

V esprese bolo teplo a živo. Študenti, redaktori, šoféri, špehúni, milenci. Jednotlivé slová splyvali do hučivého, trvalého hluku. Nikoho tu nezaujíma, že neďaleko odtiaľto leží ktosi na márach. Vo veľkom meste umiera každý deň niekoľko ľudí a niekoľko sa ich narodí. Veď kto to bol? Kto z týchto mladých ho poznal? Kto s ním kedy prišiel do styku? Z novin a z fotografií vedeli, že existuje. O jeho minulosti nevedeli nič, ani ich nezaujímala. Triedny boj? Bolo čosi také? Povstanie? Čo im stále vykrikujú, že za nich bojovali, mreli, hladovali? To bolo. Dnes sú iné časy. Nikto im nemá čo vyčítať, že sa narodili.

A v poslednom čase aj tak bolo okolo mŕtveho štátnika ticho...

Nezomrel predvčerom. Frank by mohol presne zistiť dátum a hodinu jeho verejnej smrti. Správy tlačovej kancelárie majú na každom liste dátum a minútáž vydania. Jedného dňa rozoslala tlačová kancelária na farebnom papieri redakciám všetkých časopisov, rozhlasu, televízii dôvernú informáciu s upozornením, že sa v nijakých článkoch ani reláciách nemá objavovať jeho meno a fotografia.

Vtedy verejne zomrel. Ešte o tom nevedel, o belasej dôvernej informácii pred ním nikto ani nemukol, medzi novinármi nemal nikoho, kto by ho bol na to upozornil. Vo Frankovej redakcii sa veľmi chechtali na výbuchu jeho zúrivosti, keď videl v novinách, ako sa Galovič, a nie on, objíma s cudzím veľvyslancom. Zavolať si vtedy riaditeľa kancelárie a vyhrážal sa, že tú novinársku bandu celú vyháďže. Redaktori si z neho robili posmech. Bol už taký opustený, že nepochopil, o čo ide? Sám kedysi dával tlačovej kancelárii podobné príkazy o iných, ktorí verejne zomreli.

Ktovie, či si v posledných týždňoch svojej vlády vôbec všimol, že ľudia, jeho ľudia, ľudia okolo neho sa voči nemu správajú

celkom inak. Odmeranejšie, familiárnejšie. Odmeranejšie ti, čo sa báli, aby sa nezviezli spolu s ním, familiárnejšie ti druhí, ti, čo prispeli k jeho pádu a očakávali za to odmenu vo forme, povedzme, nástupníctva.

Po dlhé roky sledovali jeho zápas s Galovičom. Prehral. Proti Galovičovi aj tak nemal nikdy výhľady. Ale povedal mu to vôbec niekto?

Ešte zvolával gremiálky, porady, kabinetné zasadania, ešte usporadúval bankety, ešte podpisoval, prikazoval, úradoval, ale už neexistoval. Čo nie je v novinách, verejne neexistuje.

Dnes vyšla tlač orámovaná čierne. Oficiálny portrét štátnika sa díva na čitateľa z prvých strán. Jeho meno bude ešte zajtra a pozajtre vysádzané veľkými písmenami na prvých stranách. Ešte o týždeň prinesú týždenníky jeho fotografiu, hodnotenie jeho osobnosti, nekrológy. O rok sa objaví v historickom kalendári jeho fotografia a skrátene životopisné údaje. Potom sa budú objavovať len v sumároch. Narodil sa, zomrel... o desať, pätnásť rokov už veľmi mnohým ľuďom neprípadne jeho meno nič.

Sú také ulice, pomenované neznámymi menami, o ktorých nikto nič nevie. Ale podľa neho ani nijakú ulicu nepomenujú. V centrálnom archíve tlačovej kancelárie zostanú tri jeho fotografie pre prípad, ktorý sa sotva vyskytne, že by ich niekto v budúcnosti potreboval.

Už teraz nechýba nikomu. Aj tí, ktorým ublížil, si nad správou o jeho úmrtí povedali: dosť, je mŕtvy, tým sa všetko končí. Možno holič, ktorý ho strihával, si ho zavše pripomenie. Dával dobré prepitné. Možno niektorý z dávnych spolužiakov, keď bude po rokoch prezerať fotografiu triedy, zastaví sa pri jeho tvári. Kto toto bol? Ach áno, ten. A možno práve v tejto chvíli si niekto hovorí, tak tých päťdesiat korún, ktoré som mu pred dvadsiatimi rokmi požičal, mi už nevráti.

To sú dosť mizerné spomienky na človeka, ktorý zomrel. Iste nie sú jediné, ale aj tie ďalšie sú len podobné.

Frank sa poobzeral po esprese.

„Možno som tu jediný, kto na neho pomyslí...“ povedal si. Ani on nie s ľútosťou, ale – možno predsa. Frank ho poznal, Frank vie, ako si ten mŕtvy zbabral život. Ako a za čo.

Frank chcel práve vstať a odísť, keď ho niekto plesol po zátyl-

ku, až zaboľelo. Nazlostene sa obzrel. Aj mladým ľuďom pri susednom stolíku sa to bujné priateľské gesto videlo prituhé, zmĺkli, s napätím čakali, čo z toho bude. Za Frankom stál zaslúžilý umelec, akademický maliar, známy.

„Tak čo, zomrel ti priateľ...“ oslovil Franka a tváril sa pritom, akoby sa bol pred chvíľou dozvedel, že vyhral prvé poradie v športke.

Franka pochytila zlosť.

„Zomrel,“ odvrkol. „Zomrel mi priateľ. Ale ja som mu nikdy neliezol do riti.“

Maliar zrazu nevedel, čo si počať. Vycítil Frankovu podráždenosť a vytušil, že sa to nemusí dobre skončiť.

„Ty hneď vyskakuješ...“ pokúsil sa zahladať hroziaci spor. Ale už sa to nedalo.

„Ty parazit! Ty voš! Myslíš, že nikto nevie, za čo a od koho si dostal titul zaslúžilého posranca? Teraz, keď je mŕtvy, opovažuješ sa kydať na neho hnoj?“

Maliar už vedel, že je zle. Obzeral sa, kade zmiznúť. Ale už bolo neskoro. Frank ho vtisol na stoličku. Nedbal, že v esprese je zrazu celkom ticho a že sa všetci zvedavo pozerajú k jeho stolu.

„Neujdeš. Teraz budeš sedieť, lebo ťa na tú stoličku pribijem. Nazdávaš sa, že nikto nevie, prečo ti jury každoročne udeľovala ceny za tie tvoje machule? Kofko štátnych objednávok na staničné haly, idiotské fresky, reštauračné siene, ktorými si zasvinil celú krajinu od západu na východ, si dostal s jeho pomocou? Myslíš, že nikto nevie, za čo? Ja viem, za čo.“

„To si vyprosujem...“ bránil sa chabo maliar. „Nemám s tebou čo hovoriť.“

„Máš! Máš so mnou čo hovoriť, a budeš so mnou hovoriť, a teraz. Potom sa môžeš ísť ponosovať, kam chceš, ak máš na to dosť bezočivosti a odvahy. Ty si ma oslovil, nie ja teba, tak si ma teraz pekne vypočuj. Si lajtnik. Si žijúci dôkaz lajtnika. Keby sa mne opovážil niekto vykričať do očí, čo ja teraz vykrikujem tebe, skočím mu na pažerák a nepopustím, kým nezmera vie. Ale ty si lajtnik, ty hoduješ len na mŕtvole. Kým žil, dával si mu k dispozícii svoj ateliér a podhadzoval si mu kurvy. To je, pravdaže, tvoja vec. Ale nebudeš sa na ňom vršiť, keď je mŕtvy.“

Si lajniač a lajniačom zostaneš, ale ja sa postarám, aby všetci vedeli, že si lajniač. A teraz odpáľ. Smrdíš!"

Maliar sa nedal dva razy núkať. Vybehol ako potkan. Aj Frank vstal. Mrzelo ho už, že sa nechal tak strhnúť hnevom. Výstup zelektrizoval všetkých špehúňov v lokáli. Ako Frank odchádzal, dvaja vyšli súčasne s ním. Frank zastal a posmešne sa na nich zadíval. Čo chcú? Majú prípad? Poznajú ho, aj on ich pozná. Čo budú hlásiť? Že urážal pamiatku mŕtveho? Ale veď on sa ho vlastne zastával. Lenže nebudú hlásiť práve to, že sa toho mŕtveho zastával?

„Ťažká služba..." neodpustil si malú provokáciu. Tí dvaja sa zamračili a zmizli. Frank sa s uspokojením díval, ako sa tratia za rohom ulice. Čosi sa zmenilo. Ešte pred pár rokmi by ho boli zbalili. Teraz sa im už možno vysmiať do očí. Je to veľa? Je to málo? Frank by nevedel odpovedať. Je to naisto dosť, keď sa už ľudia nemusia na každom kroku triasť a obávať sa i nevyslovenej myšlienky, ktorá sa im zrodí v hlave.

Frank sa vracal do smútočnej siene. Bol na seba namrzený. Nemal sa tak dať vyprovokovať. Načo? A čo má druhým vyčítať, poburovať sa, že niekto robí monumentálne machule? Nerobil a nerobí on sám monumentálnu fotografiu? Tribúny, zhromaždenia, bankety, parády, manifestácie, oslavy, úsmevy, len úsmevy, z tuctového robil jedinečné, z podenkového večné. Kde je to večné, historické, neopakovateľné, čo zachytil na tisícoch fotografických záberoch? V mŕtvych, zaprášených archívoch, nepotrebná starina. Tak čo sa uráža, čo vykrikuje? Prečo ho tak pobúrilo, že ho niekto nazval priateľom mŕtveho? Nebol? Bol, býval, takmer polovicu života prežili bok po boku. Neskoršie sa medzi nimi čosi zbabralo. Ale dá sa vytrieť to minulé z pamäti, z vedomia, zo života?

Frank mal čoraz horšiu náladu. Prečo tak vyskočil? Nebol aj to strach? Strach, že ho môžu spájať s tým mŕtvym, strach, že ho ktosi na porade zahriakne: ty čuší, aj ty si bol jeho nohsledom. Strach, že iný zaujme jeho miesto banketového reportéra? Frank dobre vie, že mu niektorí kolegovia závidia jeho postavenie. Niet čo závidieť, ale závidia mu. Jeho kariéru si vysvetľovali dlhé roky tým, že má mocných tamhore, a vedeli aj, kto sú tí mocní, či lepšie, kto je ten mocný. Bola to len do istej miery a do

istého času pravda. Teraz, pravdaže, bude o všetkom rozhodovať Galovič, a ten nemá Franka rád. Možno je tento pohreb poslednou Frankovou prácou na výslni spoločenského života. Možno ho už zajtra pošlú robiť budovateľskú fotografiu, úderníkov, dojičky, mladé ženy za strojom. Zmení sa niečo? Namiesto mikrofónov bude fotografovať stroje, stroje a ešte nejakú tvár pri nich. Bude cvakať, ako cvakal, pracovne sa nezmení nič. Ale inak sa zmení všetko. Aj medzi fotografmi sú prominenti a Frank bol dlho jedným z nich, ba čo viac, bol na čelnom mieste. Už nebude. To sa zmení. Frank to cíti už dlhší čas a tuší, že toto je jeho posledný štátny pohreb. A darmo si nahovára, že toho má už aj tak po krk, predsa len to nebol zlý pocit byť v blízkosti veľkých, rozprávať sa s nimi, môcť sa ukázať na miestach, kam iní nemohli.

Ale stojí to všetko za to, že zaprel kamaráta? Frank zastal. Zaprel ho? Veď ho predsa bránil proti tomu lajniačovi? Márne si čosi nahovára. Pravdaže, zaprel ho. Pobúrilo ho, že ho maliar nazval priateľom mŕtveho. To ho pobúrilo. Preto sa tak na neho osopil. Z obavy, že by ho niekto mohol spájať s tým mŕtvym.

Frank s ním už dávnejšie prerušil styky. Prestal si ho vážiť, vysmieval sa z neho, odsudzoval ho. To sa medzi dvoma ľuďmi stáva, ale to neznamena, že možno anulovať toľké roky spoločne prežitého života! Keby mal Frank odvahu opýtať sa sám seba, či futuje, že sa s tým mŕtvym voľakedy ráčil, asi by sa nezmohol na jednoznačnú odpoveď. Lutovať? Lutovať najkrajšie roky života, ktoré prežili spolu, bok po boku? Čo by Frankovi ostalo, keby z nich toho druhého vytrel? Vlastný život nemožno anulovať a Frankov vlastný život, to bol aj ten druhý. Ten, ktorého zaprel v hodine, keď ten druhý bol strašne sám, v hodine, keď mal vykriknúť: nie je mi ľahostajný, mal som ho rád a napriek všetkému, čo sa stalo, nie je, nemôže mi byť ľahostajný ani dnes... najmä dnes nie!

Spomienka za spomienkou, chvíľa za chvíľou sa vracajú Frankovi do mysle. Neusporiadane, ale úplne, jedna strieda a zaháňa druhú. Vtedy – pobili sa. Strašne sa pobili...

Frank bol už vyučený fotograf. Pracoval do štvrtej v ateliéri. Ten druhý ho čakával pri rieke. Frank vtedy miloval dievča, čo sa večer čo večer vždy po práci pridalo k nim. Keď bol teplejší

večer, kúpali sa nahi v zátok, obrastenej hustou vrbinou. Nahovárali si, že aj tým búrajú staré prežitky. Dvaja mládenci, dievča, patriace jednému z nich, a hľa, niet meštiackych priehrad medzi nimi, dívajú sa na ňu, ako ide do vody, urastená víla, mesiac sa jej ligoce na nahom tele, skočia za ňou, plávajú hodný kus, vykrikujú, smejú sa, je im spolu dobre, vo dvoch, v akomkoľvek inom zoskupení by im nebolo tak dobre, takto im je nádherne. Páči sa im, prečo by sa nepáčila? Je pružná, pekná, odvážna, radosť ju vidieť, ale je Frankova, je to Frankovo dievča, to vie každý. To musí vedieť každý a každý to musí rešpektovať.

Raz sa prechádzali pri rieke, tak ako vždy. Čakali na dievča. Frank bol akýsi nesvoj, oneskorila sa, a to bolo u nej nezvyčajné. Každú chvíľu sa díval na hodinky. Raz, keď sa zase pozrel na hodinky, povedal ten druhý:

„Margita dnes nepríde.“

Povedal to akosi čudne, až Frank spozornel.

„Čo je?“ opýtal sa.

„Čo má byť?“ vyhol sa ten druhý odpovedi.

„Prečo by neprišla?“

„Tak. Viem, že nepríde.“

Zastali proti sebe.

„Povedala ti niečo?“

„Nie. Nič.“ Frank nevedel, čo si má myslieť. A na tom druhom bolo vidno, že sa k čomusi odhodláva, k čomusi, čo vôbec nebolo ľahké.

„Máme sa s Margitou radi...“

Frank ešte nepochopil. Čo to má byť? Isteže sa máme s Margitou radi. Prečo mu to hovorí? Ako to vlasne myslí? Margita je jeho, Frankova, každý vie, že je jeho.

„Ako to myslíš?“

„Tak. Máme sa radi.“

Frank márne hľadal jeho oči. Ten druhý sa díval do zeme. Až v tej chvíli Frank všetko pochopil. Naraz a všetko. Zmija! Ech, také sú všetky...

Potom čosi zarezalo, hlboko, žeravý nôž sa zapichol Frankovi do hrude a rezal, páľil, neznesiteľne bolel.

A potom Frank skočil. Bez výkriku, bez varovania. Skočil k tomu druhému, chmatol ho za hrdlo a stiskal, stiskal, videl, ako

mu pred očami znenávidená tvár fialovie, ako márne otvára ústa... v poslednej chvíli sa tej svini podarilo chytiť Franka za palce a oslobodiť sa zo smrtiaceho zovretia. Vzápätí kopol. Kopol strašne, Frank myslel, že mu odletela noha od členka. To iba znásobilo jeho zúrivosť, vrhol sa na neho, zrazil ho na zem, a mlátil, rozmlátil mu nos, ústa, obočie, koleno mu vrazil do podbrušia. Ten druhý zreval od bolesti, vymrštil obidve nohy a prehodil Franka cez seba. Pod strašnými ranami cítil Frank, ako slabne, ako z neho uniká všetka vôľa a sila, členok mal v plameni, vzopál sa, poslednými silami zhodil zo seba smrtiacu záťaž, a prv ako sa ten druhý stačil pozbierať, zasadil mu tvrdý hák, po ktorom sa odporúčal na zem. Prvý. Druhý. Tretí úder. Frank zacítil rezavú bolesť v prstoch. Pozrel si na ruku. Hánky mal dokaličené, dorezané na zuboch toho druhého. Ten sa ešte raz pokúsil vstať. Frank ho posledným úderom pribil o zem. Potom ostal stáť, ťažko oddychoval a pomaly sa mu vracalo plné vedomie a súvislosti. Pri nohách mu ležal ten druhý, dobitý, krvavý, neschopný sa hnuť. Len chrčal. Keď chrčí, tak ešte žije. Frank ho chytil za nohy, stiahol ho do plytčiny, namočil mu hlavu do vody a potom si pomyslel na čosi lepšie, zabiť, zabiť ju, zabiť tú zmiju!

Frank dodnes nevie, ako sa dostal do tej ulice. Nič nevedel, nič necítil, na nič sa nepamätá. Musel sa ponáhľať, nohu mal stále v ohni, rýchlo puchla, musel dôjsť, musel sa ta dovliecť, musel ju zabiť.

Potom stál pred tým domom, pred domom, kde sa večer čo večer lúčil s dievčaťom, a zrazu bol slabý a biedny a nevedel, čo má robiť. Ulica bola prázdna, len od rieky sa prostriedkom vozovky vliekol akýsi mátožný tieň. Frank sa stačil odtiahnuť za gaštan. Neskoro. Ten druhý ho zbadal.

„Si tu?“

Frank mlčal, ale ten druhý vedel svoje.

„Viem, že si tu. A Margitu nechaj na pokoji!“

Frank vyšiel spoza stromu, ťažko sa vliekol k tomu druhému. Každý krok bol pre neho utrpením, ale vliekol sa vytrvale k tieňu uprostred tmavej ulice. Ten druhý sa ani nepohol. Čakal. Frank ho chytil za hrdlo. Ten druhý sa nebránil. Frank uvoľnil zovretie. Nemohol. Nemohol to urobiť. Pustil toho druhého a vliekol sa

preč. Za ním čosi buchlo. Obzrel sa. Na zemi ležal temný tieň. Nechal ho ležať, jeho myseľ, jeho vedomie vyplnila jediná myšlienka. Špitál. Špitál je blízko. Musí vydržať aspoň po vrátnicu.

Vrátnik, keď ho zazrel, len zalomil rukami.

„V Riečnej ulici... leží v Riečnej ulici...“ zachrčal Frank. Pokúsil sa ešte o krok, skrikol od bolesti a spadol na schody.

Ešte v ten večer ho pozašivali, zlátali, nohu mu dali do sadry a zavesili na hák. Na všetky otázky odpovedal Frank zarytým mlčaním. Lenže taká bitka medzi takými kamarátmi sa utajiť nedá. Aj toho druhého dovezli do nemocnice. Mesto malo svoju senzáciu. Za Frankom prišiel četník. Chcel všetko vedieť, všetko, márne ho Frank posielal do čerta, nedal sa odbiť. Líškal sa, hrozil, nahováral Frankovi, že by mohol dostať vysoké odškodné za ťažké ublíženie na tele, upozorňoval ho, že je jeho povinnosťou podať trestné oznámenie na nebezpečného násilníka. Je to iba formalita, stačí podpísať už vyplnený formulár.

Chceli toho druhého dostať. Chceli ho postaviť pred súd ako nebezpečné individuum, ohrozujúce životy a zdravie pokojných občanov. Z buriča a revolucionára chceli urobiť násilníka, chceli ho mať v trestnom registri trochu inak, ako ho tam už mali, ako kriminálneho zločinca, potencionalneho vraha. Vôbec ich nezaujímalo, čo sa vlastne medzi nimi stalo. Chceli toho druhého, ten ich zaujímal, báli sa ho, už vtedy vedeli, čo z neho vyrastá.

„To sú sprostosti, pán strážmajster...“ zahováral Frank, „všetci v meste vedia, že sme kamaráti.“

„My vieme svoje. A niekto vás predsa musel tak doriadiť,“ netrpezlivo odsekol četník.

„Vy tomu nebudete veriť, pán strážmajster. Zrazil som sa s lokomotívou. Vykofajila sa, chuderka, ešte teraz tam leží na hrádzi,“ vysmieval sa Frank četníkovi. Ten sa rozčúlil. Dobré, keď Frank nechce, je to jeho vec. Ale nech sa nečuduje, keď budú stáť pred súdom obidvaja.

„Môžete ma aj s vašim súdom, viete čo...“

„To je urážka úradnej osoby,“ začal vrieskať četník. „To vám príde draho, tu sú svedkovia, ktorí to počuli...“

Četníkove výkriky zarazil až hlasný smiech v nemocničnej izbe. Pacienti sa výborne zabávali. Odpálil, celý fialový, bezmocný od zlosti.

Na druhý deň prišla Margita. Sadla si na peľasť. Nič nedbala, že sa k nej Frank obrátil chrbtom.

„Blázni...“ dohovárala mu, „taki dvaja blázni...“

„Choď preč.“

Nešla. Nepovedala už nič, ale nešla. Hladkala mu chrbát, ktorým mu mykalo od plaču. Odišla až potom, keď si od nej nechal hladkať aj ruku a keď sa na ňu usmial ako kedysi.

Po čase ich vídali, ako všetci traja chodia spolu k rieke. Všetko bolo ako prv. Len čosi sa zmenilo, taká drobnosť. Už sa za teplých letných večerov nekúpavali spolu nahí.

Frankovi sa veľmi nechcelo vrátiť do smútočnej siene. Zastavil sa v redakcii a odovzdal laborantke filmy na vyvolanie. Tá sa na neho skúmavo pozrela. Vždy si vyvolával filmy sám.

Frank sa ešte nejaký čas potuloval nevlúdnyimi ulicami a potom šiel domov na obed. Mäso na tanieri. Nechutilo mu. Doma vždy býval križ, keď Frankovi nechutilo, ale tentoraz žena nevybuchla. S účasťou mu prešla po vlasoch.

„Je ti zle, pravda?“

Myknutím pleca ju odohnal.

„Je to otrava.“

„Mal si to už dávno nechať. Iní vydávajú hrubé drahé knihy, vychádzajú im v cudzine, majú kopu tuzexov...“

„Prosím ťa...“ zahriakol ju. Nechcelo sa mu vypočuť do konca tú otrepanú gramofónovú platňu. Má pravdu, Frank vie, že má pravdu, ale má aj nešťastný zvyk vyrukovať s ňou v najnevhodnejšej chvíli.

Zdvihol sa od stola, vošiel do tmavej komory. Sňal kryciu priečku. Za ňou boli pedantne poukladané hrubé trezory. Tuzex... tu je tuzex! Vášeň, ktorá stála Franka len na papieroch a filmoch tisíce. Dokumentácia, akej na svete niet. Tu je každý. Tu je všetko.

Kedysi, krátky čas, boli na trhu celofánové albumy veľkosti deväťkrát dvanásť, v obaloch z tenkej umelej hmoty. Frank ich vtedy nakúpil dvadsať a neskôršie ľutoval, že neskúpil všetky. Tých dvadsať – do každého sa vojde päťdesiat fotografií – už dávno nestačí. Frank ich na chrbte očisloval arabskými číslicami. Vie presne, čo v ktorom je. Stačí načiahnuť ruku.

Frank sa načiahol, vybral z prostriedka jeden album. Veľký muž, aj ten je už dávnejšie mŕtvy, stojí na balkóne hotela, v ktorom

sa pred polhodinou ubytoval. Stojí dojatý a uveličený, kýva zástupom, zhromaždeným na námestí pod balkónom. Polhodinu, iba polhodinu je v provinčnom meste. Dvetisíc mladých v belasých košeliach ho prišlo pozdraviť, kričia: nech žije, tleskajú, domáhajú sa ho. Veľký muž dojata kýva na pozdrav. Toľko obdivu! Toľko lásky! Aká je krásna naša mladá smena!

Iný záber. Z iného mesta. Veľký muž má na hlave banicku helmu. Kráča v sprievode riaditeľa a niekoľkých inžinierov k šachte. Na ťažnej veži je štít s jeho menom. Baňu pomenovali po ňom.

A inde mikrofón. Pri ňom veľký muž, už nie celkom veľký. Rozťahuje ruky a hovorí: aj ja, súdruhovia, som zabudol na revolučnú bdelosť a ostražitosť, podľahol som zvodom nepriateľa...

A opäť tá istá baňa. Fárajú väzni. Medzi nimi známa tvár, namiesto vtedy módnej šiltovky má na hlave trestaneckú čapicu. Baňu premenovali už prv.

A brána veľkej väznice. Vychádza z nej kedysi veľký muž. Holohlavý. S malým kufrikom v ruke. Obzerá sa, či ho niekto nečaká. Nečaká ho nikto.

A zas otvorené vráta starej synagógy. Pred nimi nákladné auto. Kedysi veľký muž z neho skladá veľký bal sprešovaného starého papiera. Nad synagógou svieti nápis: Zberné suroviny, n. p.

A ešte jeden záber. Cintorín. Čerstvá jama. Pri nej skromná truhla. Luteránsky farár. Mendik s križom. Žena v čiernom. Ešte akýsi muž. Dvaja hrobári. Luteránsky farár preto, lebo katolícki nesmú pochovávať samovrahov.

Tragédia v malom. Tragédia vo veľkom. Ako sa volal ten, ktorého meno sa kedysi hrdilo na ťažnej veži veľkej bane? Frank vie, ako sa volal. Kto ešte vie? Ešte jedna žena. A pár susedov. Koľko času prešlo od záberu na balkóne hotela? Pätnásť... Pätnásť rokov. Neskôršie patrila Frank k málo ľuďom, ktorí kedysi veľkého muža pri stretnutí na ulici pozdravili.

Ale v tento deň nevedel Franka rozptýliť a potešiť ani jeho trezor. Vstal, pripevnil kryciu dosku. Nemal náladu na nič.

„Prídeš na večeru?“ opýtala sa ho žena s akousi úzkosťou v hlase.

„Neviem. Nechystaj nič. Ak prídem, vezmem si niečo studené.“

Porozumela. Teda nepríde, zase. Ostala stáť vo dverách ako vždy, dívala sa za ním pohľadom, ktorý tak dobre poznal: dobre, neprídeš, ale aspoň sa neopi... Franka to vždy hnevalo, ale tentoraz sa vrátil. Vrátil sa, chytil jej hlavu, pritisol si ju na hrud'. Tak tam chvilu bez slova stáli. Cítil, ako sa mu v rukách chveje. Chcel jej povedať čosi dobré, čosi nežné, čosi milé, ale lepšie bolo vari nepovedať nič. Pobožkal ju na rozlúčku. To už dávno neurobil. Prečo? Prečo ju nepobožká každý deň? Ved' sa majú, i po toľkých rokoch, stále radi. A ona to s ním nemá ľahké. Z platu, nech ho obracajú, ako chcú, nikdy nevyjdú. Frank je večne na cestách, a ona ho čaká. Frank vie, s akými obavami vždy na neho čaká. A vždy ho to hnevá. Za toľké roky už mohla privyknuť.

„Pôjdem dnes rovno domov...“ ubezpečuje sa. Zrazu je veľmi rád, že ju má, že je taká, aká je, že na neho čaká. Že nie je natoľko sám, ako si niekedy nahovára. A rozumie jej. A vie, čo chcela povedať, keď mu sem-tam z ničoho nič dohovárala: nepleť sa medzi nich! Urob knihu o väzkach. To je trvácnejšie.

„Dnes,“ povedal si Frank znovu, „pôjdem rovno domov...“

-10-

Polohlasom vyslovená poznámka zelektrizovala Frankovu otupenú pozornosť. Rýchlo sa pozrel, kto to povedal. Zo siene vychádzali dvaja neznámi muži. Neznámi. Ten mŕtvy by povedal: dvaja z davu, dvaja z ulice. Dvaja celkom anonymní, neznámi muži.

Lebo on, Frank, pozná všetkých známych mužov. Všetkých bez výnimky. Frank sa za tie roky naučil rozlišovať a poznávať tváre. A pamätať si tváre. Tváre sú jeho profesiou. Frank vybehol von. Predbehol tých dvoch. Zameral na nich objektív aparátu, cvakol. Videl, ako sa zarazili, ako sa jeden z nich nafakal, ako ten druhý očervenel. O chvíľu budú jeden druhému trpko vyčítať: čo si nedržal zobák? Ešte sa dostaneme do nešťastia! Už nie, za také poznámky sa už ľudia nedostávajú do nešťastia. Len o tom ešte nevedia. Starý strach má ešte vždy ozrutárske oči. Frank len chcel mať zachytenú podobu hlasu ľudu. Tí dvaja, celkom neznámi, sú hlasom ľudu. Hlasom ľudu, ktorý to už nemôže dlhšie vydržať, len čo sa obráti chrbtom ku katafalku, zasvrbí ho jazyk a povie tomu druhému, ktovie, či dosť dobrému, polohlasom:

„Zomrel na urémiu...“

Frankom otriaslo. Ani toho neostal ten mŕtvy ušetrený. Čo vie jeden neverejný, neznámy občan, vedia všetci neverejní, neznámi občania.

Frank je fotoreportér. Možno povedať slávnostný, oficiálny. Oficiálny fotoreportér nie že môže, ten musí vedieť všetko. Frank vie, na čo zomrel ten na katafalku. Vie to on, vie to neverejný občan. Frank pritom rozmýšľal, či to už vie vdova. Či to vedia členovia kabinetu? Vdova by to mala vedieť. Ktovie?

Urémia je zlá choroba.

Traja význační lekáři, tri vedecké kapacity, podpísali úmrtný protokol. Ich správa vyšla v tlači. Vydala ju ústredná tlačová kancelária ako oficiálny dokument. V správe o úmrtí bola len malá zmena, tri zmenené hlásky. Leukémia. Taká malá záměna. Traja lekáři, tri vedecké kapacity, sfalšovali skutočnú príčinu smrti.

Na urémii môže zomrieť každý. Aj Frank. Aj tí lekáři. Aj ten neznámy, čo pošepkal tajomstvo inému neznámému, keď vychádzali zo smútočnej siene.

Štátnik nemôže. Štátnik nesmie. Nijaký štátnik ešte nezomrel na urémii. Štátnik nemá právo zvoliť si príčinu úmrtia. Prínajmenej nie verejne. Môže umrieť na čokoľvek, to je jeho súkromná vec, ale verejne nesmie.

Bude sa to šepkať. Od ucha k uchu. Nie o ňom, o tých druhých, o tých, čo sfalšovali úmrtný protokol.

Je to smiešne. Je to trápne a smutné, žalostné. Urémia je nebezpečná, neprijemná choroba. Niektoré orgány v tele prestanú fungovať, do krvi vnikne moč, otrávi ju, rozloží. Predstava moču v tomto puritánskom svete môže vzbudzovať nechutné predstavy. Súdiate podľa novin, veľmuži len rečia, podpisujú historické štátne akty, prijímajú oficiálnych hostí, chodia na oficiálne návštevy, vyznamenávajú, varujú a hrešia, zotrávajú v srdečnom rozhovore. To je ich verejná, ofudštená, retušovaná tvár. Že aj oni sú niekedy plní pochybností, že trpia rozličnými komplexmi, že sú neraz malicherní, neraz zlí, že – nech je to už akokoľvek komplikované a riskantné – majú milenky, že na seba v kúpeľni vyplazujú jazyk a robia do zrkadla grimasy, že ich vzpriamené postavy sú neraz dielom krajčírskoho majstra, že si radi vypijú, že neraz majú v svojej knižnici pornografické obrázky, ktoré ich bavia väčšmi ak čítanie filozofických traktátov, že to v ich domácnostiach nebeží ani po masle, že sa im rodia deti? Bol to ten mŕtvy, čo kedysi v školskej lavici šokoval Franka otázkou, či aj vládari chodia na záchod.

Pravdaže, k predstave veľkého mŕtveho akosi nepristane, že zomrel na moč v krvi. Môžu byť ľudia, ktorým to prichodí dehonestujúce. Štátnik má umierať na infarkt, to je najdôstojnejší odchod: puklo mu srdce od farchy povinností. Frankovi zišla na um tá rozkošná scéna zo Zvonodrozdova, v ktorej staručký poli-

tik zomrie pri milovaní prostitútky. Nad hrobom mu rečia, že do posledného dychu namáhavo pracoval pre blaho vlasti. Frank si v duchu opakoval mená mnohých význačných mužov z dejin, o ktorých sa vie, že zomreli na progresívnu paralýzu. V ich životopise sa o tom taktne mlčí. Marata zavraždila Cordayka vo vani. Historici to vedia, aj to vo svojich dielach konštatujú. Len zamlčujú, prečo Marat tú ženu prijal v takej nezvyčajnej situácii. Nazdávajú sa, že by to na veľkého tribúna vrhlo zlé svetlo. Frank sa upamätal na rozhorčenie starého penzionovaného ruského kontradmirála, ktorý, keď sa pýtali na jeho osobné stretnutie s Leninom, zavrčal: dajte mi pokoj! Čo stále do mňa dobiedzate? Lenin bol ryšavý, ale nikto o ňom nenapíše, že bol ryšavý, nikto nenamafuje, ako mu horela brada! Každý trepe o historickej dlážbe, po ktorej Lenin chodil. Ale vo vtedajšom Piteri boli ulice dláždené drevenými kockami. Dnes je tu všade asfalt... mafujú ho v lakirkach a on nosil baganče... Novinár, s ktorým bol Frank vtedy v meste na Neve, ten rozhovor opísal. Pravdaže, vyškrtili mu to. O tom, aký bol Lenin, predsa nebude rozhodovať nejaký senilný kontradmirál! Cenzori vedia, aký má byť! A ty, súdruh, nepokúšaj sa tu takým perfidným spôsobom znižovať veľkosť revolúcie!

Dobre. Propaganda vždy pričesávala, retušovala, ofudšťovala veľkých mužov dejin. Ale je tu aj čosi ako lekárska etika, lekárska prisaha, lekárska česť! Medicínske inštitúcie na celom svete prísne dbajú na dodržiavanie základných mravných kódexov. Lekár, ktorý sa proti nim čímkoľvek previni, nemilosrdne a navždy stráca svoj patent.

Traja známi lekáři. Známi. Frank ich všetkých troch pozná. Keď ich pozná Frank, sú známi. Frank vie o nich aj čosi viac, ako vedia mnohí iní občania, ktorí si prečítali ich mená pod úmrtným protokolom. Frank vie, že ten vysoký, pekný lekár bol osobným lekárom zosnulého. Pozná jeho občiansku i odbornú povesť. Dobrú, najmä čo sa týka odbornosti, dobrú povesť. Liečil zosnulého do posledka. Keď zistil vážnosť jeho stavu, urobil, čo mu kázala povinnosť. Prizval dvoch ďalších vedcov na konzultáciu. Nechcel, a ani nesmel rozhodovať sám. Tí traja starostlivo sledovali priebeh a spád nemoci. Iste urobili všetko, čo bolo v ich silách, aby zabránili najhoršiemu. Schádzali sa pri pacientovom

lôžku, zistili nový stav, vymenili si naň názory, určili diagnózu, zhodli sa na najúčinnjšom spôsobe liečby. Boli pri ňom aj v hodine konca. O priebehu choroby a spôsobe liečby viedli starostlivo vypracovaný protokol, ktorého kópiu posielali na informáciu kompetentným miestam.

Keď si po pitve umyli ruky, s definitívnou platnosťou podpísali úmrtný list. Frank nevie a sotva sa kto kedy dozvie, či už na tom pôvodnom dokumente napísali, že smrť zapríčinila leukémia.

Frank však vie čosi inšie. Krátko po oznámení úmrtia si dal troch lekárov zavolať k sebe Galovič.

Frank Galoviča pozná. Vie si celkom živo predstaviť, čo sa u neho počas tej návštevy odohralo.

Galovič stojí za stolom, vyzýva vážnym hlasom, ktorým nepredstiera ani zármutok, ani radosť, aby si sadli. Sám si sadá na tvrdú stoličku. Galovič na rozdiel od iných nemá za stolom vo svojej pracovni mäkké kreslo, ale tvrdú, obyčajnú stoličku. Chvíľu mlčí a významne sa díva na dokument, ležiaci pred ním na stole. Potom sa zadíva do očí trom návštevníkom. A povie svojim neprijemným, hrubým hlasom: ten dokument roztrháme, súdruhovia, pravda? Aj originál, aj všetky kópie...

Tí traja sa hniezdia. Jeden sa odváži opýtať: prečo?

„Urémia nemôže byť uvedená ako príčina smrti, súdruhovia!“

Tí sú ešte zmätenejší. Jedného z nich pobúri Galovičov tón a suverenita, s akou rozhoduje o ich záležitosti.

„Čo to má znamenať?“ vyhrkne podráždene.

Galovič čosi také očakával. Nijako sa nedá vyvieť zo svojho povestného pokoja.

„Urémii nemožno oznámiť ako oficiálnu príčinu smrti, súdruhovia...“

„To...“ odváži sa namietnuť ten najsmelší, „to, čo žiadate, je v rozpore s naším svedomím!“

Galovič sa na neho posmešne pozrie. Svedomie? Svedomie si povedal, ty inteligent? Ty docent na vysokej škole? Potom sa čudujeme, aké nepodarky nám chrlia naše univerzity! Ako to môže vyzeráť, keď im ich profesori trepú z katedry čosi o svedomí? Ty červiak, nazdávaš sa, že nikto nevie, kedy a kam chodiš do kostola? Kedy si bol posledný raz na spovedi, ty vedecká

kapacita? Jemu, Galovičovi, budeš šermovať pred očami svedomím a podobnou kresťanskou záťažou?

„To sú všetko tafafatky, súdruhovia!“

Sú zhrození. Gufatý internista s ohromnými, tučnými rukami rozhorčene vyskočí, chce tým naznačiť, že tu nemá čo hľadať. Ale je to len gesto. Gesto, nič inšie. Zastane na pol ceste, keď za sebou počuje:

„Musíte spísať nový úmrtný protokol, súdruhovia. Tu na mieste! Musíme vydať oficiálnu správu. To súri...“

Tí dvaja, čo ostali sedieť, pozerú na seba, krčia plecami. Kto krčí plecom, je už rozhodnutý. Galovič vie, čo má robiť, ako im pomôcť z pomykova.

„Ja sa do medicíny nerozumiem, súdruhovia. To je vaša vec. Urémia nemôže byť príčinou jeho smrti.“

Osobný lekár zosnulého pochopil. Aj jeho sediaci kolega pochopil. Osobný lekár býval osobným lekárom aj iných prominencií, aj takých, ktoré mu neskoršie vyčítali, pre ktoré upadol na čas do nemilosti. Aj jeho kolega, čo zostal sedieť, je jasný prípad. Galovič bude s konečnou platnosťou rozhodovať o tom, či sa stane v kabinete prednostom odboru zdravotníctva, prípadne neskoršie členom kabinetu.

Ten tretí je katolík...

Spísali a podpísali. Stačilo iné slovo s trochu zmenenými hláskami. Ihneď sa na ňom zhodli a podpísali. Galovič sa díva, čaká, potom vstáva na znamenie, že audiencia sa skončila. Ech, vy inteligenti! Takto vás mám v hrsti. Môžete sa zvijsť, vnútorne rozhorčovať, môžete si o mne myslieť, čo si myslíte – ja totiž viem, čo si o mne myslíte – keď chcem, podpíšete! Keď som chcel, podpísali ste!

Tak nejako sa to muselo stať. A Frank vie, že to mohol byť len Galovič. Vžíva sa na chvíľu do situácie tých troch. Čo by on urobil na ich mieste? Podpísal by? Nepodpísal?

Gufatý internista. Katolík, veriaci v nepoškvrnenosť Panny. Tofké roky visel osud ústavu, ktorý sám založil, vybudoval a zveľadil, na vlásku pre jeho svetonázorové zaťaženie. Niekoľkokrát ho kolegovia zachránili pred pohromou, keď varovali mocných: to nemôžeme, ten človek má svetovú povesť a autoritu vo

svojom odbore, jeho ústav vykazuje skvelé výsledky v liečbe krvných chorôb! Má teraz z nejakého donkichotského vzdoru naraz zničiť svoje celoživotné dielo? Ústav, ktorý mu je nado všetko? Majú jeho pýchu a zadubenosť odskákať trpiaci ľudia? Ten šarlatán, ktorého mu kedysi nasadili do ústavu ako zástupcu, len čaká na svoju príležitosť! Má mu ju poskytnúť? Nejde mu o seba, on sa nestráti, uživi sa. Mohol by niekde v závetri vzdialeného okresu začínať znovu. Ale načo začínať znovu, keď je tu už dobre vybavený ústav s drahými zahraničnými prístrojmi? Keď je tu zrastená skupina skvelých pomocníkov? Smie? Smie svojim vzdorom ohroziť existenciu inštitúcie, ktorá si získala také meno a dosiahla také dobré výsledky? Smie to urobiť? Je čestné a správne nepodvoliť sa tomu neandertálcovi a opustiť dobytý post? Alebo je čestné a správne, hoci ťažké, držať svoje miesto, brániť ho, zatať zuby a ísť ďalej?

Podpísal. A Frank nevie: mal podpísať, nemal podpísať?

Ten druhý... dobre pozná situáciu v zdravotníctve. Všade je neporiadok, všade kopa hlúpej, zbytočnej administratívy, lekári liečia len mimochodom, v prvom rade píšú, sú prefažení, nedocenení, zle platení, umierajú mladí... tamhore sedí byrokratický kuvik, ktorému je vedľajšie zdravie národa, hlavné sú čistučké, gufatučké, hladučké hlásenia. Každý rok bilancuje; toľko a toľko nemocničných postelí, toľko a toľko investícií, toľko a toľko lekárov, aparátov, ohuruje verejnosť číslami, korunami, počtom chorých. Nie počtom uzdravených, počtom chorých. Jasá, že plán využitia nemocničných postelí sa plní na sto percent!

On, ten čo podpísal, vie, čo, kde a ako by sa malo robiť a zmeniť! Nebojí sa ani bitky, ani rizik z bitky! Odvážil by sa vyčistiť ten chliev, cíti, že má na to dosť energie aj organizačných schopností.

Jeho menovanie je otázkou najbližších týždňov. Presuny v kreslách, ktoré nastanú po úmrti šéfa kabinetu, jeho menovanie ešte urýchlia.

Podpísal. Mal podpísať? Nemal podpísať?

Ten tretí? Ten si pozorne všimol zažltnuté bielko muža za vrchstolom.

Nadrapuj sa, nadrapuj, koľko chceš... čoskoro budeš potrebovať lekára...

Podpísal. Podpísal sa pod slovo, ktoré prvý vyslovil. On jediný pochopil tú scénu v jej plnom dosahu.

Frank ich stretol na chodbe, keď odchádzali. Šli ťažko, bez slova, s ovisnutými hlavami, nebolo im dobre. Keď si Frank neskoršie v redakcii prečítal správu, vedel prečo im nebolo dobre. A vedel, že aspoň dvom z nich dlho, veľmi dlhý čas nebude dobre, keď ich, hoci v spánku, prepadne spomienka na chvíľu pokorenia a hanby.

Frank ich pozná. Čo by urobil na ich mieste? Podpísal by? Nepodpísal? Frank nevie. A je len rád, že nemusí okrem cestovných účtov nič podpisovať. Na chvíľu sa mu zdá, že nie je celkom na zahodenie byť fotoreportérom, a nie čímsi iným. Čo aj salónnym.

Ale kto to tak rýchlo vyniesol? Tí traja? Iste nie. Na nich zverejnenie prísneho tajomstva vrhá mrchavé svetlo. Galovič? Galovič o tajomstvách nikdy nerozpráva. Galovič je tu na to, aby tajomstvá počúval. Vdova? Vedela vôbec, aká choroba skosila jej manžela? Nemusela vedieť, nemuselo ju to totiž natoľko zaujímať.

Ako sa podobné tajomstvá dostávajú na svetlo? Ani to vlastne nie je taká záhada. Nejaký laborant robil skúšky krvi. Pri zosnulom bola až do konca nemocničná sestra. Ležal na izolovanom oddelení kliniky, ale ostatní pacienti vedeli, že je tam, a boli zvedaví, v nemocnici sú ľudia vždy zvedaví. Tu padla poznámka, tu neustrážené slovko. Redaktor, ktorý v tlačovej kancelárii kontroloval oficiálnu správu, zle sa pri nej uškľabil.

„Zomrel na urémiu...“ povedal Frankovi. A Frank v tej chvíli pochopil správanie troch lekárskejších kapacít, ktoré stretol pred hodinou. Pochopil a bolo mu z toho zle.

Takisto ako večerný redaktor sa budú škľabiť, už sa škľabia všetci. Galovič to asi nechcel, Galovič je priveľmi primitívny, aby si vymyslel takú rafinovanú intrigu, ale chcel-nechcel, bola to veľmi mrchavá posledná služba tomu mŕtvemu.

Ani tomu neušiel.

Bol štátnikom.

Nijaký štátnik – pokiaľ je Frank informovaný – ešte nezomrel na urémiu.

Frank sa tak zamyslel, že zabudol na okolie. Nezbadal, že sa

čestná šestica vystriedala. Keď sa pozrel po dlhej chvíli ku katafalku, stál tam Muklík.

Muklík... Franka zamrzelo, že premeškal striedanie. To mu nemalo ujsť. To mu nemalo ujsť!

Franka náhle pochytila nezvyčajná horlivosť. Vyšiel spoza bronzových dverí, cvakal Muklíka spredu, Muklíka zozadu, Muklíka z boku, Muklíka v detaile... ustrašené potkanie očká muža, stojaceho na čestnej stráži, nafakane, zmätene poletovali sem-tam, márne hľadali nejaký oporný bod, na ktorom by sa mohli zachytiť. Frankovi bolo veľmi ľúto, že nemá pri sebe kýchací prášok, ale akoby nebesá vypočuli jeho tajné želanie, mužik na čestnej stráži začal zrazu mŕštiť nos, zovrel ústa, pomykalo mu rukou, nevydržal, musel si poškriabať nos, cvak, mal ho, ostatní členovia šestice zle na Franka zazerali, pochopili, aké divadlo tu predvádza, ich nahnevané oči ho posielali: choď preč, nevyrušuj, čo nedáš pokoj! Aj oči Frankovej obete prosili, ubolene, utrápene prosili: čo ma mučíš, čo ma napádaš, prestaň, lebo tých niekoľko minút už nevydržím. Frank predvádzal svoje čudné divadlo, kľakal, bral mužika z pohľadu, potom zdvihol aparát do výšky, chcel ho mať, chcel ho mať spolu s mŕtvym, malý Muklík škriabajúci si nos a Veľký mŕtvy v pozadí. Nikto tu snímku nevidí, nikto jej neporozumie, len Frank jej porozumie, a Muklík vie, prečo ho tak horlivo fotografuje.

Viditeľne si vydýchol, keď prišla ďalšia šestica. Frank šiel s vystriedanými za plentu. Muklík si vreckovkou utieral z čela studený pot. Utrápene a vyčítavo pozrel na fotografa.

„Ako sa ti stálo?“ opýtal sa Frank škodoradostne.

„Daj mi pokoj...“ odvrátil sa mužik. Vyhĺkli mu slzy. „Konečne slzy v dome smútku,“ povedal Frank. Na mužikovi bolo vidno, že by sa najradšej na neho vrhol, keby... keby mal dosť odvahy. Spomienka na mnohé dávne facky a kopance schladila jeho zlosť do patričných medzi.

Už v škole udával. Volal sa Miklík, ale od malička mu prischlo posmešné Muklík. Už v škole žaloval všetko, čo vedel, a keď nevedel nič, tak si vymyslel. Zbili ho. Žaloval, že ho zbili. Znovu ho zbili. Znovu žaloval. Znovu zbili... už v škole sa od neho všetci odvracali ako od čohosi štitivého, nečistého. Mal to v očiach. Mal to v postave, v chôdzi, mal veľké uši, akoby ho

poznamenávali na celý život. Veľké uši... sliediť, počúvať, žalovať, udať. Za vojny šťval na toho mŕtveho, na Franka, na ich skupinu zabijakov, nadával im do boľševickej zberby, do vrahov, zradcov, diablových zapredancov, sadistických podfudí, nadával im verejne, v tlači, vo svojom fašistickom plátku, ktorého bol šéfredaktorom. Ešte v poslednom čísle, deň pred príchodom Červenej armády, sa vyhrážal: vrátíme sa a zašliapneme tú zberbu.

V servilnej horlivosti a v špinení ľudí prekonal všetko známe. Frankovi neraz prichodil ako prasa, chrochtajúce rozkošou nad špinou. Pritom bola všetka jeho námaha márna, bol luterán, bol síce členom, ba aj funkcionárom gardy, ale bol luterán, a tých vtedy nepúšťali ku korytu. Na špinavú robotu bol dobrý, a to bolo všetko.

Ale jemu to neprekážalo, s akousi zarytou posadnutosťou šťval, šťval do posledka. Bola to mánia, mal noviny, mohol sa v nich vríšiť, odtláčať slizké nadávky, urážky, asi mu dobre robilo brodiť sa v špine.

„Vrátíme sa...“ vykrikoval v poslednom článku. Ale nemal sa skade vrátiť. Nikam totiž neušiel, na čas sa skryl, a keď prešumelo, ponúkol svoje osvedčené služby a schopnosti politickej reakcii. Opäť šťval, už nie v mene boha a národa, ale v záujme obrany a svätej demokracie proti hydre totality. Zmenil len orientáciu, slovník si zachoval.

Rovnaký slovník si zachoval aj neskoršie. Proti zradcovskej buržoázii, imperialistickým zapredancom, trockistickým hyenám, jeho články sa hemžili výrazmi, ako hnojnica dejín, výkaly chorých mozgov. Preplával cez tri režimy, zariadil sa aj v štvrtom.

Keď sa ten mŕtvy stal vládcom kraja, vyhnal ho z novin i z mesta.

„Otravuje tu vzduch...“ povedal na zdôvodnenie. „Ako ste ho mohli trpieť?“

Ten mŕtvy vtedy vedel byť dôsledný. Dal si predložiť Muklíkove spisy. Veľmi sa s Frankom nasmiali na jeho stručnom životopise. Do agrárnej strany sa prihlásil preto, lebo vo Švehlovej koleji, v ktorej býval počas štúdia v Prahe, mohli žiť len študenti organizovaní v agrárnej strane.

Do gardy vstúpil z existenčných dôvodov. Bol však iba mat-

rikovým členom, na dôkaz čoho uviedol, že neplatil členské príspevky. Popravde bol vždy presvedčeným demokratom a obdivovateľom sovietskych, štvavé články písal, aby tieto sympatie zakryl a aby mohol byť užitočný v protifašistickom boji.

Len zhluk nepriaznivých okolností mu zabránil stáť počas povstania bok po boku s hrdinským ľudom proti fašistickým mordárom, vrahom, krvavým okupantom. O jeho postoji napokon svedčí fakt, že neudal fašistom redaktora, o ktorom vedel, že má spojenie s ilegalitou. A pokiaľ ide o jeho písanie? Z rozboru štýlu sa dá na prvý pohľad uhádnuť, že chcel diskreditovať fašizmus, náročky písal nepravdy a používal hrubé, mrzké výrazy, aby sa slušní ľudia odvracali od vtedajších mocipánov.

Žiaľ, po porážke fašizmu nenašiel správnu cestu. Na čas podľahol pseudodemokratickým heslám zapredaneckej buržoázie. Až slávne víťazstvo robotníckej triedy mu otvorilo oči a ukázalo jedinou správnu cestu...

A dolu, pod podpisom, ešte ten šikovník pripísal:

„Je pravda, že som napísal Ódu na Hitlera, ale vtedy som bol opitý, nikdy som báseň nechcel uverejniť, ako sa predsa len proti mojej vôli dostala do novin, je mi záhadou... hlboko ľutujem a hanbím sa za tento čin...“

Nový vládca kraja krútil hlavou.

„Ako je to možné? Čo sú súdruhovia hluchí, slepi? Ako ho mohli trpieť, čo i len hodinu na takom poste?“

Vzápätí rozhodol:

„Kameňolom! Nič inšie neprichádza do úvahy! Robiť má, robiť musí, ale v kameňolome!“

Muklík sa rýchlo odpratal z Frankovej blízkosti. Keď sa Frank vracal nazad do smútočnej siene, nevdojak sa pozrel mŕtvemu na tvár. Najradšej by bol vykrikoval: vieš, kto stál pri tebe čestnú stráž? Muklík! Muklík, ktorý nebol dlho v kameňolome a ktorého si sám prijal za prednostu tlačového odboru svojej kancelárie. Bol si hluchý! Ako si ho mohol prijať?

Ale Frank sa nemusel pýtať, poznal aj odpoveď. Keď sa zosnulý stal šéfom kabinetu, usporiadal veľký banket. Frank tam mal službu. Bolo to ich prvé stretnutie po dlhých mesiacoch. Frank sa s ním už vnútorne celkom rozišiel. Ale nemohol neprijať podávanú ruku.

„Navštív ma niekedy v kancelárii...“ pozval ho nový Veľký muž. Frank sa vyhovárať, zhon, prepracovanosť, tie večné cesty... niekedy, iste, niekedy by mohol prísť...

„Som tu obklopený samými doktorskými titulmi. Usmievajú sa na mňa, boja sa ma, ale v skutočnosti ma nenávidia. Našinec bez škôl im smrdí. Na nikoho sa nemôžem spofahnúť, o každej maličkosti musím rozhodovať sám. Ale to zmením! Zmením to!“ ponosoval sa šéf kabinetu. Potom povedal priamo, čo chce.

„Tam v kraji sme boli dobrá partia, mal som spolupracovníkov, na ktorých som sa mohol spofahnúť. Túto svoloč doktorskú vyhádzem. Nahradím ju ľuďmi z kraja, ktorých poznám. Len nemám nikoho na miesto šéfa tlačového odboru...“

Veľký muž sa odmičal a skúmavo sa pozrel na Franka.

„Myslel som pritom na teba...“ doložil, keď sa Frank robil nechápavým. Franka ponuka veľmi prekvapila. Bleskurýchle uvažoval, čo by mohla v jeho živote znamenať. Ale potom si na čosi spomenul.

„Vieš,“ odpovedal opatrne, aby to nebolo ani odmietnutie, ani súhlas, „nie som sedavý typ. Som fotoreportér. To viem robiť. Na to stačím. Nechcel by som robiť niečo, na čo nestačím. Musel by som si to rozmyslieť.“

Bola to predsa len lákavá ponuka.

„Rozmysli si, porozmýšľaj. Dám ti trojnásobný plat. Dám ti aj viac. Nebudem sa veľmi starať o sadzobník...“

Frank nepochopil hneď, čo tým chcel povedať. Keď mu svitlo, očervnel. Teda kúpiť si ho chce? Chce si takýmto spôsobom vykúpiť jeho mlčanie? Možno futuje, že ho nedal hneď vtedy zavrieť. Teraz to už nemôže urobiť, tak chce svoju chybu napraviť inak. Chce si ho kúpiť...

Frankov reportérsky plat bol, pravda, biedny. Ale toto nebola čistá ponuka, zapáchala kadečím. Zdržal sa, aby nevychrlil, čo si o tom myslí. Odmietne, ale odmietne tak, aby ho to nestálo aj reportérsku existenciu.

„Rozmyslím si to...“ odpovedal vyhýbavo.

Ten druhý v tom videl súhlas. Také povinné okúňanie.

„Tak prid,“ povedal natešený, „určite sa dohodneme.“

Frank neprišiel. To bolo najlepšie východisko, neprísť vôbec. A tomu dlho trvalo, kým našiel tlačového prednostu.

Jedného dňa zvolal Vefký muž k sebe šéfredaktorov novin a časopisov. Franka poslal riaditeľ zachytiť tú historickú chvíľu, ktorá sa mala stať medzníkom v stykoch vedenia a tlače.

Frank takmer zdrevenel, keď vošiel dnu. Za vrchostolom sedel pri Vefkom mužovi – Muklík.

„To predsa nie je možné...“ zašepkal Frank najbližšiemu redaktorovi. Ten sa na neho súcitne usmial. Čo ty potrimiskár vieš, čo je možné a čo nie... Vefký muž sa tváril, akoby Franka ani nebolo. Vstal, začal rečniť o perspektívach vývoja, o ohromných, inšpiratívnych a organizátorských úlohách našej siedmej vefmoci, tlače, o zodpovednosti novinárov a o nevyhnutnosti prehĺbiť styk denníkov a týždenníkov s jeho úradom, aby mali noviny naporúdzi informácie priamo od zdroja.

„Takéto porady budeme zvolávať každý mesiac, súdruhovia. Mój prednosta tlačového odboru, súdruh Miklík, vás bude na nich informovať o všetkých aktuálnych otázkach nášho vývoja, o úlohách, ktoré stoja pred nami v našom spoločnom, krásnom úsilí pri pretváraní ľudskej spoločnosti...“

Muklík sa díval na zarazené tváre zhromaždených novinárov s víťazným uspokojením. Kdeže Muklík, ten sa nestratí, vyhodí ho kominom, vráti sa späť cez splachovaciu rúru.

„Kde toho nabral...“ počul Frank vydýchnuť. Muklíka poznali všetci. Frank okrem všeobecných rozpakov mal ešte iný, dosť hlúpy pocit. Vie, kde ho vyhrabal, aj prečo. Chcel Frankovi ukázať, že sa bez neho zaobíde. Nuž, ukázal.

Od toho času sa štátnikov slovník zmenil. Zvulgárnel, bol radikálnejší. Kedysi býval skvelým tribúnom, na verejných zhromaždeniach vedel ľuďom vysvetľovať priamym a zrozumiteľným spôsobom aj najzložitejšie politické a svetonázorové otázky. Vedel rozpáliť, nahnevať, povzbudiť k činom. Pravda, to bolo kedysi, hoci nie tak veľmi dávno. Od tých čias sa štátnikov spôsob styku s ľuďom zmenil. Z tribún odznievali zdĺhavé, nudné, suchopárne, vopred napísané prejavy. Štátnik vedel skvele rečniť, ale písať nevedel. Napísať stránku bolo pre neho utrpením. Možno preto nenávidel novinárov a literátov. V prednese písaných prejavov a referátov sa jeho rečnický talent časom stratil, keď rečnil, znelo to ako monotónne hučanie, ktoré nemá zmysel, ktoré len uspáva. Pravda, vtedy sa bez papiera neopovážil prehovoriť

nikde nikto. Na schôdzach vystupovali ľudia s napísanými trojminútovými diskusnými príspevkami. Papier bol zárukou vedeckosti, premyslenosti, presných formulácií. A nudy.

Nie z trucu. Nie preto vzal k sebe Muklíka, aby ukázal Frankovi, že sa bez neho zaobíde. Nevedel písať. A niekto to musel robiť za neho. Muklík bol ochotný robiť čokoľvek. Netrvalo dlho a posmieval sa v novinárskom klube svojmu šéfovi. Vystatoval sa, že mu píše prejavy.

Jedného dňa, opitý, vykrikoval na celý klub:

„Chce vydať spisy! Požiadal ma, aby som zredigoval jeho prejavy! Jeho prejavy... všetky som písal ja! Ale vyjdú pod jeho menom a vo vysokom náklade. Honorár zhrabne on...“

Frank tomu nechcel veriť. Ale prejavy vyšli. Vyšli, len v regáloch knižných obchodov sa neobjavili. Galovič ich dal stiahnuť a zošrotovať. Pre politické chyby.

Frank má jeden výtlačok doma. Galovič, ktorý upozorňoval na politické omyly, chyby a úchyľky v spisoch, vysoko knihu preceňoval. Nič podobné v nej nebolo. Bola to len zlátnina vtedy bežných bezduchých fráž.

To sa však už štátnikova kariéra začínala chýliť ku koncu. Krátko nato vydala tlačová kancelária dôvernú správu všetkým redakciám, že sa jeho meno a fotografie nemajú v novinách objavovať.

Frank nechcel veriť ušiam, keď sa dopyčul, že štátnik obvinil z politických chýb a úchyľiek v svojich spisoch tlačového prednostu Muklíka. Ale je ešte niečo nemožné?

Muklík dobre pochopil, prečo ho Frank s takou horlivosťou fotografuje pri katafalku s mŕtvym. Ale ktovie, možno z toho vybrusil sám jediný, možno vymenia všetkých členov kabinetu, všetkých prednostov odborov, a Muklík zostane. Pokiaľ ide o Muklíka, to Frank dávno vie, sú možné aj tie najfantastickejšie prekvapenia...